

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ДОСЯГНЕННЯ ТА ІННОВАЦІЇ
ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ТА ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

9–10 лютого 2019 р.

м. Київ

УДК 167.1:001.891-027.22-028.81

П 54

П 54 Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та прикладних досліджень: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9-10 лютого 2019 р.). К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. – 168 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Науково-дослідного інституту не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та прикладних досліджень», які містять дослідження із загальнотеоретичної юриспруденції та з основних галузей права і юридичної науки: міжнародного, адміністративного, фінансового, конституційного, цивільного, господарського, кримінального та трудового.

УДК 167.1:001.891-027.22-028.81

© Науково-дослідний інститут
публічного права, 2019

ЗМІСТ

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ» Анохін О. Д.	8
ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАОХОЧЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ Балик С. О.	10
ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ Березняк В. С.	13
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДОБОРУ НА ПОСАДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНИ Берестень Д. Г.	16
ДО ПИТАННЯ КОНТРОЛЮ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ГРОМАДСЬКИХ СУБ'ЄКТІВ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ Василенко В. М.	18
ДО ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ ГРУЗІЇ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ СУДДІВ В УКРАЇНІ Вінніков С. В.	22
РЕГІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ Вітюк Д. Л.	25
НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПЕРВИННОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ, ЯК ВАЖЛИВОГО ЧИННИКА ЇХ СЛУЖБОВОЇ КАР'ЄРИ Ганжа О. О.	29
ДО ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ Гарбузюк К. Г.	31
ОТРИМАННЯ ВИСНОВКІВ ТА ПОКАЗАНЬ СПЕЦІАЛІСТА-ПЕДАГОГА (СПЕЦІАЛІСТА-ПСИХОЛОГА) Голишева У. І.	34

ПОНЯТТЯ Й ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ Гресько О. Р.	36
СУБ'ЄКТИ КОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХІХ СТОЛІТТЯ, ЯК ПЕРЕДВІСНИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОРАДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЬОГОДЕННЯ Гулевець О. В.	40
БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ: СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ Данилюк А. В.	44
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ БЮРО УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМ АГЕНТСТВОМ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ Дмитренко О. Д.	46
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО- ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ Друзенко А. В.	50
СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ» Жук Т. І.	53
ДО ПОНЯТТЯ МЕТОДУ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Волинець Р. М.	57
ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ Кашпур О. В.	59
ЗДІЙСНЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В ЗОНІ АТО Кисельов О. О.	63
ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Комаров О. В.	65

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ ГАРАНТІЙ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ РЯДОВОГО ТА НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ Кондратьєва І. І.	67
ПРАВОВИЙ СТАТУС ГАЛИЧИНИ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ Криховецький І. З.	72
ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ, З ЯКОГО ПОСТАНОВА ПРО НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ ПІДЛЯГАЄ БЕЗПОСЕРЕДНЬОМУ ЗВЕРНЕННЮ ДО ВИКОНАННЯ Левицька К. Ю.	75
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ ПОНЯТТЯМ «ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ» Філоненко О. М.	78
ПРОБЛЕМАТИКА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СТАРОДАВНЬОМУ СВІТІ: ПІДХОДИ ВАВИЛОНУ ТА СТАРОДАВНЬОГО РИМУ Лук'янова Г. Ю.	83
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ УСТАНОВ Мандзик П. І.	87
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ Мандзій С. В.	91
ПОНЯТТЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ Медяник В. А.	97
ДО ПРОБЛЕМИ КОНКРЕТИЗАЦІЇ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ВИПАДКІВ ТА ПОРЯДКУ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ РОБОТОДАВЦЕМ Мельник В. В.	100
НОРМОТВОРЧІСТЬ, ЯК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ФОРМА ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ Мельниченко А. М.	103

МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Миколаєць Д. А. 107

ДОСВІД ФРАНЦІЇ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ
ЗА ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Невядовський В. О. 111

ПРИНЦИПИ МЕДИЧНОГО ПРАВА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ
ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У МЕДИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Некрасова Н. І. 115

НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВЛАДОЮ ТА БІЗНЕСОМ В УКРАЇНІ

Петухов А. Ю. 118

ПРОТОКОЛ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ФОРМА
ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ДІЛЬНИЧНИМ ОФІЦЕРОМ ПОЛІЦІЇ

Пінчук В. В. 123

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПОНЯТТЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї
ЯК ПРЕДМЕТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Притолок Н. М. 126

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Сидоренко Н. С. 129

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЛІ ПРОКУРОРА ЯК СУБ'ЄКТА
ДОКАЗУВАННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.

Симоненко О. Ю. 134

ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Спільник С. І. 137

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ
У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ)
МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Торопчин С. О. 141

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК

Федорчук О. В. 144

МІСЦЕ ПРОКУРАТУРИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ Хоменко О. М.	148
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ Чижмарь Ю. В.	150
ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ ЛІКУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ Шаховніна М. О.	154
ОСОБЛИВИ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ Шумейко Т. А.	157
НАПРЯМКИ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ Щурик М. О.	160
ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ Яра О. С.	163
ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ СУДДІВ В УКРАЇНІ Яресько Б. В.	165

Анохін О. Д.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ»

Створення національної поліції України у 2015 році супроводжувалось рядом проблем різноманітного характеру, однією з яких стало формування та налагодження ефективної організаційної структури даного центрального органу виконавчої влади. Остання в свою чергу виступає важливим елементом адміністративно-правового статусу поліції, оскільки її зміст формується в залежності від мети, завдань, функцій, а також повноважень та компетенції Національної поліції. Варто відмітити, що у найбільш загальному розумінні, структура – це певна сукупність підпорядкованих одне одному елементів, які взаємодіють та доповнюють одне одного.

Переходячи безпосередньо до розгляду поняття «організаційна структура» варто відзначити, що у науковій літературі сформовано досить велике коло підходів до його тлумачення. Так, Д.М. Бахрах писав, що взагалі, організаційна структура - це форма розподілу і кооперації адміністративної діяльності. Вона є формою закріплення розподілу праці щодо управління, яка представлена як схема розподілу завдань, функцій [1, с. 93]. На переконання Т.М. Кравцової, організаційна структура – це упорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів системи, що визначає поділ праці і службові зв'язки між структурними підрозділами і працівниками відомства щодо підготовки, прийняття і реалізації управлінських рішень. Вона організаційно закріплює функції за структурними підрозділами і регламентує потоки інформації в системі управління. Здається очевидним, що загальна структура підприємства, установи, організації конкретизується її локальними структурами. Кожне з структурованих утворень пропонуємо розглядати як відносно самостійний державно-організований суб'єкт управління (простий, одиничний або складний, комплексний) [2].

О. Б. Моргулець вказує, що організаційна структура – це впорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів, що знаходяться між собою у стійких взаємостосунках, які забезпечують їх функціонування і розвиток як єдиного цілого. Елементами структури можуть бути як окремі працівники, служби, так й окремі ланки апарату управління. Взаємозв'язки між ними підтримуються через

горизонтальні та вертикальні зв'язки, які мають лінійний, функціональний характер [3]. Дослідниця також слушно наголошує, що організаційна структура повинна: відображати цілі та завдання організації, підпорядковуватись виробництву і змінюватись разом з ним; відображати функціональний розподіл праці й обсяг повноважень працівників управління, які визначаються політикою, процедурами, правилами, посадовими інструкціями; відповідати соціокультурному середовищу й умовам, у яких вона буде функціонувати. Тому сліпі спроби копіювати структури управління, які є успішними, не призведуть до бажаного результату за різних умов; встановлювати відповідність функцій і повноважень посадової особи, з одного боку, і рівня культури – з іншого [3].

В контексті визначеної у роботі проблематики варто навести точку зору В.В. Сокурєнка, який організаційну структуру Національної поліції України визначив як сукупність її структурних елементів (підрозділів, установ, посадових осіб) та системо-утворюючих зв'язків між ними, яка обумовлена її завданнями, функціями, принципами діяльності та забезпечує надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави; протидії злочинності, а також послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [4, с. 81-82].

Таким чином, під організаційною структурою Національної поліції України слід розуміти визначену та законодавчо закріплену системну сукупність елементів, які володіють стабільним набором зв'язків та відображають внутрішню взаємоузгодженість відповідної системи чи суб'єкта. Елементами даної організаційної структури є: органи поліції, її структурні підрозділи, а також службовці (поліцейські). Від організаційної структури наряду залежить штатний склад органів та підрозділів Національної поліції України. А відтак, організаційна структура поліції є важливим чинником формування її керівного складу. Адже саме від останньої наряду залежить те, яким саме адміністративно-правовим статусом буде володіти посадова особа (керівник) та його роль в системі органів досліджуваного центрального органу виконавчої влади.

Список використаних джерел:

1. Бахрах Д. Н. Административное право. М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА. М), 2000. 288 с.

2. Кравцова Т. М. Адміністративно-правові засади здійснення державної регуляторної політики в сфері господарювання : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Т. М. Кравцова. Х., 2004. 235 с.

3. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2012. 384 с.

4. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка : [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова та ін.; передм. В. В. Сокурєнка]; МВС України, Харків, нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580 с.

Балик С. О.,

*здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАОХОЧЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Здійснюючи свою професійну діяльність працівники поліції щодня підпадають під велике навантаження як фізичне, так і психологічне. З огляду на зазначене вище важливим завданням законодавця та безпосередніх керівників органів Національної поліції є створити всі необхідні умови для того, щоб: а) стимулювати працівників до якісного та ефективного виконання своїх посадових обов'язків; б) «віддячувати» поліцейських за те, що вони професійно виконують завдання, які стоять перед ними. Вирішити це проблемне питання вбачається можливим через створення ефективної системи заохочення працівників.

На переконання Н.Б. Болотіної, під заохоченням слід розуміти публічне визнання трудових заслуг працівника і застосування роботодавцем чи уповноваженим органом держави передбачених законодавством чи колективним договором мір заохочення [1, с. 529]. С.В. Мирошник зазначає, що поняття «заохочення» слід розглядати в широкому (як синонім терміну «стимулювання») і вузькому (як самостійний вид стимулу) змісті слова. Розглядаючи у широкому змісті «заохочення» охоплює всі види правових стимулів, а у вузькому змісті слова – воно є самостійним видом правового стимулу. Заохочення, як стимул у цьому випадку, виражається в різних законодавчо визначених

можливостях працівника, що доповнюються заходами державної підтримки [2, с. 7].

С. Ківалова розкриває заохочення як самостійний метод державного управління, характеризують його як такий спосіб впливу, який через інтереси, свідомість спрямовує волю людей на здійснення корисних, з точки зору суб'єкта управління, дій. Підкреслюючи самостійність заохочення в системі методів державного управління, автори наводять перелік притаманних йому ознак, а саме: фактичною підставою для його застосування є заслуга, діяння, яке позитивно оцінюється владним суб'єктом; пов'язане з оцінкою вже вчиненого діяння; є персоніфікованим та застосовується відносно окремих індивідуальних або колективних суб'єктів; характеризується моральним схваленням, наділенням правами, пільгами, матеріальними цінностями та іншими благами [3, с. 196]. Заохочення працівника є визнанням його професіоналізму та вираженням з боку власника поваги. Тому такий метод застосовується в разі досягнення високих трудових показників, поліпшення якості продукції, ефективності праці, творчого підходу до трудової діяльності. Власником (уповноваженим ним органом) спільно з профкомом (органом, уповноваженим на представництво трудового колективу) можуть бути встановлені будь-які види заохочень, перелік яких закріплюється в колективному договорі, Правилах внутрішнього трудового розпорядку (наприклад, додаткова відпустка, першочергове надання квартири, санаторно-курортної путівки тощо). Усі заохочення оголошуються власником у наказі (розпорядженні), доводяться до відома трудового колективу і вносяться до трудової книжки. За особливі досягнення в роботі працівника може бути представлено до заохочення вищестоящим органом [4].

О.О. Барабаш в своєму дисертаційному дослідженні зазначає: ознаки заохочення як правовий засіб впливу на поведінку суб'єктів права характеризується первинними і вторинними ознаками [5, с. 8; 6]:

- первинні ознаки правового заохочення: 1) правове заохочення є різновидом правових стимулів, що впливає на мотиваційно-вольовий складник поведінки суб'єктів права шляхом задоволення їхніх потреб та інтересів; 2) підставою для застосування заходів правового заохочення є заслуга, яка виражається в усвідомленому сумлінному виконанні суб'єктом права його обов'язків і в досягненні соціально корисних результатів, що перевищують звичайні вимоги, які ставляться до них.

- вторинними (секундарними) ознаками правового заохочення є: 1) цілі правового заохочення, які полягають у: а) приватному спонуканні, тобто у стимулюванні подальшої правомірної поведінки заохочуваного суб'єкта права; б) загальному спонуканні, тобто в

орієнтуванні інших учасників суспільних відносин на здійснення заслуг і сумлінних учинків; 2) взаємовигідність правового заохочення і для заохочуваних суб'єктів, і для суб'єктів, які його встановлюють; 3) реалізація правових заохочень через процедуру правозастосування [5, с. 8; 6].

Таким чином, під заохоченнями, що застосовуються до працівників Національної поліції України найбільш доцільно розуміти здійснюваний за допомогою законодавчо визначених інструментів та засобів стимулюючий, мотивуючий вплив на потреби, свідомість та інтереси працівника задля того, щоб: а) публічно визнати його заслуги та «нагородити» за якісне та ефективне виконання своїх службово-трудових обов'язків та функцій; б) заохотити працівника більш ефективно та якісно виконувати завдання, які висувуються до нього.

Характерними особливостями заохочень працівників Національної поліції є наступні:

- по-перше, регулюється нормами загального та спеціального трудового законодавства;
- по-друге, носять як матеріальний, так і моральний характер;
- по-третє, спрямовані фактично на всі сторони життя поліцейського, зокрема на: соціальну, економічну, службово-трудова, тощо;
- по-четверте, заохочення є різноманітними за своєю правовою, економічною та соціальною природою.

Список використаних джерел:

1. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник, 5-те вид. переробл. і доповн. К.: Знання, 2008. 860 с.
2. Мирошник С. В. К вопросу о соотношении понятий «поощрение» и «стимулирование» в юридической науке. *Юридическое образование и наука*. 2008. № 1. С. 7-11
3. Административное право Украины: учебник / [Аверьянов В.Б., Додин Е.В., Пахомов И.Н и др]; под общей ред. С.В. Кивалова. Х.: Одиссей, 2005. 880 с.
4. Салій Г. М., Свінціцька О. М. Трудова дисципліна та способи її забезпечення. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/260.pdf>
5. Барабаш О. О. Заохочення у праві: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. О. Барабаш; Львів. 2013. 18 с.

6. Коломієць, Н. В. Заохочення правомірної поведінки у кримінально-виконавчому праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 18. Т. 2. С. 92–95.

Березняк В. С.,

доцент кафедри кримінального права та кримінології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ

Особа злочинця вивчається низкою наук: криміналістикою, кримінологією, кримінальним правом, юридичною психологією, кримінальним процесом тощо. Втім, криміналістичний аспект вивчення особи злочинця передбачає встановлення таких даних про нього, що мають безпосереднє значення для вибору напряму розслідування, прийняття рішення щодо необхідності провадження слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів та обрання тактики їх проведення, враховуючи специфіку розслідуваного злочину.

У криміналістиці під особою злочинця В.О. Коновалова та В.Ю. Шепітько пропонують розуміти соціально-психологічне поняття, що охоплює сукупність типових психологічних і моральних якостей індивіда, які формуються в результаті вчинення злочинів [2, с. 358]. Як правильно зауважив В.Ф. Глазирін – криміналістичне вивчення особистості злочинця проводиться для отримання необхідних даних задля успішного розкриття злочину, вибору та застосування найбільш ефективних тактичних прийомів, вчинення на злочинця потрібного виховного впливу [3, с. 73].

Говорячи про складові елементи (типові ознаки) осіб злочинця, слід сказати, що у різних джерелах питання щодо вагомих складових особи злочинця розглядаються неоднаково. Між тим, більшість науковців, говорячи про криміналістичне вивчення особи злочинця, пропонують виділення соціальних, демографічних, моральних, психологічних та біологічних властивостей вказаних осіб [1, с. 74; 2].

Слід сказати, що структура особи злочинця, що посягає на правовідносини у сфері обігу нерухомості істотно відрізняється від

криміналістичної характеристики осіб, які вчиняють інші корисні злочини.

Відносно соціально-демографічних ознак особи, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері нерухомості, слід сказати, що більшість осіб є мешканцями великих міст та є громадянами України. В основному вони мають освітній рівень вище середнього. Середню освіту можуть мати тільки ті особи, які виконували другорядні ролі у складі групи.

Шахрайства на первинному ринку нерухомості нерідко вчиняються особами, які виступають управителями фінансових коштів, забудовниками, працюють в організаціях, які мають відношення до видачі дозвільних документів на будівництво, проведення будівельних робіт. Нерідко вчиненню злочинних дій сприяють особи, які оформлюють права на об'єкти нерухомості на стадії введення їх в експлуатацію. Зустрічалися факти, коли злочинці є засновниками ріелторських агентств та інших фірм, організацій, що здійснюють функції щодо супроводження правочинів з нерухомістю. Шахраєм може бути і звичайний громадянин, який взагалі не має відношення до процесу будівництва об'єкту нерухомості у певних випадках [4]. Шахрайства на вторинному ринку нерухомості вчиняються досвідченими особами, які володіють навичками навіювання та вміють входити у контакт з людьми.

В основному шахраї мають сім'ю та дітей, при цьому нерідко вони не приховують від близьких деякі факти злочинної діяльності та підтримуються ними.

Говорячи про судимість, слід погодитися із Н.В. Павловою, яка зауважує, що судимість, у прямому значенні цього слова, не є ознакою або властивістю особи, але це правове поняття нерідко відбиває існування в особи антигромадських поглядів і тим самим визначає соціальні особливості людини. Можна сказати, що вчинення шахрайства у сфері обігу житла, особою, що має судимість – скоріше виняток. Зокрема, кількість таких складає лише 7,5%, тоді як у 92,5% випадків шахраї не мали судимості [5, с. 62].

Специфікою є той факт, що здебільшого шахрайства у сфері обігу нерухомості вчиняються у групі. У більшості випадків мова йдеться про вчинення декількох епізодів. Мотивом вчинення злочину в основному є заволодіння правом на нерухомість, або коштами громадян, які вкладені у придбання нерухомості, за рахунок обманних дій із потерпілою стороною та здійснення правочинів із нерухомим майном громадян всупереч законним вимогам. Криміналістичне дослідження особи, що вчиняє шахрайства у сфері обігу нерухомості, потребує розгляду й

біологічних властивостей та ознак, таких як стать, вік особи, її фізичні властивості та ін. Так, частіше за все ці злочини вчиняють особи, віком від 35 до 50 років, що закономірно, оскільки саме в цьому віці більшість людей працездатні, мають достатній життєвий досвід, винахідливі. 68 % злочинців чоловічої статі [4].

Шахраї можуть впливати на свідомість потенційної жертви таким чином, що остання починає сприймати запропоновані інструкції як власні думки. А така довіра дозволяє шахраю виконати свій злочинний намір у повному обсязі. Для того щоб скласти про себе позитивне враження, шахраї нерідко демонструють зв'язок з впливовими особами, показують причетність до відомих фірм, організацій [6, с. 44].

Слід сказати, що переважна більшість громадян, що вчиняють кримінальні правопорушення у сфері нерухомості, в цілому характеризуються позитивно або нейтрально. Достатньо рідко можна зустріти причетність до вчинення такого роду злочинів осіб, які зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами. Особи, які страждають певними психічними розладами практично не фігурують [4].

Отже, якщо розглядати структуру осіб злочинців, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері нерухомості, то спостерігається достатньо позитивний портрет достатньо успішної в соціумі людини, що має позитивну характеристику, є сімейною, з вищою освітою і відносно задоволеним матеріальним станом.

Список використаних джерел:

1. Ведерников Н.Т. Личность преступника как элемент криминалистической характеристики преступления. *Криминалистическая характеристика преступления*. М., 1984. С. 74-76.
2. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: акад. курс. Київ: Ін Юре, 2004. 424 с.
3. Глазырин Ф. В. Личность обвиняемого и тактика следствия / Ленинский принцип неотвратимости наказания и задачи советской криминалистики. Свердловск: Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1972. С. 73.
4. Кузьменко С.С. Розслідування шахрайства, пов'язаного з інвестуванням коштів у будівництво об'єктів нерухомості : дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н. / Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ. 2019. 249 с.
5. Павлова Н.В. Особливості розслідування шахрайства, пов'язаного із відчуженням приватного житла: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Університет внутрішніх справ. Х., 2007. 224 с.
6. Алікіна Н. Зловживання психологічними закономірностями. *Український юрист*. 2004. № 4. С. 42-45.

Берестень Д. Г.,

аспіранта кафедри поліцейського права

Національної академії внутрішніх

м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДОБОРУ НА ПОСАДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНІ

Проводячи аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правових засад добору в поліцію Федеративної республіки Німеччини слід зупинитись на системі поліцейських органів країни, яка включає Федеральне міністерство внутрішніх справ Німеччини (Bundesministerium des Innern) та Федеральна поліція (Bundespolizei або BPO) [1]:

Слід відмітити, що добір осіб на посаду поліцейського ФРН проводиться у відомчих навчальних закладах трьох рівнів. До першого рівня відноситься початкова підготовка в школах поліції федеральних земель, що включає вивчення загального, спеціалізованого і заключного курсів, а також здачу іспиту на право заміщення посад молодшого начальницького складу. Термін навчання - два з половиною роки. За підсумками такого навчання випускники шкіл отримують атестат про повну загальну середню поліцейському освіту. Наступний рівень підготовки представляє собою підготовку середнього начальницького складу, яка здійснюється у вищих школах поліції федеральних земель з отриманням диплома про вищу спеціальну (поліцейську) освіту. Термін навчання в таких закладах триває три роки. І заключний, третій рівень - підготовка старшого начальницького складу в Вищій поліцейській академії управління ФРН з отриманням свідоцтва (сертифіката) про вищу управлінську поліцейську освіту. Термін навчання два роки. В академію приймаються оперативні співробітники у віці до 40 років (як виняток - до 45 років), котрі позитивно характеризуються за місцем проходження служби, мають стаж роботи в поліції не менше 10-12 років, звання - не нижче головного комісара, освіту - не нижче вищої поліцейської школи.

Варто зауважити, що Вища поліцейська академія управління ФРН є провідним навчальним закладом Федеративної республіки Німеччини, в якій нагромаджено потужний досвід підготовки та підвищення кваліфікації поліцейських кадрів керівної ланки. Вища поліцейська академія управління є земельно федеральною установою, а тому

фінансується з коштів державного бюджету та бюджету 16 земель. Загальний контроль над діяльністю академії здійснює Рада засновників, до складу якої входять Міністр внутрішніх справ ФРН і міністри внутрішніх справ земель. Рада визначає засади підготовки фахівців, затверджує бюджет, штати, навчальні плани і програми. Безпосередній контроль над діяльністю академії здійснює міністр внутрішніх справ землі Північний Рейн-Вестфалія, на території якої розташовано цей навчальний заклад. Разом з тим, структура Вищої поліцейської академії управління включає в себе 5 бюро з відбору кандидатів на навчання. Основна функція вказаних бюро – вивчення та обробка замовлень на навчання. Співробітники бюро відповідно до своїх функціональних обов'язків проводять профорієнтаційну роботу серед випускників шкіл з метою зацікавити майбутніх вступників до вибору професії поліцейського.

Навчальний процес в академії організовується освітнім відділом по єдиному універсальному навчальному плану, який доповнюють набори тематичних планів з окремих навчальних дисциплін [2].

Основу програми навчання на першому курсі складають комплексні курси поліцейського управління і діяльності поліції (кримінальна криміналістика 810 год; правові курси – 390 год) і лише на другому році навчання додаються гуманітарні дисципліни – 110 год.

В якості викладачів спеціальних (поліцейських) дисциплін у Вищій поліцейській академії управління працюють досвідчені практичні працівники. Вони приймаються в академію на конкурсній основі, працюють в ній від трьох до п'яти років, після чого направляються з підвищенням на посаді в поліцейські органи.

Важливо відмітити, що в основу добору поліцейських кадрів Німеччини покладено принцип довічного найму. Службова діяльність і навчання співробітника планується і спрямовується в суто перспективному плані. Разом з тим невід'ємним моментом просування по службі є постійне підвищення його кваліфікації.

Окремо варто зауважити, що особливістю системи добору та підготовки поліцейських кадрів ФРН є те, що жодний з поліцейських навчальних закладів країни не видає своїм випускникам освітніх документів, відповідних якомусь державному освітньому стандарту. Після закінчення навчальних закладів видаються тільки відомчі освітні документи, що дають право працювати тільки в поліції і, як виняток, в деяких інших державних установах.

Список використаних джерел:

1. Foreign experience of interaction of local government agencies with law enforcement agencies and possibilities of its use in Ukraine. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=2279903>

2. Звіт про результати візиту української делегації ДПСУ до Морського центру і Академії Федеральної поліції Німеччини з 12 по 17 лютого 2012 року.

Василенко В. М.,

заступник декана факультету № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

м. Харків, Україна

ДО ПИТАННЯ КОНТРОЛЮ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ГРОМАДСЬКИХ СУБ'ЄКТІВ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

До спеціалізованих громадських суб'єктів які здійснюють контроль за діяльністю поліції можна віднести велику групу державних та місцевих органів влади. Найпершим, на наш погляд, з огляду на його широкі повноваження та деякі організаційні моменти роботи можна вважати Верховну Раду України.

Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР закріплює, що Верховна Рада України – це єдиний орган законодавчої влади. Отже, Верховна Рада України (Парламент) є одним з вищих органів державної влади, який відповідає за формування законодавства держави. Відповідно до статті 85 прийняття законів визначається, як основне завдання роботи Верховної Ради України. Окрім прийняття законів, Верховна Рада України в межах процесу свого функціонування також здійснює: визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні; здійснення парламентського контролю у межах, визначених цією Конституцією та законом тощо.

Законодавчі повноваження Верховної Ради України опосередковано стосуються громадського контролю за діяльністю поліції, адже саме норми законодавчих актів встановлюють інструменти, порядок та межі такого контролю. В той же час, видання законів не є виключним повноваженням Верховної Ради України в галузі контролю. Зокрема, однією з функцій Парламенту є парламентський контроль. Відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 №776/97-ВР парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

На Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини покладається широкий спектр юридичних можливостей, до яких зокрема входить право: безперешкодно відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях; на ознайомлення з документами, у тому числі тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, та отримання їх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах; вимагати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків; направляти у відповідні органи акти реагування Уповноваженого у разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органами заходів; перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюють виконання судових рішень, вносити в установленому порядку пропозиції щодо поліпшення діяльності таких органів у цій сфері.

Важливо також відмітити, що до прав Уповноваженого також відноситься можливість відвідувати місця, в яких особи примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного

органу відповідно до закону, в тому числі ізолятори тимчасового тримання, кімнати для затриманих та доставлених чергових частин органів Національної поліції; приймальники-розподільники для дітей; спеціальні приймальники для тримання осіб, підданих адміністративному арешту; пункти органів Національної поліції, спеціалізовані автомобілі (у тому числі спеціалізовані автомобілі з конвоєм) тощо.

Отже, діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – це безпосереднє вираження контрольної діяльності Парламенту, направленої на утвердження та захист прав людини та громадянина у всіх сферах, особливо в діяльності органів державної влади. Такий контроль має всеосяжний, загальнодержавний характер та стосується всіх без виключення органів державної влади. Національна поліція виступає одним із ключових об'єктів парламентського контролю, так як її діяльність прямо пов'язана із забезпеченням та захистом прав людини, а в деяких випадках обмеженням людських можливостей в установленому законом порядку. Тобто, робота Національної поліції завжди містить в собі ризик порушення людських прав, через що даний аспект функціонування органу має постійно контролюватись ззовні.

Окрім діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини проявом громадського контролю Парламенту, як спеціалізованого громадського суб'єкта, за діяльністю Національної поліції також, на наш погляд виражено у роботі комітетів Верховної Ради та народних депутатів.

Комітети Верховної Ради України утворюються з числа народних депутатів України для здійснення за окремими напрямками законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання контрольних функцій. Відповідно до Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 №116/95-ВР Комітети Верховної Ради України при здійсненні повноважень взаємодіють з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, їх посадовими особами, які зобов'язані сприяти комітетам Верховної Ради України у здійсненні покладених на них повноважень, реагувати відповідно до закону на їх звернення та рекомендації.

На сьогоднішній день існує багато комітетів Верховної Ради України. Їх правовий статус окрім Закону, регламентовано Постановою Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» від

29.08.2019 №19-IX. Окремий комітет діє у сфері правоохоронної діяльності та виконує контрольні функції у тому числі по відношенню до Національної поліції України. Так, відповідно до положень Постанови, в складі Верховної Ради України чинного скликання функціонує Комітет з питань правоохоронної діяльності предметом роботи якого є: формування стратегії функціонування правоохоронної системи України; кримінальне законодавство; кримінальне процесуальне законодавство; законодавство про адміністративні правопорушення; організація та діяльність Національної поліції; оперативно-розшукова діяльність; організація та діяльність органів досудового розслідування; протидія організованим злочинності і міжнародній злочинності, протидія кіберзлочинності; протидія нелегальній (незаконній) міграції; запобігання злочинам та здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі; організація охорони громадської безпеки і порядку тощо.

До спеціалізованих громадських суб'єктів, які реалізують контроль за діяльністю Національної поліції варто віднести органи місцевого самоврядування. Відповідно до статті 87 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII орган місцевого самоврядування може винести резолюцію недовіри керівнику відповідного органу або підрозділу поліції, через один рік виконання останнім своїх повноважень, що в подальшому стане підставою для звільнення такого керівника.

До форм контролю з боку спеціалізованих громадських суб'єктів також належить підготовка та виконання спільних проектів з громадськістю, які направлено, передусім на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. Прикладом подібних проектів є «Поліцейський офіцер громади», який направлено на впровадження нового формату роботи дільничних офіцерів поліції, головною метою якого є поліцейська діяльність, орієнтована на громаду. Метою роботи Поліцейських офіцерів громади є, в першу чергу, попередження правопорушень в інтересах громади. Офіцери поліції будуть більш самостійними у своїй діяльності та виконувати основні завдання поліції у партнерстві з керівництвом об'єднаної територіальної громади.

Таким чином, контроль спеціалізованих громадських суб'єктів за діяльністю Національної поліції можна вважати найбільш широким за формами та методами реалізації видом громадського контролю за діяльністю останньої. Його практично-організаційні основи концентруються на рівні роботи комітетів Верховної Ради України та

органів місцевого самоврядування. Варто відмітити, що контроль за діяльністю з боку Верховної Ради України має стратегічно орієнтований характер. Він здійснюється з метою виявлення порушень прав і свобод людини в роботі поліції, а також інших порушень законності; притягнення до відповідальності винних у вчиненні таких порушень осіб; формування нових підходів до удосконалення діяльності Національної поліції.

Вінніков С. В.,

*здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ ГРУЗІЇ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ СУДДІВ В УКРАЇНІ

Приклад Грузії є досить показовим, оскільки судова система цієї держави була не просто змінена, а відбудована майже з початку. Реформуванню була піддана юстиція загалом, а не тільки окремі підрозділи та інститути. Концепція передбачає зміну організації судової влади, її збалансоване функціонування, всебічне і поступове проведення реформ, метою яких оголошено створення незалежної судової системи. Цей позитивний досвід, наголошують правники, може бути використаний іншими країнами, що стикаються із необхідністю реформування власних систем юстиції. При цьому Найбільш вагомими причинами, що гальмували процес реформування, були: мізерні зарплати суддів, відсутність матеріально-технічних ресурсів, нездатність провести реформи в інших системах органів юстиції, відсутність політичної волі та корумпованість державних структур [1]. Д. Дворников з цього приводу пише, що на початку 2000-х років стан справ в грузинських судах характеризувався як абсолютно корумпована система. Рішення приймалися за гроші, або за підношення. Це була звичка, або, якщо можна так висловитися, своєрідна «культура» судочинства. Та й взагалі подібні речі можна було спостерігати в усіх ситуаціях, де громадянин стикався з державою. У 2005 році почалася жорстка боротьба з корупцією. Приблизно за три роки чотирнадцять суддів не тільки втратили свій статус, але і виявилися засудженими за корупційні злочини. Паралельно був поставлений цілий комплекс

завдань: досягнення максимальної незалежності судової влади від виконавчої, інституційні перетворення, підвищення зарплати, збільшення бюджету судової системи, створення сучасної інфраструктури. Судді, з якими вдалося переговорити, підтвердили: сьогодні створені такі умови роботи, що суддя не повинен думати ні про що, крім тих рішень, які йому належить прийняти. Якщо зарплата судді першої інстанції в 2005 році становила 500 ларі (250 євро), то сьогодні на аналогічній позиції суддя отримує 3000 ларі (1500 євро). У шість разів більше. Крім того, що зарплати зросли, будь-який громадянин Грузії, і не тільки, може бачити їх розмір на сайті суду. А разом із цим – і весь бюджет, наприклад, того ж Верховного суду Грузії [2]. Ю. Овсянніков наголошує, що в результаті судової реформи у Грузії були досягнуті суттєві позитивні результати у змінах у цій сфері. Зокрема: з'явилася строго вертикальна судова система з чітким розмежуванням компетенції між судами різних інстанцій, з одним входом в особі районних (міських) судів, що розглядають справи по першій інстанції; виникли інститути, що дозволяють судовій владі самостійно управляти системою без участі виконавчої та законодавчої влади; створена досить прозора і дебюрократизована система відбору та підготовки кандидатів у судді, підвищення кваліфікації суддів; покращився стан матеріально-фінансового забезпечення суддів, поліпшено умови їх роботи; все судочинство було інформатизоване; покращилися взаємини судів, засобів масової інформації та громадськості в цілому; створена служба судових приставів; почав роботу суд присяжних [3].

Сьогодні одним із першочергових стимулів праці суддів у Грузії виступає оплата їх праці. Однак закон Грузії «Про загальні суди» від 04.12.2009 лише у загальному вигляді визначає механізм стимулювання праці суддів через їх винагороду. Так, згідно даного нормативно-правового акту оплата праці судді складається з посадового окладу та надбавки. Ставки щомісячного посадового окладу та матеріальні пільги судді визначаються законодавством Грузії. Не допускається скорочення посадового окладу судді протягом всього терміну його повноважень. Надбавку до посадового окладу судді (крім судді Верховного Суду) визначає Вища рада юстиції Грузії. Розмір надбавки до посадового окладу судді Верховного Суду визначає Пленум Верховного Суду [4]. Більш детально коло та розмір вказаних надбавок визначається законом «Про оплату труда суддів загальних судів Грузії» від 23.12.2005, згідно якого ставки щомісячних посадових окладів суддів загальних судів Грузії визначені в таких розмірах: а) Голова Верховного Суду Грузії – 7 000 ларі; б) перший заступник Голови Верховного Суду Грузії – 6 500 ларі; в) заступник Голови Верховного Суду Грузії – 6 300 ларі;

г) суддя Верховного Суду Грузії – 6 000 ларі; д) Голова Апеляційного суду – 5 800 ларі; е) заступник Голови Апеляційного суду – 5 600 ларі; ж) голова палати (колегії) Апеляційного суду – 5 300 ларі; з) суддя Апеляційного суду – 5 000 ларі; і) голова районної (міської) суду – 4 600 ларі; к) голова колегії районного (міського) суду – 4 300 ларі; л) суддя районного (міського) суду, суддя-магістрат – 4 000 ларі; м) суддя, який перебуває в резерві, – 500 ларі. Оплату праці суддів, відряджених до інших судів на підставі статті 13 Закону Грузії «Про порядок розподілу справ і покладання повноважень на інших суддів в загальних судах Грузії», визначено в розмірі посадового окладу судді відповідного суду, якщо розмір такого посадового окладу перевищує розмір посадового окладу судді в суді, куди він призначений в порядку, встановленому законом [5].

Важливими елементами стимулювання належної праці суддів у Грузії виступають і правовий та соціальний захист, який полягає у тому що: по-перше, держава зобов'язана з метою забезпечення незалежності судді створити йому гідні умови для життя і діяльності, захищати безпеку судді і його сім'ї. Якщо життю та здоров'ю судді загрожує небезпека, на підставі його заяви, за рішенням Прем'єр-міністра Грузії відповідні органи державної влади в порядку, встановленому законодавством Грузії, забезпечують охорону судді і членів його сім'ї; по-друге, суддю, не забезпеченого житлом в самоврядному місті (муніципалітеті), де він повинен здійснювати суддівські повноваження, держава забезпечує необхідної житловою площею або відшкодовує йому необхідні для цього витрати. Рішення про забезпечення житлом Голови та членів Верховного Суду приймає Голова Верховного Суду, а про забезпечення житлом суддів апеляційних та районних (міських) судів – Вища рада юстиції Грузії; по-третє, суддя, зарахований у резерв Військових Сил Грузії, не підлягає призову під час оголошеної в країні мобілізації або війни, а також на військові збори при здійсненні суддівських повноважень; по-п'яте, визначення судді на посаду не тягне припинення членства особи в громадському об'єднанні. Однак особа, яка стала суддею, припиняє членство в політичному об'єднанні; по-шосте, судді користуються щорічною оплачуваною відпусткою тривалістю 30 календарних днів; по-сьоме, відшкодування витрат на службові відрядження; по-восьме, страхування життя та здоров'я судді [4].

Отже, аналіз досвіду Грузії свідчить про те, що збільшення заробітної плати суддів, забезпечення їх надійного правового та соціального захисту, а також ефективний механізм дисциплінарної відповідальності є надзвичайно важливими інструментами зміцнення дисципліни праці суддів та мотивації їх до дотримання суддівської

етики, підвищення професіоналізму та особистої відповідальності. Однак особливий інтерес, з точки зору реалізації в українському паровому просторі, становить досвід Грузії щодо запровадження поряд із дисциплінарними стягненнями заходів дисциплінарного впливу, які дозволяють більш гнучко та індивідуально підходити до вирішення кожного окремого питання про дисциплінарну відповідальність суддів і більш широко застосовувати інститут відповідальності як форму спонукання до належної праці.

Список використаних джерел:

1. Кучинська О. П., Жук Д. В. Реформа судової системи Грузії / ДВНЗ "УжНУ" // URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17509/1/%D0%A0%D0%95%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%90%D0%A1%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%87%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%98%D0%93%D0%A0%D0%A3%D0%97%D0%86%D0%87.pdf>
2. Дворников Д. Судебная система Грузии: на перепутье реформы, РАПСИ, 2012 // URL: http://rapsinews.ru/international_publication/20120525/263265278.html
3. Овсянников Ю. Судебная реформа в Грузии (2005 – 2012) / Zakon.ru // URL: https://zakon.ru/blog/2013/1/23/sudebnaya_reforma_v_gruzii_20052012_7
4. Органический закон Грузии «Об общих судах» от 4.12.2009 г. № 2257-Ис // URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/90676/17/ru/pdf>
5. Закон Грузии «Об оплате труда судей общих судов Грузии» от 23.12.2005 г. № 2486-вс // URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/886/4/ru/pdf>

Вітюк Д. Л.,

*доцент кафедри теорії та історії держави і права
Університету державної фіскальної служби України
кандидат юридичних наук, доцент
м. Ірпінь, Україна*

РЕГІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

З огляду на трансформаційні, глобалізаційні та інтеграційні тенденції сучасного світу успішна протидія «міжнародному криміналу»

неможлива без співпраці міжнародних правоохоронних організацій. Вони являють собою об'єднання суверенних держав міжурядового характеру, засновані міждержавними договорами, що мають постійні органи, наділені міжнародною правосуб'єктністю та здійснюють діяльність із забезпечення правового захисту особистості, суспільства, держав і світової спільноти (із дотриманням загально визнаних принципів і норм міжнародного права) від міжнародних злочинів, злочинів міжнародного характеру, а також транснаціональних злочинів.

Так, ключовими міжнародними правоохоронними організаціями у запобіганні та протидії транснаціональній злочинності у світі визначено: Інтерпол; Європол; Асеанпол; Африпол; Америпол; GCCPOL; АІМС.

Найбільш популярними серед представлених є міжнародні правоохоронні організації Інтерпол та Європол. Характеристиці їх напрямів та особливостей діяльності присвячені більшість праць науковців у сфері міжнародного кримінального права. Тому більш детально спробуємо зупинитися на характеристиці менш популярних міжнародних правоохоронних організацій із представлених.

Асеанпол включає в себе взаємодію міжнародних правоохоронних організацій таких країн світу, як Бруней, Камбоджа, Індонезія, Лаос, Малайзія, М'янма, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд та В'єтнам. Дана організація розпочала свою діяльність у 1981 році та включала 5 країн-членів (Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур і Таїланд).

Головною ціллю співпраці країн в межах діяльності Асеанполю є підвищення професіоналізму поліції країн-членів, зміцнення регіонального співробітництва в поліцейській діяльності держав та сприяння співпраці та взаємодопомозі між поліцейськими країн-членів.

Основними функціями Асеанполю як міжнародного правоохоронного органу у напрямі протидії та запобігання транснаціональній злочинності є:

- підготовка та реалізація робочих планів для ефективного виконання всіх резолюцій, прийнятих у щорічних спільних комюніке, підписаних на конференціях Асеанполю;
- сприяння та координування транскордонного співробітництва у сфері обміну розвідувальними даними та інформацією;
- сприяння та координування спільних операцій та діяльність, що включає кримінальні розслідування, створення та обслуговування бази даних Асеанполю, навчання, нарощування потенціалу, розробку

інструментів наукових розслідувань, технічну підтримку і судову експертизу;

- підтримка та взаємодопомога в організації конференцій Асеанополі;

- щоквартальна постановка задач начальникам поліцейських сил Асеанополі щодо пропозицій за всіма запланованими програмами і заходами, які повинні бути виконані.

Щодо взаємовідносин України та даної регіональної правоохоронної організації, то активної співпраці протягом останніх років не спостерігалось, на що варто звернути увагу правоохоронним органам та налагодити ефективні механізми співпраці з Асеанополем, підготувати необхідний договірно-правовий фундамент такої співпраці.

Африпол був створений під егідою Африканського союзу як незалежний механізм поліцейського співробітництва для держав-членів Африканського союзу. Його основна мета – створення основи для співпраці поліції на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях між поліцейськими установами держав-членів [1].

У сучасних умовах Африпол діє на принципах поваги демократії, прав людини, верховенства закону і раціонального управління відповідно до Установчого акта, Африканської хартії прав людини і народів, Загальної декларації прав людини та інших відповідних документів; крім того, поваги до поліцейської етики, принципів нейтралітету, суверенітету, чесності та презумпції невинуватості.

Найбільша увага Африполу концентрується на таких основних напрямках:

- контртероризм;
- обіг стрілецької та «легкої» зброї;
- торгівля людьми;
- розповсюдження наркотиків;
- злочини щодо природи;
- управління кордонами;
- екологічна злочинність.

Америпол – скорочена назва Американського поліцейського співтовариства (англ. Police Community of the Americas, PCA), що було створене у 2007 році як континентальна міжнародна поліцейська організація, основним завданням якої була боротьба з обігом наркотиків.

Ключовими завданнями Америполу у напрямі запобігання та протидії транснаціональній злочинності є:

- забезпечення громадської безпеки;

- запобігання та протидія тероризму;
- запобігання та протидія контрабанді зброї;
- запобігання та протидія торгівлі людьми;
- запобігання та протидія незаконному виробництву та обігу наркотиків;
- запобігання та протидія кіберзлочинам та злочинами щодо інтелектуальної власності;
- запобігання та протидія дитячій порнографії;
- запобігання та протидія організованим злочинності;
- запобігання та протидія легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом.

ГССРОЛ по суті є федеральною поліцією в Абу-Дабі (Об'єднані Арабські Емірати). Особливо активізував свою діяльність ГССРОЛ у період пандемії коронавірусу (Covid-19) з метою подолання викликів безпеці та поліції, яка реалізовувалася шляхом віртуального спілкування зі стратегічними партнерами, через обмін інформації, а також через удосконалення вжитих запобіжних заходів у цьому напрямі [2].

Отже, у сучасних умовах роль міжнародних правоохоронних організацій не варто недооцінювати, адже саме на них лежить тягар відповідальності щодо успішної взаємодії та взаємодопомоги у сфері запобігання та протидії транснаціональній злочинності. Україна як учасник міжнародної співпраці – поки на шляху формування нормативно-правової бази, однак саме законодавчий плацдарм може стати тим фундаментом, на якому буде в майбутньому триматися успішна реалізація всіх перспективних планів та стратегій у даному напрямі.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Африполу. URL: <https://afripol.africa-union.org/>
2. Criminal risk and threat assessment. URL: <https://www.theiacp.org/sites/default/files/Criminal%20Threat%20and%20Risk%20Assessment.pdf>

Ганжа О. О.,

*здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Харків, Україна*

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ПЕРВИННОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ, ЯК ВАЖЛИВОГО ЧИННИКА ЇХ СЛУЖБОВОЇ КАР'ЄРИ

Просування будь-якої категорії працівників, в тому числі і тих, що проходять службу в органах Національної поліції України, залежить від багатьох чинників, серед яких важливе місце відводиться первинній підготовці поліцейських. Поняття первинної професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників як видів професійного навчання містяться у Положенні про професійне навчання працівників на виробництві, затвердженому спільним наказом Міністерства праці та соціальної політики України та Міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 №127/151. Так, у п.2.2 передбачено, що для професійного навчання працівників на виробництві застосовуються такі його види, як первинна професійна підготовка робітників, перепідготовка робітників, підвищення кваліфікації робітників; перепідготовка, спеціалізація, підвищення кваліфікації, стажування керівників, професіоналів та фахівців [1].

В даному контексті влучно відзначив Д.В. Швець. Науковець пише, що за умов стрімкого розвитку інформаційних технологій, зростання обсягів інформації, перманентних змін у чинному законодавстві та практик його застосування правоохоронними органами, вважаємо не тільки доцільно, а й необхідно реалізувати концепцію «lifelong learning» - навчання протягом життя. Така концепція, безумовно, відповідає потребам будь-якої сучасної діяльності, а тим більше правоохоронної, яка має здійснюватися з урахуванням усіх тенденцій розвитку суспільства та законодавства, враховувати кращі світові надбання тощо [2; 3, с.17]. Під час обрання форм здійснення перепідготовки, підвищення кваліфікації та визначення змісту навчального процесу поліцейських необхідно, на наш погляд, враховувати такі фактори: по-перше, деякі знання (інформація) достатньо швидко втрачають свою актуальність. Це відбувається із-за внесення змін до нормативної бази, появи нових видів злочинів тощо; по-друге, доволі часто на практиці виникають ситуації, які потребують термінового оновлення знань з нових видів діяльності поліції; по-третє,

більшість критичних компетенцій поліцейського пов'язані із процедурними знаннями та м'якими навичками «soft skills» (толерантність, вміння роботи в команді, комунікація та ін.), а це вимагає докорінної перебудови усього навчального процесу - збільшення практичної діяльності, при збереженні необхідної частки теоретичної підготовки; по-четверте, фінансова складова. Організація навчання потребує значних витрат (відрядження, рекрутинг тренерів, підготовка матеріальної бази для проведення занять тощо) [3, с. 17].

Розглянувши різні етапи професіоналізації та кар'єрного зростання поліцейських, О.В.Поволоцький зазначив, що у багатьох структурних підрозділах досі не сформовано ефективних механізмів, які надавали би можливість сприймати професіоналізм правоохоронця як найвищу цінність, усіяко сприяли би кар'єрному зростанню професіоналів, запобігали би фактам кадрового застою та бюрократизму. До того ж, на сьогодні відсутні правові підстави превенції свавілля у кадровій політиці і волюнтаризму у державній службі. Вказаний вище науковець підкреслює, що сучасний соціум не готовий позитивно оцінювати професіоналів та їхні прагнення до кар'єрного зростання [4; 5]. Далі О.В.Поволоцький цілком слушно обґрунтовує, що в новій Стратегії кадрової політики Національної поліції України слід передбачити запровадження передового досвіду Великої Британії, де пріоритетним принципом є: «Люди – наш головний і найважливіший ресурс. Розуміння і використання їх енергії і потенціалу повинно бути метою, до якої потрібно прагнути всім лідерам. Втілення змісту такого принципу праці з людиною в кадровій політиці на державній службі – це не тільки обов'язок суспільства, але й моральний обов'язок кожного керівника» [4, с. 89; 5].

Проведений нами аналіз норм чинного законодавства та ряду наукових позицій дає змогу визначити наступні перспективні напрямки покращення первинної підготовки поліцейських та підвищення їх кваліфікації:

- необхідно здійснити централізацію ЗВО, які забезпечують відомче навчання працівників поліції, а також переглянути завдання, функції та повноваження Департаменту кадрового забезпечення НПУ;

- вбачається доцільним переглянути форми та методи здійснення нагляду і контролю за діяльністю суб'єктів, що здійснюють підготовку та перепідготовку працівників поліції;

- законодавчо закріпити критерії оцінки ефективності діяльності суб'єктів, які уповноважені підвищувати кваліфікацію працівників Національної поліції.

Список використаних джерел:

1. Іванова Ю. С. Поняття професійного навчання працівників: теоретико-правовий аналіз. *Право та інновації*. 2014. № 4. С. 148–155.
2. Історія держави і права України: практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін.; за ред. М. Ю. Бурдіна. Х.: ФОП Бровін О.В., 2017. 444 с.
3. Швець Д. В. Підвищення кваліфікації та перепідготовка (додаткова професійна освіта) як чинники формування професіоналізму поліцейського. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2017. Вип. 24. С. 15-18.
4. Поволоцький О. В. Професіоналізм міліції: сучасний стан та нові вимоги. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 28. С. 396–405.
5. Кісіль З. Р. Технологія управління службовою кар'єрою працівників органів внутрішніх справ України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. 4. С. 161-174.

Гарбузюк К. Г.,

*декан факультету №2 Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Харків, Україна*

**ДО ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ
СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ**

Ефективне функціонування Національної поліції України залежить від багатьох чинників, одним із найважливіших серед яких є належна та якісна реалізація кадрових процедур. Однак, варто відмітити, що важливим проблемним питанням кадрових процедур в органах і службах Національної поліції, яке на нашу думку слід вирішити з метою зміцнення гарантій трудових прав працівників поліції, є проведення службового розслідування. Досить спірним є підхід, згідно з яким в органах поліції дисциплінарні комісії і не постійно діючих, а створюються за необхідності. Так, відповідно до Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України Дисциплінарна

комісія створюється за письмовим наказом Міністра внутрішніх справ України, службової особи поліції або ректора закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, наділених повноваженнями із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення (уповноважений керівник), одночасно з прийняттям рішення про призначення службового розслідування [1]. Справедливим буде відмітити, що на сумнівності разових дисциплінарних комісій вже неодноразово акцентували увагу дослідники, однак більшість із них наголошує на тому, що такий підхід є неефективним, оскільки не сприяє належній зацікавленості осіб у роботі таких комісій, якості здійснення ними своїх завдань та функцій у них, а також відволікає працівників поліції від виконання їх основних обов'язків. Зокрема Б. Малишев зазначає, що зважаючи на велику кількість дисциплінарних правопорушень, які вчиняються поліцейськими, а також скарг на їх діяльність, створення кожного разу окремої спеціальної дисциплінарної комісії є нераціональним та неефективним: працівники, що будуть входити до складу цих комісій, відволікаються від виконання своїх безпосередніх обов'язків, вони зацікавлені у швидкому (точніше, поверховому) завершенні службового розслідування, а також часто не обізнані із різноманітними нюансами проведення розслідування, і це може зробити його висновки необґрунтованими [2]. Однак на нашу думку проблема полягає не лише у цьому, але й у тому, що такий підхід дозволяє створювати «зручні комісії», що ставить під сумнів гарантії об'єктивності, неупередженості та всебічності розслідування комісією дисциплінарного проступку.

Далі, слід відмітити проблему забезпечення реального виконання результатів службового розслідування. Так, згідно із чинним законодавством питання про притягнення працівника поліції до дисциплінарної відповідальності вирішує відповідний керівник. Однак увесь обсяг роботи щодо з'ясування обставин правопорушення покладається на дисциплінарну комісію. Дисциплінарна комісія під час проведення щодо поліцейського службового розслідування має право: 1) відвідувати місце скоєння можливого дисциплінарного проступку, при цьому не перешкоджати здійсненню правоохоронними органами огляду місця події в межах кримінального процесуального чи адміністративного законодавства; 2) викликати поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, а також запрошувати інших працівників органів (підрозділів) поліції, інших осіб (за їх згодою), які обізнані або мають стосунок до обставин, що стали підставою для призначення службового розслідування, й одержувати від них усні або письмові пояснення, здійснювати фіксацію технічними засобами за

згодою особи, з якою проводиться бесіда, її усних пояснень, а також одержувати документи, які стосуються службового розслідування; 3) проводити одночасні опитування осіб, у поясненнях яких про обставини дисциплінарного проступку є суттєві розбіжності. Одночасне опитування проводиться за згодою опитуваних осіб, про його проведення складається довідка; 4) одержувати в органах, закладах, установах поліції та їх підрозділах чи за запитом в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування необхідні документи або їх копії та долучати до матеріалів службового розслідування; 5) вивчати документи, що мають стосунок до службового розслідування, у разі потреби знімати з них копії і долучати до матеріалів службового розслідування; 6) користуватися в установленому порядку базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та інших органів державної влади; 7) залучати в разі потреби відповідних фахівців і отримувати консультації спеціалістів з питань, що стосуються службового розслідування; 8) у разі перешкоджання посадовими особами поліції проведенню службового розслідування шляхом подання письмового рапорту (заяви) доповідати про це уповноваженому керівнику, який його призначив, для ініціювання питання призначення службового розслідування щодо такої особи; 9) у разі необхідності проведення значного обсягу дій звертатися з рапортом до керівника, який призначив службове розслідування, про продовження строку службового розслідування та (або) додаткове залучення працівників з метою своєчасного його завершення [3]. За результатами службового розслідування дисциплінарна комісія готує і підписує висновок, який складається зі вступної, описової та резолютивної частин. Висновок службового розслідування затверджує керівник, який його призначив, або особа, яка виконує обов'язки керівника. Враховуючи думку членів дисциплінарної комісії та на підставі поданих матеріалів службового розслідування уповноважений керівник може прийняти рішення про накладення на поліцейського іншого виду дисциплінарного стягнення, що відрізняється від запропонованого дисциплінарною комісією. У разі якщо уповноважений керівник не має права на накладення конкретного виду дисциплінарного стягнення на поліцейського, він затверджує висновок службового розслідування і одночасно порушує перед старшим прямим керівником, наділеним правом накладати таке стягнення, клопотання про притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейського [3].

Законодавчі положення свідчать про те, що висновки дисциплінарної комісії не мають обов'язкового характеру, а той факт, що

згідно чинного законодавства керівник приймає рішення на підставі матеріалів справи та враховуючи думки членів комісії ніяким чином не заважає керівнику прийняти рішення інше, аніж рекомендоване комісією, або навіть прямо суперечить останньому. При цьому законодавство не вимагає, щоб керівник надавав обґрунтування того, чому саме він вважає висновки дисциплінарної комісії невірними чи недоцільними для врахування при прийнятті рішення щодо дисциплінарної відповідальності працівника поліції. Перековані, що такий ступінь суб'єктивізму при вирішенні питання про притягнення працівника поліції до дисциплінарної відповідальності не може не позначатися на об'єктивності та неупередженості даної процедури. Звідси перековані, що з метою гарантування рівного та справедливого ставлення до всіх осіб, щодо яких здійснюється дисциплінарне провадження, забезпечення об'єктивного та неупередженого розгляду справи необхідно закріпити у Порядку проведення службових розслідувань у Національній поліції України, що повноважений керівник повинен обґартувати свою незгоду із висновком дисциплінарної комісії, якщо приймає рішення яке протирічить зазначеному висновку.

Список використаних джерел:

1. Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України: Наказ МВС України від 07 листопада 2018 року № 893.
2. Малишев Б. Чотири проблеми із притягненням поліцейських до дисциплінарної відповідальності / ГО «Реанімаційний Пакет Реформ» // URL: <https://rpr.org.ua/news/chotyry-problemy-iz-prytyahnennyam-politseyskyh-do-dystsyplinarnoji-vidpovidalnosti/>
3. Наказ МВС «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України» вид 07.11.2018 № 893 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1355-18#n17>

*Голишева У. І.,
здобувач Університету сучасних знань
м. Київ, Україна*

**ОТРИМАННЯ ВИСНОВКІВ ТА ПОКАЗАНЬ СПЕЦІАЛІСТА-
ПЕДАГОГА (СПЕЦІАЛІСТА-ПСИХОЛОГА)**

В процесі розслідування кримінальних справ, розпочатих щодо неповнолітніх, однією з найпоширеніших слідчих (розшукових) дій є

допит. Допит виступає одним із видів взаємодії, міжособистісного спілкування та обміну інформацією між допитувачем і допитуваним. Здійснення психологічної взаємодії з неповнолітніми допитуваними пов'язано з особливими складностями, обумовленими в першу чергу їх віковими особливостями, пов'язаними зі специфічною динамікою проходження психічних процесів, емоційним і поведінковим реагуванням підлітків у складних ситуаціях, до категорії яких відноситься і допит. Залежно від вікового періоду і індивідуальних характеристик неповнолітнього сама процедура допиту може сприйматися їм як спочатку конфліктогенна ситуація [1]. Таким чином, необхідно враховувати вікові і розумові особливості неповнолітнього, від яких багато в чому залежатиме результат допиту. Для успішного проведення будь-якої слідчої (розшукової) дії щодо неповнолітнього доцільним є залучення спеціаліста-педагога чи спеціаліста-психолога.

Спеціаліст – це особа, що володіє спеціальними знаннями і навичками, не зацікавлена в результаті провадження і залучена до процесу з метою дачі консультацій, пояснень, виконання окремих процесуальних дій тощо. Спеціаліст дає консультації в суді, повідомляє наукові положення, довідкові дані з теорії та практики відповідної галузі людської діяльності.

Використання психолога в якості консультанта носить поза процесуальний характер. Така форма співпраці може бути встановлена для отримання слідчим інформації довідкового характеру, яка відома спеціалісту-психологу. Це можуть бути дані про типові особливості сприйняття, про характерний вплив на психічні процеси і поведінку людини різних психічних станів – алкогольного або наркотичного сп'яніння, стресу, сильного страху, дефіциту часу. Консультації можуть бути дані і по конкретним кримінальним провадженням: психолог може задати напрям вивчення особистості підозрюваного залежно від виду скоєного ним кримінального правопорушення, підказати можливі джерела інформації про людину, дати рекомендації щодо встановлення з ним психологічного контакту тощо.

Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України висновок спеціаліста (у даному випадку це висновок психолога для суду) – це один із видів доказів у провадженні щодо кримінальних проступків. Висновок спеціаліста - представлене письмово судження з питань, поставлених перед спеціалістом сторонами провадження. У необхідних випадках при огляді письмових або речових доказів, відтворення аудіо-або відеозапису, призначення експертизи, допит свідків, вжиття заходів щодо забезпечення доказів суд може залучати спеціалістів для отримання консультацій, пояснень.

Особа, викликана в якості спеціаліста, зобов'язана з'явитися до суду, відповідати на поставлені судом питання, давати в усній або письмовій формі консультації та пояснення. Спеціаліст дає суду консультацію в усній або письмовій формі, виходячи з професійних знань, без проведення спеціальних досліджень, що призначаються на підставі ухвали суду. Консультація спеціаліста, дана в письмовій формі, оголошується в судовому засіданні і долучається до матеріалів провадження. Консультації та пояснення спеціаліста, дані в усній формі, заносяться до протоколу судового засідання.

Висновок психолога дається з усіма супровідними документами, необхідними для того, щоб документ був прийнятий до розгляду і при необхідності, долучений до матеріалів провадження.

Психологічний висновок дається тільки з приводу психологічного стану людини – дитини чи дорослої, а також з приводу взаємин між батьками (батьком) і дітьми (дитиною). Може бути описано моральну шкоду і її наслідки для психологічного стану, що звернувся за консультацією. При цьому може бути дана кваліфікована письмова психологічна консультація та пояснення з приводу заданих спеціалісту-психологу будь-яких питань в межах його професійної компетенції (в галузі психології). При необхідності психолог може виїхати до суду для відповіді на питання суду і сторін провадження.

Список використаних джерел:

1. Романов, В.В. Юридична психологія. 1998. С. 126.
2. Бичков О.М. Участь педагога у кримінальному судочинстві. Дис. канд. юрид. наук. Іжевськ, 2007. 227 с.

Гресько О. Р.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

**ПОНЯТТЯ Й ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ
СУДІВ З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ**

В українському суспільстві традиційно низький рівень довіри до органів державної влади, у тому числі до судової системи. Одним з

основних чинників, які призвели до такого стану речей є багаторічна відсутність ефективної відкритої комунікації судів із громадськістю та органами публічної влади. У контексті анонсованої судової реформи, питання взаємодії судів із іншими складовими державного апарату та суспільством виходить на новий рівень, оскільки проблема відсутності довіри до них була головною причиною проведення такої реформи. Водночас, юридична наука приділяє недостатньо уваги досліджуваній проблемі, що, у свою чергу, призвело до фактичної відсутності науково-теоретичного підґрунтя для упровадження адміністративно-правового регулювання порядку взаємодії між адміністративними судами, органами місцевого самоврядування і державної влади та суспільством.

Окремими питаннями взаємодії судів з органами публічної влади займалися такі вчені як Д. Баронін, Я. Белінська, М. Вільгушинський, І. Зозуля, М. Пипяк, Д. Потапенко та інші. Проблематиці зв'язків судових органів із громадськістю приділяли увагу у своїх працях К. Бабенко, В. Городовенко, В. Головка, І. Кравченко, С. Москаленко, М. Мочульська та інші. Проте, комплексне цільове дослідження адміністративно-правового забезпечення взаємодії адміністративних судів із іншими публічними органами не здійснювалось, що й обумовлює актуальність цієї тематики.

Хоча адміністративно-правове забезпечення являє собою одну із основних категорій адміністративного процесу, у науковій спільноті не склалося єдиного погляду на визначення цього поняття. М. Цвік визначає адміністративно-правове забезпечення як цілеспрямований вплив на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [1, с. 327]. А. Матвійчук розуміє під адміністративно-правовим забезпеченням упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами та юридичне закріплення за допомогою правових норм [2, с. 110]. На переконання Р. Ігоніна та М. Вікторчук адміністративно-правове регулювання є діяльністю держави щодо впорядкування та регламентації суспільних відносин за допомогою норм права. Від інших видів правового регулювання воно відрізняється наявністю таких ознак:

- 1) воно є засобом впливу держави на суспільні відносини;
- 2) воно здійснюється за допомогою правових засобів, які складають механізм адміністративно-правового регулювання;
- 3) його метою є впорядкування державно-владних відносин;
- 4) воно установлює права й обов'язки учасників адміністративно-правових відносин [3, с. 71].

О. Дручек, розглядаючи адміністративно-правове забезпечення прав, свобод та інтересів людини органами внутрішніх справ України, визначає його як здійснення державою за допомогою спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їхнє юридичне закріплення, охорону, реалізацію та розвиток [4, с. 126-127].

І. Іерусалімова розкриває адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина як повноту регулювання за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, що виникають для та в процесі їх реалізації, а також надання за допомогою цих норм відповідних гарантій, які разом з іншими правовими та неправовими гарантіями утворюють стійку систему можливостей користування правовими цінностями в державі [5, с. 14].

В. Бойко, працюючи над проблемою адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади, розуміє під цим регламентовану законодавством діяльність судової публічної адміністрації, яка здійснюється шляхом прийняття публічних приписів, координування протилежних суб'єктів публічної адміністрації та вчинення інших владно-розпорядчих дій, що спрямовані на реальну ефективність та створення належних умов для функціонування судової влади з метою захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства та держави [6, с. 99].

Враховуючи таке різноманіття підходів до визначення дефініції поняття адміністративно-правового забезпечення, залишається лише погодитися із твердженням О. Гуміна та Є. Пряхіна, які обґрунтовують подвійне розуміння цієї категорії. На їхню думку, у широкому розумінні адміністративно-правове забезпечення – це упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток. Вузьке визначення адміністративно-правового забезпечення буде змінюватися залежно від того, про які суспільні відносини буде вестися мова [7, с. 49]. Така позиція видається виправданою з огляду на те, що хоча адміністративно-правове регулювання і є однією із фундаментальних категорій науки адміністративного права, воно характеризується певною мірою динамічності залежно від конкретного органу, до якого воно застосовується, так як кожен орган держави або місцевого самоврядування має власні функції та завдання, наділений певним колом виключних повноважень, а тому регулювання його діяльності має здійснюватися у відповідності до мети його функціонування з урахуванням реальних обставин суспільного життя.

На основі викладеного можна зробити висновок, що адміністративно-правове забезпечення взаємодії адміністративних судів з органами публічного адміністрування та громадськістю являє собою комплексну систему, яка складається із сукупності норм адміністративного права, що регулюють діяльність органів публічної влади з метою створення належних умов для взаємодії адміністративних судів з органами публічного адміністрування та громадськістю, а також безпосередні процедури такої взаємодії.

Виходячи із вищевказаного визначення, можна виділити наступні ознаки досліджуваного адміністративно-правового забезпечення:

- 1) є засобом впливу держави на суспільні відносини у галузі адміністративного права;
- 2) здійснюється за допомогою засобів адміністративного права;
- 3) його метою є впорядкування відносин між судовою владою, органами публічної адміністрації та громадянським суспільством;
- 4) воно встановлює основні засади, норми та правила взаємодії адміністративних судів із населенням та публічною адміністрацією;
- 5) має конкретний характер, що пов'язаний із реальними суспільними відносинами, що складаються у ході діяльності адміністративних судів;
- 6) гарантує реалізацію норм права, які регулюють взаємодію адміністративних судів із органами публічного адміністрування та суспільством поза судовим процесом;
- 7) має інституційний характер, оскільки реалізується в межах і від імені суду;
- 8) має взаємний характер – вимагає обопільних дій усіх учасників процесу взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права: підручник; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.
2. Матвійчук А. Адміністративно-правове забезпечення державної регуляторної політики. *Адміністративне право і процес*. 2019. №1. С. 108-111.
3. Ігонін Р.В., Вікторчук М.В. Сутність і ознаки адміністративно-правового регулювання в адміністративному праві України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4 (83). С. 68-75.
4. Дручек О.М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України. *Форум права*. 2013, № 2. С. 123-128.

5. Іерусалімова І.О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2006. 20 с.

6. Бойко В. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2020. №1. С. 96-100.

7. Гумін О.М., Пряхін Є.В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. №4. С. 46-50.

Гулевець О. В.,
здобувач ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна

СУБ'ЄКТИ КОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХІХ СТОЛІТТЯ, ЯК ПЕРЕДВІСНИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОРАДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЬОГОДЕННЯ

Сучасне суспільство настільки щільно пронизане інформаційно-комунікативними процесами, що подеколи нам складно уявити світ, де обмін інформацією відбувався повільніше навіть не в рази, а на порядки. Однак, саме в таких умовах відбувалося становлення сільськогосподарської дорадчої діяльності.

Історія зародження інформаційно-консультаційної діяльності аграрної спрямованості та доведення корисної інформації до селян, сягає періоду Шумеру, Вавилону, Давнього Єгипту. Однак, певно ніколи за тисячі років цей процес не розвивався так інтенсивно, як це відбулося у ХІХ та ХХ століттях.

На думку сучасних дослідників, перші інформаційно-консультаційні служби більш-менш сучасного типу виникли саме в середині ХІХ ст. в Ірландії. Як і в багатьох інших випадках, цей процес було обумовлено кризовими обставинами у аграрній сфері. З 1845 по 1851 рр. внаслідок епідемічних процесів, що прокотилися більшістю європейських країн, було втрачено значну частину врожаю картоплі. Саме для Ірландії наслідки епідемії виявилася найсерйознішими, оскільки картопля становила основу харчування селянських родин. То ж над Ірландією нависла загроза голоду. І саме задля запобігання виникнення голоду у 1847 р. в цій країні було засновано служби

мандрівних учителів з сільськогосподарських дисциплін, орієнтовані на проведення роз'яснювальної роботи з фермерами у найбільш постраждалих від епідемії районах. Характерно, що це не було приватною ініціативою, таких вчителів призначали централізовано, а їх роботу оплачували [1].

За кілька років аналогічна система набула поширення і в землях Німеччини, де таких учителів призначав Центральний сільськогосподарський орган. В даному випадку поштовхом до впровадження та розвитку цієї системи стало різке скорочення доходів фермерських родин, внаслідок знищення значної частини виноградників шкідниками. Вже у 50-х роках мандрівні учителі з'явилися у Швейцарії, Австро-Угорській і Російській імперіях. А до кінця XIX ст. аналогічні служби було створено в Данії, Італії, Нідерландах [1]. Характерно, що вже тоді діяльність таких служб здійснювалася не лише за рахунок державного фінансування. Значна, а іноді й більша частина засобів надходила з інших джерел – благодійних пожертвувань, церкви, та банків.

Відтак, з моменту появи посади «мандрівного вчителя» починається новий етап розвитку інформаційно-консультаційної діяльності. Усі наступні дії й заходи проводились вже за підтримки з боку держави. Робота з поширення передових сільськогосподарських знань і досвіду стає частиною державної політики більшості розвинених країн світу того часу. І саме цей час можна вважати періодом зародження інформаційно-консультаційних служб у їх сучасному вигляді, і в цілому – виокремлення такого роду роботи в самостійний вид діяльності.

У другій половині XIX століття невпинно зростає кількість працівників, залучених до консультаційної діяльності, підвищується рівень їх професіоналізму. Очікувано, європейський успіх роботи служб з поширення сільськогосподарських знань та досвіду стимулював розвиток подібної діяльності в США, де в XIX ст. сільськогосподарські установи й мандрівні вчителі стали звичайним явищем й підтримувалися (зокрема – фінансово) владою штатів і провінцій. У 1862 році, коли в країні йшла громадянська війна, президент Авраам Лінкольн підписав так званий «1-й Акт Моррілла», яким був покладений початок створення коледжів «сільськогосподарських і технічних мистецтв» у північних штатах. Цим актом установлювалися умови надання кожному штату гранту у вигляді ділянки землі, відчужуваної з федеральних земель у розмірі 30 000 акрів (тобто 12 000 га на кожен штат), або еквівалентної суми для заснування таких коледжів. Спочатку вони носили назву «land-grant коледжі», а пізніше «land-grant

університети» [2]. Дані події відображають нерозривний зв'язок сільськогосподарського дорадництва, на етапі його становлення, і аграрної освіти.

Не лишилися осторонь цих процесів і українські землі. На переконання таких дослідників як В. В. Клочан та В. В. Ровний, у Західній Україні зародження аграрного дорадництва відбулося наприкінці XIX-го, а Східній – ще на початку XVIII-го століття [3; 4]. Доволі детально аналізує діяльність прообразів сучасних дорадчих організацій Т. А. Кравченко, особливу увагу приділяючи процесам кінця XIX століття, коли в Галичині (що на той час входила до складу Австро-Угорської імперії) дорадчу діяльність вело товариство «Сільський господар», яке декларувало за мету піднесення культури виробництва та підвищення доходів сільських територій [5].

Першою ластівкою сільськогосподарського дорадництва на території сучасної України вважається «Імператорське вільне економічне товариство» (надалі – Товариство), засноване у 1765 році. Товариство організувало публічні лекції та сільськогосподарські виставки, а також, одним із перших у Російській імперії почало збирати та систематизувати статистичні відомості (зокрема, про стан ґрунтів та лісів, про хлібну торгівлю та розведення бджіл, про селекцію худоби тощо) [6]. І все ж, Товариство мало на меті вивчення становища російського землеробства, умов господарського життя країни та поширення корисних для сільського господарства відомостей, що дає підстави розглядати його радше як представника аграрної освіти в Російській імперії, аніж представника повноцінної дорадчої діяльності.

Ініціаторами заснування західноукраїнського Товариства «Сільський господар» були представники української сільської інтелігенції — священики, вчителі, ветеринарні лікарі, агрономи, юристи. До фундаторів, які успішно поєднували практичну і науково-пропагандистську діяльність, сучасні дослідники відносять західноукраїнських агрономів Ю. Павликовського, Є. Храпливого, А. Романенка. Ними робився наголос на проблеми у формуванні аграрної політики, змісту і значення громадсько-агрономічної діяльності, напрямках, методах і засобах агрономічної допомоги. Їх праці мали прикладний характер, ґрунтувалися на аналізі, узагальненні, систематизації місцевого матеріалу та практичної роботи сільськогосподарських товариств Східної Галичини [7].

Отож, починаючи з другої половини XVIII та протягом XIX століття в Європі сформувалися структури, які можна вважати попередниками сучасних сільськогосподарських дорадчих служб. В

Україні такими стали Імператорське вільне економічне товариство (що виникло у Російській імперії в XVIII столітті) та товариство «Сільський господар» (утворене в Австро-Угорській імперії в XIX столітті). І хоча їх не можна вважати повноцінними дорадчими службами в сучасному розумінні, їх інформаційно-консультаційна природа та сприяння розвитку аграрної освіти і впровадженню нових технологій, дають підстави розглядати діяльність цих організацій як певний етап становлення сільськогосподарського дорадництва в Україні.

Список використаних джерел:

1. Безкровний М. Ф. Еволюція розвитку сільськогосподарської інформаційно-консультаційної діяльності. *Ефективна економіка*, № 7, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5697>
2. Безкровний М. Ф. Формування і функціонування регіональної інформаційно-консультаційної служби. Київ. ЦП «Компринт», 2015. 425 с.
3. Ключан В. В. Формування та розвиток системи інформаційно-консультаційного забезпечення аграрної сфери в Україні. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1002>.
4. Ровний В. В. Історична генеза моделі сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні: правовий аспект. Європейські перспективи. 2015. № 5. С. 149–154.
5. Кравченко Т. А. Становлення інституту дорадництва в Україні: історичний аспект та зарубіжний досвід. *Економіка та держава*. 2008. № 10. С. 73-76.
6. В Санкт-Петербурге создано Императорское Вольное экономическое общество. Петербург Центр. URL : <https://peterburg.center/content/v-sankt-peterburge-sozdano-imperatorskoe-volnoe-ekonomicheskoe-obshchestvo.html>.
7. Каденюк О. С., Палилюк О. М. Діяльність громадсько-господарських товариств Галичини в організації сільськогосподарської освіти (1919 – 1939 рр.). URL : <http://biog.in.ua/visnik-agrarnoyi-istoriyi-v2.html?page=6>.

Данилюк А. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ: СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ

З розвитком цивілізації, суспільних відносин розуміння категорії «безпека» постійно змінювалося, ставало більш досконалим, виникла різноманітність розумінь цього поняття [1, с. 8]. Наука про безпеку почала інтенсивно розвиватися лише наприкінці 20 сторіччя і сьогодні йде процес її становлення [2, с. 90].

За твердженнями В. Заплатинського, безпека це певний динамічний стан, що виникає в процесі діяльності об'єкту безпеки і взаємодії його з навколишнім середовищем. Проте безпека, як така, не передбачає контролю, ні з боку об'єкту безпеки, ні від зовнішніх джерел. Звісно, якщо вести мову про забезпечення безпеки, тоді необхідність у контролі параметрів виникає, але це вже зовсім інший термін, що є похідним від безпеки [2, с. 93]. На думку вченого безпека не є певною характеристикою об'єкту, як наприклад колір, вага, і т.д. Вона не існує сама по собі, вона завжди відноситься до чогось. Безпека будь чого (предмет, машина, людина, суспільство і т. д.), розглядається тільки з позиції людських інтересів або людського розуміння позитивних або негативних процесів. Саме людська думка, на певному етапі, служить критерієм і визначає критерій небезпеки і безпеки. Таким чином, безпека є феноменом, а не певною якістю або характеристикою. Вона може бути вимірною і розрахованою щодо поставлених людиною критеріїв та може бути повною, відносною, частковою і т.п. Будь-який об'єкт теоретично може бути в повній безпеці навіть за відсутності захисту, при цьому повинні бути відсутні всі небезпеки (внутрішні і зовнішні). Підвищення рівня захисту підвищує рівень безпеки у зв'язку з тим, що знижується рівень ризику або певні небезпеки для захищеного об'єкту більш такими не є. Саме тому її слід розглядати, як динамічну категорію, адже небезпека і безпека виникають в процесі взаємодії об'єкта з навколишнім середовищем або є результатом внутрішньої діяльності об'єкта. В рамках статичної системи без включення часового компоненту питання безпеки та небезпеки не має сенсу [2, с. 94-95].

Щодо терміну «безпечність», уточнимо, що Академічний тлумачний словник української мови трактує його як: «Відсутність небезпеки; безпека» [3]. З вищенаведеного матеріалу можна дійти

висновку, що цим терміном позначається кінцевий результат забезпечення безпеки чого-небудь. Тобто це властивість продукції, процесів виробництва, експлуатації, збереження, перевезення, реалізації та утилізації. Властивість відноситься до кількісних понять, які характеризуються показниками, що вимірюються або розраховуються [4]. Безпечність у Керівництві ISO/IEC 51 «Аспекти безпечності. Керівні вказівки з включення їх до стандартів» визначається як відсутність неприпустимого ризику, що пов'язаний із заподіянням шкоди життю або здоров'ю людини [5, с. 211-212].

Аналіз вищенаведеного матеріалу спонукає до висновку, що безпека харчових продуктів – це стан, гарантія придатності продукту до споживання. У свою чергу безпечність харчових продуктів є показником за яким визначається можливість (у тому числі потенційна) їхнього споживання людиною без шкідливих наслідків для життя та здоров'я людини, її розвитку чи здатності впливати на її фізіологічний стан у короткому проміжку часу.

Список використаних джерел:

1. Васьковська В. Право людини на безпеку та конституційно-правовий механізм його забезпечення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право»; Інститут законодавства Верховної Ради України. К., 2006. 20 с.
2. Заплатинський В. Логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «безпека». *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2012. Вип. 5. С. 90–97.
3. Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpechnistj>
4. Белов В., Голиков А. Терминологическая база теории безопасности. *Стандарты и качество*. 2004. № 9. С. 48–51.
5. Катрич В. Безпечність взуття для дітей. *Товари і ринки*. 2012. № 2. С. 211–216.

*Дмитренко О. Д.,
аспірант Сумського державного університету
м. Суми, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ БЮРО УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМ АГЕНТСТВОМ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

У зв'язку із формуванням та реалізацією державної антикорупційної політики в Україні було розроблено та визначено адміністративно-правовий статус ряду антикорупційних інституцій. При цьому, закріплюючи повноваження останніх, законодавець передбачив потребу взаємодії цих інституцій між собою. Це пояснюється необхідністю ефективним чином реалізовувати свої повноваження, визначені законодавством. Відтак, на увагу заслуговує дослідження особливостей взаємодії між НАБУ та НАЗК, що із урахування адміністративно-правового статусу даних суб'єктів видається вкрай актуальним.

Переходячи до розкриття обраної проблематики по суті, встановимо, що у межах національного законодавства передбачені правові підстави здійснення відповідної взаємодії. Відтак, відповідно до ч. 1 ст. 19-2 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», встановлюється, що Національне бюро взаємодіє з Національним агентством з питань запобігання корупції [1]. Разом із тим, закріпивши у загальному законодавчу можливість відповідної взаємодії, конкретні процесуальні форми останньої залишаються поза увагою національного законодавства та характеризуються нормативною розпорошеністю. Таким чином, аналіз останніх можливий лише шляхом проведення комплексного аналізу національного законодавства загалом. На наше переконання, взаємодія між НАБУ та НАЗК характеризується рядом ознак, серед котрих доцільно виокремлювати:

- наявність спільного спрямування діяльності та відповідних зусиль, а саме на протидію корупції загалом;
- реалізація повноважень в антикорупційній сфері на основі адміністративно-правових приписів національного законодавства;
- горизонтальність взаємозв'язків між аналізованими інституціями, що опосередковується рівністю та не підпорядкованістю останніх одна одній;

- наявність диференційованих форм взаємодії НАБУ та НАЗК, а саме процесуальної, інформаційної та правопросвітньої.

Відтак, аналізуючи безпосередні особливості взаємодії між НАБУ та НАЗК нижче пропонуємо детально розкрити правовий зміст зазначених форм взаємодії.

- Процесуальна форма взаємодії між НАБУ та НАЗК – є найпоширенішою правовою формою взаємодії даних антикорупційних інституцій, що пояснюється безпосередньою необхідністю реалізації останніми своїх повноважень. Загалом процесуальна форма являю собою законодавчо визначений порядок здійснення процесуальної діяльності. Разом із тим, запропоноване визначення потребує уточнення двох понять «порядок» та «процесуальна діяльність». Термін «порядок» має різноманітне смислове навантаження, але всі існуючі визначення свідчать про те, що цим словом позначаються статичні явища в нашому житті. Наприклад, «порядок» визначають: як чистоту, лад; як звичне або правильне розташування чого-небудь; стан, коли все виконується за певними правилами; державний устрій чи суспільний лад; модель, за якою здійснюються певні дії [2, с. 705]. Щодо процесуальної діяльності, то остання має розглядатися як діяльність, що проводиться суб'єктами публічного адміністрування відповідно до закону з метою реалізації відповідних приписів. Серед прикладів реалізації процесуальної форми взаємодії між НАБУ та НАЗК можемо навести наступний. НАЗК відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» є суб'єктом публічного адміністрування, що уповноважений проводити перевірки достовірності відомостей, викладених у деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. У разі виявлення обґрунтованого сумніву щодо достовірності декларування останніх, що може вказувати про корупційне правопорушення, вчинене даними суб'єктом НАЗК уповноважене повідомити НАБУ, котре як правоохоронна інституція має провести перевірку відповідних відомостей та, у разі необхідності, комплексне досудове розслідування відповідної справи.

Таким чином, повноваження НАЗК були б у більшій своїй мірі ілюзорними та такими б, що не підлягають фактичній реалізації у випадку, якщо б законодавець не закріпив за НАБУ безпосереднього обов'язку перевірки відповідних відомостей, та сприяння притягнення винних суб'єктів до відповідальності.

- Інформаційна форма взаємодії між НАБУ та НАЗК – є взаємодією, що здебільшого реалізується шляхом обміну інформацією між даними антикорупційними інституціями. У даній площині,

аналізуючи категорію «інформація», пропонуємо виходити із законодавчого визначення даної категорії та встановимо, що інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [3]. Відзначимо, що обмін інформацією може відбуватися як у межах певної операції, що обумовлена проведенням спільних заходів по протидії корупції, так і у межах загальної діяльності антикорупційних інституцій. Окрім того, можемо встановити, що інформаційна форма взаємодії між НАБУ та НАЗК може бути розглянута у двох диференційованих площинах, а саме: у зовнішньому та внутрішньому аспектах. Внутрішній аспект взаємодії опосередкований безпосереднім обміном інформацією лише між НАБУ та НАЗК. Дана інформація, як правило, не підлягає загальному оприлюдненню та донесенню до відома громадськості. Зовнішній аспект у свою чергу опосередкований, так званою трьохсторонньою взаємодією, де окрім антикорупційних інституцій, стороною виступає також і громадськість. Принагідно зазначимо, що громадськість є одним із головних суб'єктів у сфері протидії корупції, й антикорупційні інституції відповідно до національного законодавства зобов'язані повідомляти громадськість про свою діяльність, її результати та загальний стан протидії корупції у державі. У загальному ж встановимо, що інформаційна форма взаємодії між НАБУ та НАЗК є тією правовою формою, котра найчастіше застосовується на практиці, що опосередковується загальною діяльністю суб'єктів протидії корупції.

- Правоосвітня форма взаємодії між НАБУ та НАЗК – є тією правовою формою, котра на разі найменше застосовується на практиці. Відзначимо, що дана форма взаємодії характеризується проведенням діяльності, що спрямована на підвищення рівня правосвідомості громадян у сфері протидії корупції. У даній площині, відзначимо, що відповідна діяльність опосередковується проведенням спільних конференцій, відкритих нарад, організацією шкіл протидії корупції, тощо. Саме, правоосвітня форма взаємодії між НАБУ та НАЗК може позитивно вплинути на загальний стан протидії корупції в Україні, шляхом підвищення рівня правосвідомості громадян, а також формування в уяві останніх чіткого плану дій у разі виявлення факту корупції чи відповідних корупціогенних проявів. Відзначимо, що на сьогодні правоосвітня форма діяльності реалізується у більшій своїй мірі точково, що визначається проведенням лише окремими антикорупційними інституціями такої діяльності. До прикладу, у межах діяльності НАБУ діє ініціатива «Відкритий офіс», у межах котрої

всі бажаючі можуть дізнатися про особливості діяльності НАБУ, особливості роботи у даній інституції, а також здобути нові знання у сфері протидії корупції, шляхом долучення до спеціальної навчальної платформи. Також у межах НАБУ функціонує «Молодіжна антикорупційна мережа», метою діяльності котрої є об'єднання активної молоді задля викорінення корупційних проявів з державного та суспільного механізмів загалом. Разом із тим, на наше переконання, правоосвітня діяльність суб'єктів протидії корупції має відбуватися у тісній взаємодії останніх між собою, оскільки це дозволить підвищити ефективність та якість останньої.

Таким чином, підсумовуючи все вище викладене можемо зробити ряд висновків. Зокрема, взаємодія між НАБУ та НАЗК являє собою один із можливих видів взаємодії між антикорупційними інституціями, що характеризується особливими ознаками та особливим правовим змістом. При цьому взаємодія між аналізованими нами інституціями відбувається у трьох відокремлених та водночас взаємопов'язаних формах, зокрема, у процесуальній, інформаційній та правоосвітній. Кожна із вище зазначених форм характеризується особливим правовим змістом та правовою суттю.

На сьогодні актуальним залишається розроблення та удосконалення правових форм взаємодії між НАБУ та НАЗК, зокрема шляхом удосконалення законодавчих приписів, а також підвищення ефективності практичної діяльності антикорупційних органів загалом.

Список використаних джерел:

1. Про Національне антикорупційне бюро України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#n566>
2. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів. За заг. ред. проф. В. В. Дубічинського. Х. : ВД «ШКОЛА», 2006. 1008 с.
3. Про інформацію. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

Друзенко А. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО-ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Реформування та розвиток сучасної української держави відбувається у складних політичних та економічних умовах, окрім цього, ускладнюючим моментом є нестабільна ситуація на Сході країни, а також збільшення проявів тероризму у світі. Але незважаючи на вказані складнощі, в державі передбачаються та проводяться різного роду заходи, які спрямовані в першу чергу на побудову дієвого механізму захисту прав, свобод та законних інтересів громадян. Євроінтеграційний вектор розвитку України передбачає системну реформу усіх сфер життя країни і в першу чергу правоохоронних органів. Україна є правовою та демократичною державою європейського зразка, а це означає, що на першому місці має бути додержання принципу верховенства права. Практика показує, що, на жаль, діяльність правоохоронних органів ще не повною мірою відповідає новим суспільним потребам. Тому в державі і відбувається досить складний процес реформування та приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, тож особливої актуальності набуває ґрунтовне дослідження сутності статусу поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству [3, с. 197].

Поліція має здійснювати превентивну, профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень у сфері власності, виявляти причини та умови, що сприяють їхньому вчиненню; вживати заходів з метою виявлення адміністративних правопорушень у сфері власності; припиняти виявлені проступки, вживати заходів, спрямованих на усунення загроз, що виникли внаслідок учинення адміністративного правопорушення, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання; доставляти у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушення, а також здійснювати охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, брати участь у здійсненні державної охорони; а на договірних засадах – охорони

фізичних осіб та об'єктів права приватної й комунальної власності [6, с. 116–119].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [7].

Якщо звернутися до наукових трактувань «адміністративно-правовий статус поліції», то Д. Ластович проаналізував у своїх працях правовий статус Національної поліції України, як суб'єкта надання поліцейських послуг, як визначене нормами адміністративного права юридичне становище даного органу влади у механізмі держави та системі суспільних відносин. Як правило правовий статус суб'єкта асоціюють із сукупністю його прав та обов'язків, утім такий підхід занадто вузький, адже вони (тобто права та обов'язки), хоча й складають серцевину (ядро) правового статусу, втім далеко не єдині аспекти, що впливають на визначення юридичного становища суб'єкта, особливо коли йдеться про орган державної влади. Тому Д. Ластович вважає, що сутнісний зміст правового становища національної поліції, як власне кажучи і будь-якого іншого органу влади, проявляється у цілях, завданнях та принципах діяльності даного органу, у тих можливостях, якими він користується, реалізуючи своє функціональне призначення, та обов'язках, які на нього покладаються. Тобто кожен з аспектів організації та функціонування національної поліції, що має юридично значущий характер, і, відповідно, у зв'язку із цим врегульований нормами права, зокрема його адміністративної галузі, являє собою елемент її правового статусу. А отже, зміна концепції розуміння соціального призначення органів внутрішніх справ повинна супроводжуватися зміною їх правового статусу, мають бути переглянуті засади побудови та організаційного забезпечення системи органів поліції, завдання та принципи їх діяльності, коло та межі їх прав і обов'язків, соціальний захист їх персоналу тощо [5, с. 75].

Під адміністративно-правовим статусом Національної поліції Д. К. Катрич розуміє сукупність визначених нормативно-правовими актами України цілей, завдань, структурно-організаційних і компетенційних елементів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам [1, с. 35].

Категорія адміністративно-правового статусу Національної поліції України, як вважає Н. Павлюк, як суб'єкта захисту права власності має специфічні ознаки: 1) відображає його взаємозв'язок із суспільством та державою, його специфіку як колективного суб'єкта адміністративного права; 2) обумовлена змістом компетенції, державно-владних повноважень Національної поліції України щодо забезпечення реалізації права володіти, користуватися та розпоряджатися майном, попередження та припинення посягань у сфері власності, відновлення порушених прав та притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у цій сфері; 3) зумовлена специфікою нормативно-правового закріплення функцій, організаційної структури цього суб'єкта публічної влади, джерел фінансування, відповідальності та іншими особливостями взаємозв'язку з державою та її апаратом; 4) формується зважаючи на потреби власників та соціально-правові ризики щодо можливих порушень їхніх прав володіти, користуватися та розпоряджатися майном [6, с. 116–119].

Аналізуючи вищевикладене, можна сформувати, що правове становище Національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству має такі особливості:

1) Національна поліція є основним суб'єктом публічної адміністрації, до функціональних завдань якого належить захист прав, свобод та законних інтересів осіб від будь-якого виду насильства, в тому числі, гендерно-обумовленого;

2) правове становище поліції виділяється широко змістовною адміністративною діяльністю у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, до якої належить профілактично-превентивна, правоохоронна (в аспекті припинення правопорушень), контролююча, адміністративно-юрисдикційна;

3) Національна поліція як суб'єкт запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству надає спеціальну право-організаційну допомогу потерпілим від гендерно-обумовлених насильств;

4) Національна поліція безперервно взаємодіє з іншим державними органами та неурядовими організаціями щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству;

5) основним інструментом діяльності Національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству є адміністративний примус.

Список використаних джерел:

1. Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 36(2). С. 31-35.

2. Кісіль З. Р. Адміністративно-правовий статус працівника міліції як фактор протидії професійній деформації. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 2. С. 123–126.

3. Коваленко А. В. Сутність та соціально-правовий статусу поліції як суб'єкта запобігання злочинності в державі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 197-203.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.

5. Ластович Д. М. Поняття адміністративно-правового статусу поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. *Наше право*. 2015. № 6. С. 71-75.

6. Павлюк Н. М. Складові елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта захисту права власності. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 116-119.

7. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580.

Жук Т. І,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ»

У межах власної праці, присвяченій пошуку істинності розуміння представленої до аналізу категорії, Б. Бхусал узагальнив декілька зарубіжних наукових позицій, щодо розкриття її сутності, зокрема

національний інтерес – це: 1) загальна, довгострокова і постійна мета діяльності нації та держави; 2) те, що нація вважає за необхідне для своєї безпеки та благополуччя; 3) загальні та постійні цілі заради яких нація існує; 4) те, що держави прагнуть захистити або досягти по відношенню один до одного; 5) захист фізичної, політичної та культурної ідентичності від посягань з боку інших національних держав; 6) цінності, бажання й інтереси, які держави прагнуть захистити; 7) вимоги, цілі, мета та інтереси, які нація завжди намагається зберегти, захистити, відстояти і забезпечити в стосунках з іншими країнами [1].

Як зазначають П. Гай-Нижник та Л. Чупрій, одна з перших спроб дати визначення цьому поняттю на просторах вітчизняного простору була здійснена в «Малій енциклопедії етнодержавознавства» (1996 р.), де В. Кириченко стверджує, що «національні інтереси» – це «інтегральний вираз інтересів усіх членів суспільства, що реалізуються через політичну систему відповідної держави як компроміс у поєднанні запитів кожної людини і суспільства загалом» [2, с. 118]. В даному контексті національні інтереси створюються всіма елементами політичної системи є основою функціонування її складових [3, с. 466]. Вищезазначені науковці також уточнюють, що «Енциклопедія етнокультурознавства» визначає «національний інтерес» як «реальну причину дій нації і держави, спрямованих на своє виживання, функціонування і розвиток», або як «сукупність національних цілей і базових цінностей, які відіграють важливу роль у стратегії і тактиці в галузі національної безпеки» [4, с. 421].

Присвятивши свою працю аналізу сутності досліджуваної категорії О. Дзьобань узагальнює, що національними інтересами є сукупність загальних для членів даної соціокультурної спільноти інтересів і потреб, задоволення і захист яких є необхідною умовою її існування й підтримки ідентичності як суб'єкта історії. У національних інтересах виражається потреба соціокультурної спільноти займати те місце у світовій спільноті, яке максимально відповідає її культурно-історичним і духовним традиціям, дозволяє якнайповніше реалізувати її потенційні ресурси [5, с. 126]. Примітним є те, що вищезазначений учений розглядає цю категорію крізь призму філософського підходу, виокремлюючи такі характерні їй положення як: 1) національні інтереси покликані забезпечити виживання, безпеку країни, її стійкий і прогресивний розвиток; 2) національні інтереси спрямовані на вирішення життєво важливих внутрішніх і зовнішніх завдань, на блокування, нейтралізацію й попередження різних небезпек, викликів, ризиків, загроз; 3) національні інтереси виступають як мотиви і

причини дій державних структур і соціальних груп з досягнення поставленої ними мети; 4) реалізація національних інтересів здійснюється через систему функцій держави, через політичну, правову й етичну регуляцію різних сторін її діяльності, а також за допомогою діяльності інститутів громадянського суспільства [5, с. 136]. Обґрунтовуючись на цих характеристиках, О. Дзьобань визначає національні інтереси з правової точки зору як усвідомлені, сформульовані й офіційно заявлені пріоритети в зовнішній і внутрішній політиці держави, в економічній, соціальній, науково-технічній, культурній, екологічній, військовій та інших сферах життєдіяльності суспільства [5, с. 136].

Таким чином, основою розуміння національних інтересів є саме пріоритети та цілі держави, хоч і сформовані потребами (цінностями та інтересами) конкретної нації.

Як не дивно, однак і у сучасній геополітиці під національними інтересами, як зазначає вчений Р. Ковалюк, розуміють стратегічно важливі цілі, що їх ставить перед собою кожна держава, і засоби, за допомогою яких вона розраховує їх досягти [6]. Водночас слід розуміти й те, що глобалізація на перше місце ставить саме світовий порядок, а тому геополітичний аспект національного інтересу сьогодні більш орієнтований на зовнішні міжнародні відносини – на забезпечення «миру в усьому світі». У свою чергу, загальнотеоретичний аспект базується на цінностях та інтересах держави та нації, що потенційно чи фактично є під загрозою.

Отже, вищенаведений матеріал дає можливість висловити декілька власних міркувань на рахунок сутності досліджуваної категорії:

1) по-перше, національні інтереси є прямим відображенням розвитку держави та нації, характеристикою їх пріоритетів (що мають бути ідентичними) та напрямків реалізації державних політик щодо досягнення стану збалансованості усіх сфер життєдіяльності особи, суспільства та держави;

2) по-друге, національні інтереси є динамічним правовим явищем, зміст якого формується під сильним впливом історико-культурної традиції нації, способу мислення її представників, ідеологічних цінностей конкретної країни загалом, станом її внутрішнього безпекового середовища й зовнішньополітичних відносин з іншими державами;

3) по-третє, національні інтереси є волевиявленням дієздатних суб'єктів права, що уповноважені формувати, виявляти загрози, охороняти та захищати національні надбання, суспільні цінності та

законні вимоги народу, по об'єктивізації їх у форму законодавчо захищеного об'єкта, посягання на яке є забороненим, забезпеченим мірами примусових заходів утримання від будь-яких дій, що порушують встановлений режим його схоронності;

4) по-четверте, національні інтереси, будучи ідентифікацією нації та держави є індикатором розуміння для міжнародної арени особливостей як внутрішньої, так і зовнішньої політики кожної держави, їх цілей та способів досягнення запланованих результатів;

5) по-п'яте, національні інтереси є основним підґрунтям, орієнтиром для стратегічного планування забезпечення національної безпеки, де стан захисту та охорони політичних, економічних, культурних та інших інтересів держави слугує показником його ефективності та результативності.

Список використаних джерел:

1. Bhuwan Bhusal. National interest. *Academia*. URL: https://www.academia.edu/35726886/National_interest_doc
2. Мала енциклопедія етнодержавознавства. НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К. : Довіра: Генеза, 1996. 942 с.
3. Гай-Нижник П. П., Чупрій Л. В. Національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структуроформуючі чинники політики національної безпеки. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 84. С. 465–471.
4. Енциклопедія етнокультурознавства. К.: Друкарня Державної академії керівних кадрів культури та мистецтв, 2001. 528 с.
5. Дзьобань О. Національні інтереси як основа національної безпеки: світоглядно-методологічні аспекти. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 3 (62). С. 124–136.
6. Ковалюк Р.Т. Національні інтереси України в новій геополітичній ситуації. *Проблеми міжнародних відносин*: збірник наукових праць. Київський міжнародний університет. URL: <http://vmv.kyumu.edu.ua/series/vmv/vipusk6/1.pdf>

Волинець Р. М.,

*здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ДО ПОНЯТТЯ МЕТОДУ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В роботі Національної поліції України методи займають центральне місце у системі адміністративно-правового примусу, адже саме вони складають певний механізм реалізації відповідних форм адміністративно-примусової діяльності поліції. Варто наголосити, що слово «метод» визначається, як сукупність правил, принципів, які забезпечують правильне застосування понять і категорій у пізнанні, відображають специфіку процесу пізнання, орієнтують суб'єкта пізнання; сукупність прийомів, використовуваних для досягнення мети; система ідеальних засобів і таке інше [1, с. 28].

Щодо безпосередньо методів примусу, то за С. М. Легушею – це система прийомів і способів, за допомогою яких вихователь примушує виховуваного розвивати і вдосконалювати свої кращі якості й відмовлятися від поганих, шкідливих звичок. До подібних методів науковець відносить нагадування, попередження, вимога усунути недоліки, заборона, створення відповідної громадської думки, попередження і притягнення до дисциплінарної відповідальності, застосування дисциплінарного стягнення [2, с. 146]. Н. П. Христиненко та С. Л. Дембіцька зауважують про те, що метод адміністративного примусу базується на заходах переконання, роз'яснення, виховання та стимулювання, які застосовуються першочергово та комплексно, з метою попередження тих чи інших порушень законності в державі [3, с. 132]. З. Р. Кісіль наголошує на тому, що метод адміністративного примусу – це захід впливу та вольового забезпечення відповідності правовій нормі поведінки громадян, посадових та юридичних осіб, з метою досягнення відповідного порядку, припинення та попередження правопорушень, притягнення до відповідальності правопорушників [4].

Вищевикладене свідчить, що в правовій сфері метод є збірним поняттям, яке дещо відрізняється від своєї загальноетимологічної сутності. Так, метод у правовому розумінні – це системна категорія, яка характеризує сукупність заходів, засобів, способів реалізації права та забезпечення його дії на суспільні відносини. В залежності від галузевої приналежності методу, набір способів, засобів та заходів відрізняється,

що становить його сутність. Враховуючи зазначені аспекти, методи застосування адміністративного примусу органами Національної поліції України – це визначені нормами законодавства та підзаконних нормативно-правових актів заходи, засоби та способи імперативного адміністративного впливу, застосування яких спрямовано на виконання поліцією покладених на неї завдань та повноважень.

Відповідно до запропонованого визначення, а також внутрішньої сутності адміністративно-правового примусу в діяльності НПУ, основними методами реалізації такого примусу, на наш погляд, є:

1) внутрішньо-організаційний метод – інструмент забезпечення функціонування підрозділів і персоналу поліції та виражається у найвищому імперативі законних вимог та вказівок керівництва, невиконання яких є підставою юридичної відповідальності, згідно з положеннями відомчої нормативно-правової бази;

2) процедурно-правоохоронний метод – об'єднує в собі заходи адміністративного примусу, які застосовуються в межах процедурної діяльності органів поліції в справах про адміністративні правопорушення;

3) метод контролю – полягає у здійсненні систематичної діяльності з аналізу та перевірки відповідності підконтрольних об'єктів законодавчо визначеним стандартам та вимогам, як то а) контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі; б) контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі; в) контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ; г) контроль у межах своєї компетенції за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

4) метод превенції – частина поліцейського функціоналу, яку складають заходи та засоби превентивного впливу;

5) спеціальний примус: фізичний вплив (сила); спеціальні засоби; вогнепальна зброя.

Список використаних джерел:

1. Пархоменко Н.М., Легуша С.М. До визначення змісту загальних (філософських) методів теорії держави і права. *Часопис Київського університету права*. 2008. №1. С. 26-31.
2. Легуша С.М. Сутність, функції і механізми правового виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України: дисертація. Київ: Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 2002. 218 с.
3. Дембіцька С.Л. Переконавання як психологічний метод застосування адміністративного примусу. *Право і суспільство*. 2015. № 3. С. 131–135.
4. Кісіль З.Р. Адміністративне право: навчальний посібник. Вид-во: Алерта. 696 с.
5. Про дисциплінарний статут Національної поліції України: закон від 15.03.2018 №2337-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2018. № 29. ст. 233.
6. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. ст. 1970.

Каптур О. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

**ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДЕРЖАВНИХ
СЛУЖБОВЦІВ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ
ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Проходячи службу в різних державних інституціях державні службовці досить часто зіштовхуються із великою кількістю викликів, які призводять до порушення їх законних прав, свобод та інтересів. І одним із способів такого порушення є незаконне звільнення їх із займаної посади. При цьому не можна не відмітити той факт, що сьогодні в ряді держав розроблено низку правових механізмів, спрямованих на захист прав державних службовців від незаконного звільнення. А тому, важливе теоретичне та практичне значення має вивчення зарубіжного досвіду захисту прав державних службовців від незаконного звільнення. І окремої уваги у даному контексті заслуговує досвід Великобританії.

На відміну від інших країн, де зазвичай прийняте поняття «публічної» або «державної» служби, у Великобританії переважає поняття «цивільна служба». Це обумовлено історично, оскільки дане поняття було сформоване ще за часів Ост-Індської компанії і відповідно до його змісту чиновник в англійському праві розглядається як "цивільний слуга Корони", на відміну від її "військових слуг". Однак у юридичних джерелах Великобританії також можна знайти поняття "державна служба", яке використовується щодо обмеженої кількості посадових осіб, до яких належать: політичні діячі, військовослужбовці, працівники правоохоронних та законодавчих органів. Враховуючи, що цивільна служба у Великобританії набагато численніша за державну, в подальшому слід розглянути положення які переважно стосуються саме цивільної служби [1]. Державну службу Великобританії характеризують такі ознаки: 1) в основу державної служби покладено «менеджеральна» модель, близька до американської; 2) система просування по службі відрізняється жорсткістю на всіх рівнях; 3) у державних структурах часто використовується «інтегральна» ієрархія; 4) особлива система адміністративного права відсутня, судовий контроль заснований на доктрині загального права [2].

Варто відмітити, що питанню захисту прав державних службовців у Великобританії приділяється суттєва увага. Особливо це стосується проблематики незаконного звільнення всіх категорій працівників, в тому числі і державних службовців. В даному контексті варто вказати Закон «Про несумлінне звільнення» 1977-2015 рр. Відповідно до вказаного нормативно-правового акту, звільнення автоматично вважається несправедливим, якщо працівника звільняють за будь-яких із наступних причин: а) членство чи запропоноване членство в профспілці або участь у профспілковій діяльності, будь-то в основний час роботи та/або неробочий час; б) релігійні або політичні погляди; в) раса, колір шкіри, сексуальна орієнтація, вік або членство у заборонених організаціях; г) вагітність, пологи або годування груддю або будь-які питання, пов'язані з вагітністю або пологами; г) використання передбачених законодавством прав на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами, відпусткою по усиновленню, відпусткою по догляду за дитиною та/або відпустку по форс-мажору; д) нечесний вибір для резервування; є) забезпечення захисту таємної інформації.

У Великобританії працівникові, щоб мати право подати позов про несправедливе звільнення, його правовий статус повинен відповідати вимогам, що стосуються: термінів, стажу роботи, статусу зайнятості та факту звільнення. Так, позов про незаконне звільнення працівник може

подати протягом 6 місяців з дати звільнення. Якщо є об'єктивні причини для відстрочки, строк подачі заяви може бути продовжено на період до 12 місяців з дати звільнення. Однак причина повинна бути вагомою і переконливою, а також обґрунтованою. Відповідно до Закону «Про несумлінне звільнення» датою звільнення державного службовця є дата закінчення терміну дії повідомлення.

Наступною важливою характеристикою є стаж роботи. Зазвичай працівник повинен пропрацювати не менше 12 місяців безперервно, перш ніж може бути подано заяву про незаконне звільнення. Безперервна служба зазвичай закінчується лише в тому випадку, якщо роботодавець звільняє особу, або остання звільняється сама. Однак, є важливі винятки з цього загального правила про терміні служби 12 місяців. Навіть якщо службовець прослужив менше 12 місяців, він можете подати позов про несправедливе звільненні, якщо його було звільнено за: 1) членство в профспілці або діяльність в них; 2) використання прав, наданих Законами про охорону материнства 1994 і 2004 років, Законами про відпустку з усиновлення дітей 1995 і 2005 років, Законом про відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами і посібниках 2016 року, Законом про національну мінімальну заробітну плату 2000 року, Законом про відпустку по догляду за дитиною 1998 і 2006 років і Законом про відпустку по догляду за дитиною 2001 року; 3) забезпечення захищеного розкриття інформації відповідно до Закону про захищене розкриття інформації 2014 р.

Важливо відмітити, що Законом «Про несумлінне звільнення» 1977-2015 років визначається коло осіб, які не можуть подати скаргу про незаконне звільнення. До таких осіб зокрема відносяться:

(А) Співробітник молодший за 16 років та/або співробітник, який досяг звичайного віку виходу на пенсію або який не підпадає під дію Закону «Про виплати при звільненні»;

(Б) Робота на близького родича в приватному будинку або на фермі, де вони проживають;

(С) Військовослужбовці;

(D) Член Garda Síochána (з 4 липня 2006 р закони поширюються на більшість державних службовців);

(Е) Працівник, що проходить очне навчання у навчальному закладі;

(F) Співробітники рад з освіти та навчання, керівник округу (міста) або головний виконавчий директор HSE.

(G) Робота за строковим контрактом/договором з певною метою - цей контракт складається в письмовій формі і підписаний обома сторонами і буде вказувати, що закони не застосовуються, якщо

працівника було звільнено тільки тому, що термін термінового контракту закінчився або зазначена мета була досягнута;

(Н) Співробітник, що працює за межами штату;

(І) Співробітник, який знаходиться на випробувальному терміні або проходить навчання до одного року після початку роботи, якщо тривалість випробувального терміну або навчання вказана в письмовому трудовому договорі;

(J) Співробітник, звільнений під час навчання щоб отримати кваліфікацію.

Варто відзначити, що у Великобританії, як і в більшості провідних країн Європи, для відшкодування шкоди, заподіяної працівнику в результаті незаконного звільнення, є компенсація, яка є найбільш поширеним засобом правового захисту, при якому відшкодування присуджується лише щодо фінансових втрат. Як правило, максимальна компенсація становить зарплату за 2 роки. Компенсація враховує наступне:

- реальні втрати - втрата заробітку з дати звільнення до розгляду позову службовця. Будь-які грошові кошти, які були зароблені протягом цього періоду, віднімаються з цієї суми, а також з будь-яких платежів, отриманих замість повідомлення про звільнення. Відповідно до норм чинного законодавства державний службовець повинен спробувати зменшити свої збитки в період від звільнення до слухання, будучи доступним і шукаючи альтернативну роботу. Якщо у працівника немає фактичних збитків, тому що, наприклад, він перейшов на іншу роботу відразу після звільнення, він має право на символічну компенсацію в розмірі заробітної плати за 4 тижні.

- майбутні втрати - оцінка майбутніх втрат працівника, заснована на тому, скільки часу йому знадобиться для того, щоб знайти альтернативну роботу;

- втрата пенсії - розрахунок того, як несправедливе звільнення вплинуло на пенсійні права;

- втрата встановленого законом соціального захисту, який було втрачено працівником в результаті несправедливого звільнення.

Отже, завершуючи розгляд досвіду Великобританії слід підсумувати, що в зазначеній країні розроблено досить дієві механізми захисту всіх категорій працівників, в тому числі і державних службовців, від незаконного звільнення. Із позитивного боку варто відзначити наступне: по-перше, чітке встановлення строків для оскарження дій, пов'язаних із незаконним звільненням; по-друге, визначення кола осіб, які можуть звернутися зі скаргою про незаконне звільнення; по-третє, існує реальний механізм відшкодування

матеріальної шкоди в результаті незаконного звільнення державного службовця з посади.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко О. В. Адміністративне право зарубіжних країн : курс лекцій / О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, О. Є. Користін та ін. К.: Юрінком Інтер, 2014. 528 с.
2. Сміян А. В. Державна служба у Великобританії / URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/117.pdf>

Кисельов О. О.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ЗДІЙСНЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В ЗОНІ АТО

Впродовж останніх років на Донбасі відбувається ескалація тероризму та сепаратизму. Всі ці прояви супроводжується істотним підвищення кількості злочинів, як загально кримінальної так і екстремістської спрямованості. Однак, в таких умовах виконання окремих формально-обов'язкових процесуальних дій ускладнюється або взагалі неможливе і може призвести до ухилення винних осіб від відповідальності.

Це обумовлено ще і тим фактом, що однією з важливих умов інтеграції України до світової спільноти є приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів у галузі захисту прав і свобод людини та громадянина. Аналіз суспільно-політичної ситуації, яка склалась сьогодні в Україні, вказує на те, що нині особливо гостро постає проблема надійного захисту державою особистих прав та свобод людини і громадянина. Побудова правової держави передбачає наявність фундаментальної і стабільної системи законодавства, яка має сприяти забезпеченню захисту прав і законних інтересів особи поряд з вирішенням завдань, пов'язаних із боротьбою зі злочинністю. При цьому є неприпустимим протиставлення інтересів суспільства інтересам окремої особи. Порушення прав осіб не може бути виправдане мотивами державної необхідності.

Тому з метою підвищення рівня захисту мирних громадян, держави і суспільства від терористів, а також найбільш небезпечних

злочинів на місцевості, на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, Верховною Радою України ухвалено низку Законів, які сприятимуть більш оперативному та жорсткому реагуванню на кримінальні правопорушення.

Так, законопроект № 1849 пропонує передбачити кримінальну відповідальність за перевищення військовою службовою особою дисциплінарної влади щодо відношення до підлеглого [3]. Також будуть розширені підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а саме, про можливість їх проведення в кримінальних процесах про військові злочини, пов'язані з ухиленням від військової служби (ст. ст. 407–409 КК України), вчинені в умовах особливого періоду, під час проведення антитерористичної операції.

Документ, зокрема, пропонує доповнити Кримінальний кодекс України статтею 426–1, визначивши, що: перевищення військовою службовою особою дисциплінарної влади щодо відношення до підлеглого, що виразилося в нанесенні побоїв чи вчиненні іншого насильства, карається позбавленням волі на строк до 3-х років;

- те саме діяння, якщо вони вчинені щодо кількох осіб або заподіяли легкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження та/або має характер знущання або глумління над військовослужбовцем, карається позбавленням волі на строк від 3-х до 7-ми років;

- діяння, передбачені частинами першої або другої цієї статті, вчинені групою осіб або із застосуванням зброї, або спричинили тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від 5-ти до 10-ти років;

- діяння, передбачені частинами першої, другої або третьої цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, караються позбавленням волі на строк від 8-ми до 12-ти років [1].

Список використаних джерел:

1. Для комбатів в зоні АТО ввели кримінальну відповідальність: URL: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3500854-dlia-kombativ-v-zoniato-vvely-kryminalnu-vidpovidalnist>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України 13 квітня 2012 року № 4651-VI.

3. Проект Закону України від 27.01.2015 р. N 1849 Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень № 1849 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/gh1fd00a>

Комаров О. В.,
аспірант ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У контексті аналізу особливостей функціонування КМДА доцільно окремо приділити увагу організаційно-правовому забезпеченню та адмініструванню її діяльності, адже жоден орган держави не здатен нормально функціонувати без створення умов для його належної роботи, зокрема, у сфері кадрового, фінансового, матеріально-технічного, організаційного та інших видів забезпечення. Для того, щоб здійснити повноцінний аналіз означеної проблеми, варто, перш за все, звертатись до наукових доробок теорії та напрацювань інших галузей права, абстрагуючись від специфіки сфери, виокремити сутнісні характеристики поняття «організаційно-правового забезпечення», його елементи, і отримані знання застосувати до сфери діяльності КМДА. На сьогоднішній день дослідженням поняття «організаційно-правового забезпечення» загалом займаються вчені-адміністративісти, незважаючи на це воно не є в достатній мірі визначеним як на рівні законодавства, так і на рівні теоретичних досліджень.

Метою організаційно-правового забезпечення є підтримка стабільного функціонування системи, реалізація запланованих програм за рахунок забезпечення необхідними ресурсами, організації взаємозв'язків між окремими елементами та ліквідації відхилень, що можуть виникати у системі.

Свого часу стверджувалося, що сфера правового забезпечення – це сукупність правил порядку управління, які можна і необхідно впорядкувати за допомогою норм права і правових засобів [1, с. 457]. Окремі вчені розкривають його як реалізацію, захист і охорону прав і свобод або як закріплення прав і свобод [2, с. 14]. Деякі представники юридичної науки повністю отожднюють досліджуване поняття з категорією «охорона» [3, с. 18]. На думку В. А. Ліпкана, під правовим забезпеченням слід розуміти утворення і підтримку в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик систем управління за допомогою впливу та упорядкування всього арсеналу юридичних засобів (норм права, правовідносин, прав і обов'язків, актів тощо) [4, с. 520]. В окремих працях зміст досліджуваної категорії обґрунтовано через сутнісну характеристику понять “право” та “забезпечувати” [5, с. 35–36; 6, с. 50–51]. Так, говорячи про правовий

елемент у цій смисловій конструкції, автори мали на увазі об'єктивне право у всій багатогранності його проявів [5, с. 35–36]. Натомість термін “забезпечувати” розуміли як надання (постачання) чогось кимось у достатній кількості; створення повного і достатнього комплексу умов, необхідних для здійснення чогось; надання гарантій [7, с. 124]. Зважаючи на вищенаведене, можна стверджувати, що “правове забезпечення” є складною, багатоаспектною юридичною категорією. Другий елемент у цій категорії, а саме термін “забезпечити”, тлумачать у вітчизняних словниках як “створити надійні умови для здійснення чогонебудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого-небудь, що-небудь від небезпеки” [8, с. 281]. Тобто проявляється через триаду: 1) закріплювати; 2) гарантувати; 3) охороняти.

На нашу думку, в організаційно-правовому забезпеченні діяльності КМДА треба багато уваги правовим та соціально-економічним чинникам, проблемам організації управління соціально-економічним розвитком, оптимізації політики та підходам до визначення КМДА як специфічного об'єкта управління. Тому в наступних публікаціях ми будемо намагатися розкрити механізм організаційно-правового забезпечення управління соціально-економічним розвитком, шляхи його оптимізації через вдосконалення системи владних органів, які беруть участь в такому управлінні, а також через вдосконалення правових засобів, які регулюють суспільні відносини, що виникають в соціально-економічній життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Общая теория государства и права: академический курс: в 2-х т. – Т. 2. Теория права / под ред. М. Н. Марченко. – М.: Зерцало, 1998. – 518 с.
2. Костюченко О. Є. Визначення поняття “правове забезпечення”. Науковий вісник *Національного університету державної податкової служби України*. 2015. № 1 (68). – С. 11–16.
3. Опалева А. А. Конституционное право неприкосновенности личности и его обеспечение в деятельности органов внутренних дел: автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве” / А. А. Опалева. – М., 1986. – 19 с.
4. Теорія управління в органах внутрішніх справ : [навч. посіб.] / за ред. В.А. Ліпкана. – К. : КНТ, 2007. – 884 с.
5. Шкробець Є. Ф. Адвокатура України: адміністративно-правове забезпечення діяльності на сучасному етапі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. – Харків, 2016. – 220 с.

6. Клименко О. В. Адміністративно-правове забезпечення державної регуляторної політики у сфері господарювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. – К., 2015. – 227 с.

7. Дручек О. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України. Форум права. – 2013. № 2. С. 123–128. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2003. – 1440 с.

9. Барсуков К. В. Адміністративно-правове забезпечення проходження служби працівниками органів внутрішніх справ у складі міжнародних миротворчих підрозділів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. – К., 2010. – 20 с.

Кондратьєва І. І.,

*здобувач кафедри правознавства юридичного факультету
Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля
м. Северодонецьк, Україна*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ ГАРАНТІЙ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ РЯДОВОГО ТА НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Посилений рівень соціального захисту осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту обумовлений специфікою їх роботи, особливостями правового статусу, необхідністю досить оперативно виконувати покладені на них завдання в умовах надзвичайних ситуації, швидко реагувати на надзвичайні події. Окремо зазначимо, що держава наразі не може в повному обсязі забезпечити належний рівень соціального захисту та дотримання всіх передбачених на законодавчому та нормативно-правовому рівні гарантій через економічно нестабільну ситуацію в Україні, недостатнє фінансування, а також застарілої, на нашу думку, нормативно-правової бази, яка регулює окремі питання соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту. А тому на сьогодні важливим є окреслення не тільки загальних гарантій соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, тобто тих, якими останні користуються постійно: грошове

забезпечення, медичне забезпечення, санаторно-курортне лікування, забезпечення житлом, оплата житлово-комунальних послуг тощо. Наразі актуальним є й визначення інших не менш важливих соціальних гарантій, які досить часто називають додатковими гарантіями.

Главою 27 Кодексу цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI передбачено додаткові гарантії соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту та членів їх сімей [1]. Вказані гарантії стосуються як для діючих службовців, для ветеранів цивільної служби та членів їх сімей. Відзначимо, що ні в Кодексі цивільного захисту, ні в інших законах та нормативно-правових актах не надано чіткого розуміння того, які ж це гарантії є додатковими, як вони визначаються та яка їхня роль. Під додатковими гарантіями соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту ми пропонуємо розуміти сукупність умов та засобів, які забезпечують здійснення, охорону та захист прав, свобод та законних інтересів осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, є запорукою належного виконання такими особами покладених на них обов'язків з метою запобігання, попередження та здійснення захисту населення від різноманітних надзвичайних ситуацій та, які передбачені на законодавчому рівні, проте їх використання обумовлено певним обставинами чи подіями. Такі додаткові гарантії спрямовані на поглиблення соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, підвищення рівня комфортності проходження ними служби, забезпечення усунення можливих перешкод, які стоять перед ними на шляху до належного, повного та своєчасного виконання покладених на них обов'язків.

Аналізуючи законодавче закріплення додаткових гарантій, які передбачені для осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту можемо виділити наступні групи додаткових гарантій, передбачених для осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту:

1) гарантії, передбачені власне для осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту. До таких гарантій віднесено: безкоштовний проїзд осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, санаторно-курортне лікування; виплата підйомної допомоги для осіб, у разі переїзду на нове місце служби.

2) гарантії передбачені для членів сім'ї загиблих (померлих) осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту.

Стаття 7 Закону України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» від 24.03.1998 № 203/98-ВР ветерани служби цивільного захисту та члени їх сімей поряд з пільгами, передбаченими цим Законом, користуються пільгами, встановленими для них іншими нормативно-правовими актами. Закріплено, що вдови (вдівці) померлих (загиблих) ветеранів служби цивільного захисту, ветеранів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та члени їх сімей, які перебувають на їх утриманні, користуються пільгами, передбаченими пунктами 6-9 статті 6 цього Закону [2]. Окремо варто зазначити про право ветеранів органів цивільного захисту на отримання безоплатної юридичної допомоги з питань, що стосуються реалізації їх прав з боку центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, інших державних органів.

Важливою соціальною гарантією, яка передбачена для членів сім'ї особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту у разі загибелі чи смерті таких осіб під час виконання службових обов'язків є надання допомоги на поховання такої особи. Реалізація вказаної гарантії на практиці здійснюється у відповідності до прийнятої постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 року № 618 «Про встановлення розміру допомоги на поховання і компенсації матеріальних витрат на ритуальні послуги та спорудження надгробка у разі загибелі (смерті) особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту під час виконання службових обов'язків членам її сім'ї або особі, яка здійснила її поховання» [3]. Вказаною постановою передбачено надання допомоги у розмірі п'яти прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на день загибелі (смерті) особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту, за рахунок коштів, передбачених на утримання Служби.

3) гарантії, передбачені для дітей загиблих (померлих) осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту. Важливою гарантією цієї групи є гарантія на вступ таких дітей до навчальних закладів цивільного захисту поза конкурсом, а також до інших навчальних закладів у відповідності до закону. Проте, недоліком можемо назвати відсутність відповідного затвердженого Порядку вступу дітей загиблих (померлих) під час виконання службових обов'язків осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб до навчальних закладів цивільного захисту. Таким би Порядком

мали б передбачити умови вступу до навчальних закладів, документи, які є необхідними для вступу, а також на нормативно-правовому рівні врегулювали б ряд спірних питань у таких правовідносинах. Зокрема, на нашу думку, не визначеним залишається можливість вступу до таких навчальних закладів дітей осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, які є ветеранами служби цивільного захисту, осіб, які стали інвалідами в результаті виконання покладених на них завдань. Отже, з метою підвищення соціального захисту та соціального забезпечення дітей осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту щодо отримання освіти у закладах цивільного захисту, вважаємо, що необхідним є розроблення відповідного Порядку вступу дітей загиблих (померлих) під час виконання службових обов'язків осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб до навчальних закладів цивільного захисту.

4) гарантії, які можуть бути встановлені щодо соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту та працівників органів управління та сил цивільного захисту органами місцевого самоврядування, місцевими державними адміністраціями за рахунок місцевих бюджетів. Такий вид гарантій є досить суттєвим для підтримання належного рівня життєдіяльності сімей загиблих, надання їм відповідної матеріальної підтримки. Одним із прикладів загибелі рятувальників була загибель рятувальників при ліквідації пожежі на сміттєзвалищі, що розташоване поблизу с. Великі Грибовичі Львівської області. Тоді відбувся обвал твердих побутових відходів. Під завалом загинули три рятувальники та один еколог. Через трагедію на Грибовицьму полігоні без батька залишились п'ятеро дітей. З метою здійснення соціальної підтримки таких сімей Львівська міська рада ухвалила рішення надання щомісячної адресної матеріальної допомоги кожній дитині – по 4 тисячі гривень до досягнення ними 18 років. Якщо ж після повноліття дитина навчатиметься у навчальному закладі I-IV рівня акредитації, виплата здійснюватиметься аж до закінчення навчання, утім не довше, ніж до досягнення 23 років [4; 5]. Втім, досліджуючи проблему соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту можна зробити висновок про те, що такі програми на місцевому рівні розробляться та затверджуються досить рідко та у виключних випадках. Загалом це пов'язано із питанням соціального захисту тих сімей, де вже сталася певна подія, яка спричинила смерть особи рядового та начальницького складу служби цивільного захисту.

На нашу думку, більш ефективним був би механізм соціальної підтримки наввипередження та відносно діючих осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту та членів їх сімей. Тобто, мається на увазі здійснення соціальної допомоги та соціального забезпечення до настання певних подій, а не після.

Як висновок зазначимо, що на сьогодні наявність додаткових гарантій соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту не означає ефективного механізму їх реалізації. На сьогодні варто не тільки розширювати соціальний захист таких осіб, а й створювати ефективні механізми реалізації вже передбачених на законодавчому рівні додаткових гарантій, забезпечувати їх ефективність, результативність, а також такими гарантіями ними все більше осіб з числі рядового та начальницького складу служби цивільного захисту.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 89. Стор. 9. Стаття 3589.

2. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24.03.1998 № 203/98-ВР. Офіційний вісник України. 1998. № 15. Стор. 2. Стаття 564

3. Про встановлення розміру допомоги на поховання і компенсації матеріальних витрат на ритуальні послуги та спорудження надгробка у разі загибелі (смерті) особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту під час виконання службових обов'язків членам її сім'ї або особі, яка здійснила її поховання: постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 року № 618. Офіційний вісник України. 2013. № 68. Стор. 190. Стаття 2482.

4. Про затвердження Програми соціального захисту дітей рятувальників, які загинули під час ліквідації пожежі на сміттєзвалищі, що розташоване поблизу с. Великі Грибовичі: Ухвала № 623 3-тя сесія 7-го скликання від 30.06.2016 року Львівської міської ради. URL : [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/F71E53E6DAFF23A8C2257FE60043879C?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/F71E53E6DAFF23A8C2257FE60043879C?OpenDocument).

5. Діти загиблих на Грибовицькому полігоні рятувальників щомісячно отримуватимуть по 4 тис. Гривень. Інформаційний портал депутатів Львівської міської ради. URL : <https://lvivrada.gov.ua/trybuna-deputata/item/5904-dity-zagyblyh-na-grybovycykomu-poligoni-ryatuvalynykiv-shtomisyachno-otrymuvatymuty-po-4-tys-gryveny>.

Криховецький І. З.,
*Університет Короля Данила,
кандидат економічних наук
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГАЛИЧИНИ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Після включення Галичини до складу Австрійської імперії в 1727 р., розпочався процес активного впровадження системи австрійського права. Основою підходом до правового статусу Галичини була її приналежність до австрійської частини імперії, що було особливо актуальним після 1867 р. і створення дуалістичної Австро-Угорської монархії.

Галичина була найбільшою провінцією імперії Габсбургів. Її площа становила 78.493 км², що дорівнювало понад 26% території всієї імперії [5, с. 18]. Збільшення мирним шляхом території власної держави на чверть, закономірно розцінювалося, як вдалий міжнародний і дипломатичний крок. З огляду на площу Галичини, її населення складало українці та поляки. Перші переважали у Східній Галичині, а поляки – у Західній. Етнічно українські землі становили 55,7 тис км², тобто 2/3 всієї території [2, с. 144].

Починаючи з 1772 р. було реалізовано кілька політичних реформ, в тому числі й адміністративна, яка остаточно була закріплена тільки 1867 р., коли замість 19 округів було створено 74, а згодом 81 повіт [3, с. 17]. 30 повітів становили Західну Галичину, де етнічну більшість становили поляки, а 51 повіт – Східну Галичину, з переважаючим українським населенням [5]. Самоврядними одиницями були два найбільші міста краю – Львів та Краків [4, с. 358].

Загалом, у 1860-х рр. у Галичині була сформована складна система органів крайової адміністрації, яка оперативно і ефективно реагувала на усі виклики. Основним органом влади був губернатор (намісник), який очолював Крайову раду (26 осіб). Члени Крайової ради обиралися на чотири роки і відповідали за розвиток шляхів сполучення, системи освіти, охорони здоров'я, банківської справи [8]. Губернатор призначався імператором терміном на 6 років. Такий підхід, на нашу думку був ефективним з практичної точки зору, адже новій адміністрації не потрібно було вивчати ситуацію.

Другу ланку органів крайової адміністрації складало повітові та міські органи влади. У 1886 р. у сеймі було прийнято закон про

муніципалітети та судові райони, що регулював сферу повноважень місцевих органів. З часом, з огляду на розвиток міст та ріст населення, трансформувалася і система муніципалітету.

У 1871 р. внаслідок політичних домагань поляків, у Відні було створено «міністерство у справах Галичини», яке контролювало особливості реалізації системи права в Галичині, а також давало пропозиції імператору та уряду стосовно реформування внутрішньої системи провінції [2, с. 144].

Отже, за короткий час, в Галичині був створений дієвий державний апарат, який ефективно здійснював регулювання внутрішньоправовими відносинами. Однак, як зауважують окремі дослідники, Крайова рада і губернатор, формально будучи виконавчим органом влади і володіли правом законодавчої ініціативи, могли викликати протистояння з крайовим сеймом, який був основним законодавчим органом краю, а отже їх повноваження дублювалися [3, с. 17].

На початку 1860-х рр. у зв'язку з необхідністю економії державного бюджету, у Відні знову повернулися до ідеї централізації влади в Галичині та відповідного об'єднання краю довкола адміністративних установ Львова. Таке рішення було вигідно виключно полякам, оскільки вони, таким чином, формально визнавалися єдиною етнічною групою, що дало підстави стверджувати про утворення «польської автономії Галичини». Ідеї федералізму, які були популярними у 1850-х рр., були замінені у 1861 р. на ідеї централізму. Виданий 19 листопада 1861 р. наказ імператора передбачав передачі всієї влади у Галичині губернатору, який формально підпорядковувався крайовим радам у Львові та Кракові [6, с. 103].

Що стосується органів управління містами та селищами, то вони формували, так званий «комунальний уряд. Цікаво, що міські та гмінні ради були наділені рівними правами. Кожне село чи кілька сіл, склали гміну, яка складалася з гмінної ради як законодавчого і наглядового органу, а також уряду гміни як виконавчого органу [7]. Посади в міських та гмінних радах були виборними, але самі вибори були недемократичними. Термін повноважень працівників місцевих органів влади становив три роки, а кількість посадовців коливалася від 8 до 36 членів. До компетенції даних органів належали питання освіти, шляхів сполучення, місцевої поліції, бюджету, благодійності та ін.

Процес урбанізації призвів до того, що міста почали формувати власні статuti та організовувати самоуправні органи влади. Так, станом на 1889 р. самоврядні органи міського самоврядування, що діяли на

підставі власних міських статутів, окрім Кракова та Львова, мали ще 30 міст, а напередодні Першої світової війни понад 140 [7].

Найнижчою ланкою в апараті управління Галичиною був староста. Він безпосередньо підпорядковувався губернатору, а його повноваження не поширювалися на систему шкільництва та оподаткування. Формально староста здійснював контроль за функціонуванням повіту, і забезпечував організацію та дотримання процедури проведення місцевих і національних виборів [3, с. 17].

Таким чином, з початку включення Галичини до складу імперії Габсбургів, у ній почав формуватися новий апарат місцевої влади. Сформований впродовж другої половини XIX ст. апарат управління був надзвичайно дієвим і забезпечував як потреби краю в автономному розвитку, так і гарантував офіційній владі обмеження федеративних і відцентрових тенденцій в регіоні.

Список використаних джерел:

1. Галичина. Енциклопедія українознавства: Словникова частина: в 11 т. / Наукове Товариство ім. Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. Париж; Нью-Йорк; Львів: Молоде життя, 1954–2003. Т. 1. С. 343-351.
2. Євдокимов В.В. Апарат управління Галичиною в умовах утвердження конституційних норм Австро-Угорщини. *Південноукраїнський правничий часопис*, 2018. №4. Ч. 2. С. 143-146.
3. Ілин Л. М. Впровадження австрійської системи права у Галичині та забезпечення національно-політичних прав українців. *Право і суспільство*. 2013. № 6.2. С. 16-20.
4. Магочій Пол Роберт Історія України: монографія. К. : «Часопис «Критика», 2007. 640 с.
5. Мікула О. Правові основи організації і діяльності Галицького крайового сейму (1861-1918рр.): дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01. Львів, 2004. 179 с.
6. Уська У. Автономізація Галичини (1861–1873): процес законодавчого оформлення польської національно-територіальної автономії. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*. 2017. Випуск 18. С. 99–126.
7. *Autonomia galicyjska*. URL: https://sciaga.pl/tekst/25086-26-autonomia_galicyjska.
8. Saryusz-Wojciech-Zaleski. *Dzieje przemysłu w bytej Galicji*. Krakow. 1930.

Левицька К. Ю.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ, З ЯКОГО ПОСТАНОВА ПРО НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ ПІДЛЯГАЄ БЕЗПОСЕРЕДНЬОМУ ЗВЕРНЕННЮ ДО ВИКОНАННЯ

Визначення моменту, з якого постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає безпосередньому зверненню до виконання є важливим етапом виконання постанов про накладення адміністративних стягнень. Для вирішення цього питання значення набуває момент набрання постановою у справі про адміністративне правопорушення законної сили.

Зокрема, постанова адміністративного органу (посадової особи) у справі про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку оскарження цієї постанови (ст. 291 КУпАП). Постанова судді у справах про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги (ст. 294 КУпАП). Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає (ст. 294 КУпАП) [1, с. 114].

Таким чином, дійсно можемо констатувати, що момент набрання законної сили постановою про накладення адміністративного стягнення є в загальному визначальним для початку процесу виконання. Однак робити висновок про те, що стадія виконання постанови починається виключно з етапу набрання нею законної сили, не зовсім вірно. Наприклад, винятком із правила є постанова про застосування стягнення, передбаченого ст. 26 КУпАП (попередження), а також постанова про накладення штрафу, що стягують на місці вчинення адміністративного правопорушення, які виконуються одразу на місці винесення. Донедавна, до виключень також можна було віднести положення ч. 1 ст. 326 КУпАП, яка визначала, що постанова районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді) про застосування адміністративного арешту та арешту з утриманням на гауптвахті виконується негайно після її винесення. Однак відповідно до Рішення Конституційного Суду України ця норма визнана такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) і втратила чинність [2]. В цьому випадку слід акцентувати увагу, що якщо пов'язувати момент початку виконання

постанови зі вступом його в законну силу, то повинен діяти єдиний порядок виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення.

Деякі вчені називають етап набрання постановою законної сили завершальним етапом стадії розгляду справи. Однак повністю підтримати це твердження не зовсім видається можливим. Дійсно, якщо постанову у справі про адміністративне правопорушення не було оскаржено, то вона набирає законної сили після закінчення терміну встановленого для оскарження. Якщо ж постанови по справі оскаржуються, то між розглядом справи і виконанням стягнення є ціла стадія – перегляд постанов і, можливо, рішень, винесених у справах про адміністративні правопорушення. Таким чином, набрання постановою у справі про адміністративне правопорушення законної сили є юридичним фактом, який в більшості випадків передує стадії виконання накладеного стягнення [3, с. 56].

Оскільки всі додаткові адміністративні стягнення, які є предметом нашого дослідження, накладаються виключно судами, тому для визначення моменту початку виконання адміністративного стягнення важливим є саме набрання законної сили постановою суду у справі про адміністративне правопорушення.

За загальним правилом, відповідно до ст. 294 КУпАП, постанова судді у справах про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги. Постанова судді у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена протягом десяти днів з дня винесення постанови особою, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законним представником, захисником, потерпілим, його представником, а також прокурором, у передбачених законом випадках [4].

Отже, якщо постанову суду першої інстанції не оскаржила жодна із осіб, які брали участь у справі, а також осіб, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, таке судове рішення набирає законної сили після закінчення строку на апеляційне оскарження [5, с. 157].

Однак слід акцентувати увагу на окремих дискусійних питаннях. Зокрема, якщо жоден з потенційних суб'єктів, який має право на оскарження постанови судді у справі про адміністративне правопорушення не подав апеляційної скарги протягом передбаченого законом строку, то вона набирає законної сили. Тут все зрозуміло. А якщо така скарга все ж таки надійшла? Вбачається, що в цьому випадку десятиденний строк для набрання постановою законної сили не зовсім коректний. Зокрема, слід враховувати наступні положення:

1) апеляційна скарга подається до відповідного апеляційного суду через місцевий суд, що виніс постанову, який протягом трьох днів надсилає апеляційну скаргу разом із справою у відповідний апеляційний суд; 2) апеляційний перегляд здійснюється суддею апеляційного суду протягом двадцяти днів з дня надходження справи до суду; 3) за наслідками розгляду апеляційної скарги суд апеляційної інстанції має право залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін [4].

З вищеведеного можна зробити висновок, що у разі, якщо була подана апеляційна скарга, то постанову судді у справах про адміністративне правопорушення набирає законної сили вже не після закінчення строку подання апеляційної скарги, а після закінчення апеляційного перегляду і винесення постанови апеляційного суду, яка набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає.

У зв'язку з цим вбачається необхідним внести зміни до ч. 1 ст. 294 КУпАП, виклавши її в такій редакції:

«Постанова судді у справах про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, за винятком постанов про застосування стягнення, передбаченого статтею 32 або 32⁻¹ цього Кодексу, а у разі подання такої скарги з моменту винесення постанови апеляційного суду про залишення апеляційної скарги без задоволення, а постанови без змін».

Список використаних джерел:

1. Гнатюк С. С. Провадження в справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 156 с.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 294, статті 326 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-18#Text>.

3. Мещерякова Т.Р. Сроки совершения процессуальных действий на стадии исполнения постановлений по делам об административных правонарушениях. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2007. № 7. С. 55-62.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

5. Труш М. Порядок набрання законної сили судовими рішеннями в адміністративній справі та особливості їх виконання. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 156–161.

Філоненко О. М.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ ПОНЯТТЯМ «ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ»

Аналіз сучасних літературних джерел засвідчує, що значна кількість науковців ототожнює такі поняття, як «правові обмеження» та «обмеження права власності», або ж не проводить чіткого розмежування між ними, вживаючи їх як тотожні. І для цього є дійсно певні підстави, оскільки *аналізовані категорії мають багато спільних рис*: по-перше, вони спрямовані на обмеження правомочностей власника певними юридичними рамками; по-друге, такі обмеження чітко визначені в нормативно-правових актах; по-третє, застосовуються всупереч бажанню власника; по-четверте, їх порушення власником тягне за собою настання певних юридичних наслідків тощо.

Однак, не зважаючи на таку зовнішню схожість, на сьогодні більшість науковців все ж таки наполягає на необхідності проведення чіткого розмежування між «правовими обмеженнями» та «обмеженнями права». Водночас, слід зауважити, що в рамках такого підходу можна зустріти різноманітні варіації на тему співвідношення аналізованих понять, а також їх спільних та відмінних рис. Нижче пропонуємо розглянути найбільш популярні та найбільш дискусійні наукові точки зору.

Як нам вдалося з'ясувати, більшість сучасних науковців схиляються до думки, що «правові обмеження» та «обмеження прав» необхідно розглядати як родо-видові категорії, де перші виступають як родові (загальне, ширше), а другі – як видові (часткове, вужче) поняття. Такий погляд обґрунтовують зокрема А.М. Денисова, М.О. Карпенко та О.М. Вартовнік, І.П. Кулікова, І.В. Лисенко, І.В. Міщенко, Н.С. Моргун,

В.В. Носік, П.М. Рабінович та І.М. Панкевич, О.В. Розгон, І.В. Спасибо-Фатєєва, В.Г. Чорна та багато інших науковців.

Окрім проаналізованого вище підходу, в літературі можна зустріти також й альтернативні точки зору. Так, наприклад, Н.В. Безсмертна більш широким за змістом вважає термін «обмеження права», а більш вужчим – «правові обмеження». При цьому вона наголошує, що «обмеження права не можна відносити поряд із заборонами та обов'язками до правових обмежень, оскільки останні є засобами, за допомогою яких відбувається обмеження права» [1, с. 71]. Деякі науковці аналізовані правові категорії розглядають як рівнопорядкові поняття. Зокрема, А.В. Малько та О.В. Конишева зазначають, що «обмеження за своїм змістом охоплюють крім власне обмежувальних заходів також і межі здійснення певних прав» [2, с. 118; 3, с. 35]. Нетиповий погляд на співвідношення «обмежень прав» та «правових обмежень» обґрунтував у своєму дослідженні В.П. Грибанов. На його думку, «визначення меж здійснення цивільного права необхідно розглядати не як обмеження цих прав, а як юридичний вираз уже існуючого економічно рівного становища людей у системі суспільних відносин» [4, с. 23].

Звісно, кожна із наведених точок зору має право на існування. Однак, на нашу думку, вони не відображають справжню сутність такої категорії, як «обмеження права власності», а також вносять неясність у розуміння її місця в механізмі правового регулювання відносин власності. Ми вважаємо, що *«правові обмеження» та «обмеження прав» – це тісно взаємопов'язані між собою поняття. І характер взаємозв'язку між ними найбільш чітко виражається як співвідношення цілого та частини.* На користь такого висновку можна навести цілу низку аргументів.

По-перше, *адміністративно-правові обмеження встановлюються щодо суб'єктивного права власності, тоді як правові обмеження характеризують це право в об'єктивному розумінні.* Правові обмеження є невід'ємною характеристикою самого права власності, його властивістю. Вони визначають межі можливої поведінки власника, гарантують йому можливість діяти на власний розсуд однак у певних рамках, що окреслені законом. Як справедливо з даного приводу зауважує О.В. Розгон, *«встановлення меж для права власності викликане необхідністю охорони прав і законних інтересів третіх осіб від недобросовісних дій власника...»* [5, с. 43]. На відміну від правових обмежень, обмеження права власності слід розглядати як результат зовнішнього впливу на суб'єктивне право власника. Встановлення таких обмежень спрямоване на зменшення обсягу можливостей власника

щодо володіння, розпоряджання і користування своїм майном протягом певного часу за певних обставин.

По-друге, за допомогою правових обмежень окреслюються кордони правообмежувального механізму, а обмеження права власності виступають одним із засобів встановлення таких кордонів. Таким чином, за своїм обсягом адміністративно-правові обмеження права власності не можуть бути ширшими, за загальні правові обмеження. Є.О. Мічурін з даного приводу зауважив, що «межі права є внутрішнім колом відносин, що можуть бути окреслені через дію обмежень і залежать від їх встановлення, зняття чи відсутності» [6, с. 142].

По-третє, *правові обмеження характеризують право власності в статичності, а обмеження права – в динамічності*. Про правові обмеження доцільно вести мову в тих випадках, коли йдеться про характеристику правового статусу власників майна в частині регулювання приналежності такого майна, а про обмеження права – коли йдеться про правомочності власника щодо реалізації такого права (володіння, розпоряджання і користування майном).

По-четверте, *за своїм змістом правові обмеження ширші, за обмеження права власності*. Дана властивість свідчить про певну схожість правових обмежень і обмежень права власності, позаяк характеризує можливість власника здійснювати своє право в певних правових межах. Однак, якщо правові обмеження мають загальний характер, опосередковано обмежують суб'єктивне право, не виключають окремі правомочності з його змісту, а лише стримують власника в їх здійсненні, то адміністративно-правові обмеження права власності – мають конкретний характер і чітко визначають, які саме права власника обмежено шляхом встановлення певних заборон та обов'язків (здійснити певні дії або утриматись від визначених дій).

По-п'яте, *за допомогою правових обмежень здійснюється загальне правове регулювання відносин власності* (позитивне регулювання відносин власності і контроль за діями власників [5, с. 43]), *тоді як обмеження права власності характеризують правовий статус індивідуального власника і передбачають стиснення, зменшення обсягу або ж вилучення певних правомочностей конкретного власника щодо належного йому майна*. Іншими словами, правові обмеження носять загальний, абстрактний характер і встановлюються у вигляді загальних заборон для всіх власників (або ж певної категорії власників), а адміністративно-правові обмеження права власності носять суб'єктивний характер і застосовуються до конкретного власника.

По-шосте, *правові обмеження й обмеження права власності відрізняються між собою за цільовим призначенням*. Метою встановлення перших є захист суспільних інтересів, основ конституційного ладу, охорони довкілля, а також прав та законних інтересів інших осіб, в тому числі й інших власників. Адміністративно-правові обмеження прав власності встановлюються на користь конкретних осіб. Їх метою є забезпечення чітко визначених прав та законних інтересів, виникнення чи припинення певних правовідносин, недопущення або ж припинення правопорушень з боку власника тощо.

По-сьоме, *різною є також і функціональна спрямованість правових обмежень та обмежень права власності*. Основною функцією перших є визначення змісту права власності в інтересах недопущення зловживання цим правом. Серед напрямів реалізації такої функції можна визначити правовстановлення, регулювання, охорона, соціальний контроль, а також мотивування та виховання власників. Основною функцією адміністративно-правових обмежень права власності є правовий вплив на конкретних власників за допомогою обмежувальних заходів.

По-восьме, *правові обмеження й обмеження права власності виникають за різних підстав*. Підставами встановлення перших є, як правило, законодавчі норми, якими визначаються зміст та межі дозволеної поведінки власника. Водночас, як справедливо зауважує В.В. Носік, «правові обмеження не зводяться лише до тих норм, які закріплені у законі, а є більш широким поняттям, яке включає у себе передусім загальні принципи права, на основі яких базується забезпечена законом свобода поведінки особи, з урахуванням яких у законодавстві допускається вибір дозволених чи заборонених дій суб'єктів» [7, с. 144]. Що стосується адміністративно-правових обмежень права власності, то підставами їх встановлення можуть бути положення не лише законодавчих, але й підзаконних нормативно-правових актів, а також рішення суду, постанови про притягнення до адміністративної відповідальності, рішення органів державної влади та місцевого самоврядування, нотаріальні акти, рішення виконавчих органів, цивільно-правові договори тощо.

По-дев'яте, *правові обмеження й обмеження права власності відрізняються між собою за своєю тривалістю*. За допомогою правових обмежень, як зазначалося вище, здійснюється загальне правове регулювання відносин власності, визначається зміст цього права, відтак, такі обмеження мають постійний характер. За допомогою адміністративно-правових обмежень права власності відбувається

стиснення, зменшення обсягу або ж вилучення певних правомочностей конкретного власника щодо належного йому майна, відтак, такі обмеження носять тимчасовий характер. Однак, все ж таки варто відмітити, що питання можливої тривалості обмежень права на сьогодні продовжує залишатися дискусійним. Так, наприклад, на думку В.М. Малиновської, обмеження прав і свобод людини та громадянина можуть мати «як постійний, так і тимчасовий характер» [8, с. 7]. І.Я. Головня щодо цього висловлює інші міркування. Він вважає, що «обмеження пов'язані з применшенням прав власника щодо належного йому майна, вони встановлюються законодавцем у публічному інтересі та діють на постійній основі» [9, с. 107]. Протилежну точку зору обґрунтовує І.П. Кулікова. На її думку, «оскільки правомочності, які обмежуються, не вилучаються зі складу права власності ..., вони є тимчасовими; відтак, у разі зникнення підстав, які обумовили застосування обмежень, право власності автоматично відновлюється в повному обсязі» [10, с. 14]. Звісно, адміністративно-правових обмеження права власності можуть бути досить довготривалими, однак говорити про їх постійний характер, на нашу думку, немає підстав.

По-десяте, *правові обмеження й обмеження права власності відрізняються між собою за наслідками їх порушення*. Як зауважує О.В. Розгон, «наслідком виходу за межі права власності є зловживання правом ...; наслідком нехтування обмеженнями права власності є правопорушення, що тягне за собою настання відповідних наслідків, передбачених законодавством» [5, с. 70].

Таким чином, підсумовуючи порівняльно-правовий аналіз співвідношення таких юридичних категорій, як «правові обмеження» та «обмеження права власності», ми можемо зробити однозначний висновок про наявність тісного взаємозв'язку між ними: правові обмеження необхідно розглядати як один із основних інструментів, за допомогою якого здійснюється загальне правове регулювання відносин власності, визначається зміст цього права. Що ж стосується адміністративно-правових обмежень права власності, то вони активуються у разі виходу особи за межі права власності; вони встановлюються всередині цих меж і передбачають стиснення, зменшення обсягу або ж вилучення певних правомочностей конкретного власника.

Список використаних джерел:

1. Безсмертна Н. В. Здійснення громадянами права власності : дис. ... канд. юрид. наук. – Київ, 2001. – 213 с.

2. Конишева О. В. Обмеження земельних прав, спрямованих на раціональне використання земель. *Проблеми законності*. 2006. Вип. 84. С. 117–122.

3. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юристъ, 2003. – 250 с.

4. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. – М. : Статут, 2000. – 412 с.

5. Розгон О. В. Межі та обмеження права власності : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Х., 2005. – 225 с.

6. Мічурін Є. О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (загальні положення) : [монографія]. – Х. : Юрsvіт, 2007. – 220 с.

7. Носік В. В. Межі здійснення права власності на землю: теорія і практика. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Юридические науки». – 2012. – Т. 25(64). – № 1. – С. 141–150.

8. Малиновская В. М. Правомерное ограничение конституционных прав и свобод человека и гражданина в Российской Федерации : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук. спец. 12.00.02. М., 2007. – 24 с.

9. Головня І. Я. Правова природа обмежень права власності на земельну ділянку. *Часопис цивілістики*. 2014. Вип. 17. С. 106–110. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2014_17_22.

10. Куликова И. П. Право собственности: Вопросы соотношения неприкосновенности и ограничений : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук. спец. 12.00.03. – Рязань, 2003. – 22 с.

Лук'янова Г. Ю.,

доцент кафедри адміністративного та інформаційного права

Національного університету «Львівська політехніка»,

кандидат юридичних наук

м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СТАРОДАВНЬОМУ СВІТІ: ПІДХОДИ ВАВИЛОНУ ТА СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Проблематика протидії корупції, яка сьогодні бентежить не лише наукову спільноту, але й широкі кола громадськості, жодним чином не є трендом сучасності. Вона, без перебільшення, сягає своїм корінням

прадавніх часів. Однією з перших пам'яток писаного права, що збереглися до сьогодні, вважається стела царя Вавилону Хаммурапі, що наразі відома під назвами «Зведення законів Хаммурапі», або «Кодекс Хаммурапі». Поверхня кам'яної брили, історія якої датується 1780-х роками до н.е., містить 282 норми закону (які найчастіше трактують як параграфи Кодексу), що регулюють різні сфери суспільних відносин [1]. Характерно, що покарання за корупційні діяння теж знайшли своє місце серед цих параграфів.

Зазвичай, більшість вітчизняних дослідників історії протидії корупції [2; 3] зупиняються на § 5. зазначеного Кодексу, яким врегульовано відповідальність судді за фальсифікацію документу, і який передбачає доволі м'яку (порівняно з іншими параграфами) відповідальність адміністративного й дисциплінарного характеру: «Якщо суддя буде розглядати судову справу, прийме рішення, виготовить документи з печаткою, а потім своє рішення змінить, то цього суддю треба викрити у зміні рішення, і він повинен сплатити суму позову у цій судовій справі у 12-кратному розмірі, а також має бути на зібранні піднятий зі свого судового місця і не повинен повертатися і засідати із суддями у суді» [1]. Звісно, у випадку дослідження історії протидії корупції в судових органах, такий підхід може видаватися вичерпним. Більше того, заборона займатися судочинством сучасними дослідниками може розглядатися як доволі жорстоке покарання. Однак, Кодекс Хаммурапі містить ряд інших норм, які стосуються дій, що за сучасними вітчизняними підходами підпадають під поняття «корупція».

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» «корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [4].

При цьому, відповідно до підпункту "г" пункту 1 частини першої зазначеної статті 3 цього ж Закону, до суб'єктів, на яких поширюється його дія відносяться також «військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових

формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки» [4]. У випадку з Кодексом Хаммурапі, згадувані «декум» і «лубуттум» (десятник і сотник), якраз і є «військовими посадовими особами». І їх зловживання владою Хаммурапі карає незрівнянно жорсткіше, ніж згадуваних суддів-шахраїв.

Так, зокрема, відповідно до § 33 «Якщо «декум» або «лубуттум» (сотник або десятник) узяв людину, яка не підлягає призову, замість редума (воїна, який мусить відслужити) або ж він прийняв для царського походу найманця і послав його в якості заміни редуму (знову ж таки – воїну, який мусить служити), то цей «декум» або «лубуттум» повинен бути убитий» [1]. Наступна норма є своєрідним продовженням попередньої. Відповідно до § 34, «якщо «декум» або «лубуттум» візьме пожитки редума, спричинить шкоду редуму, віддасть редума в найм, передасть редума на суді сильнішому або візьме собі дарунок, який дав редуму цар, то цього декума або лубуттума треба вбити [1]. Тобто зловживання службовим становищем з боку військової старшини каралося виключно смертною карою. При цьому, перелік таких зловживань є доволі широким і його було зафіксовано в письмовому вигляді.

Через півтори тисячі років після Хаммурапі проблематикою протидії корупції змушені були зайнятися правителі Стародавнього Риму. Сам термін «согупреге» прийшов до нас з римського права. Він означав «ламати, псувати, пошкоджувати, фальсифікувати свідчення, збездіяти дівчину», але в цілому розумілося протиправне діяння, розпочате в першу чергу проти судді (претора).

Передбачалися навіть окремі важливі позови «action de albo согуптіон» – проти того, хто пошкодив або змінив виставлений текст преторського едикту на білій дошці (album) для публічних оголошень, що писалися чорними або червоними літерами [5]. Юлій Цезар суворо карав за підкуп і подарунки посадовим особам. Заборонявся, наприклад, прийом намісниками в провінціях золотих вінків від підвладних міст [5]. При цьому підкуп виборців в Стародавньому Римі був настільки загальнопоширеним, що деякі римські громадяни почали сприймати одержувані ними суми як законну платню. В один період Імператор Август навіть роздавав виборцям свої особисті кошти, щоб вони вже нічого не вимагали від кандидатів на державні посади.

Відомий дослідник історії корупції та антикорупційної діяльності В. О. Веклич виокремлює цілу систему заходів протидії

корупції часів Стародавнього Риму: проголошення неприпустимості долучення сенаторів до окремих сфер діяльності; намагання протидіяти деградації суспільній моралі, що зумовлювало розширення середовища для поширення корупції (з цією метою у Римі приймалися та запроваджувалися закони про розкіш – *leges sumptuariae*), «Закон про подарунки» (*lex Cincia de donationibus*); створення спеціального законодавства щодо обмеження розмірів окремих різновидів власності, що може перебувати в руках осіб або їхніх родин або ж користування деякими благами («Закон Клавдія (*lex Claudia de nave senatorum*) 218 р. до н.е., Закон Опція (*lex Oppia*) 215 р. до н.е.) тощо [6, с. 4]. Зрештою, саме корупцію вважають однією з першопричин падіння Римської Імперії. І складно вважати цю думку безпідставною.

Отож, навіть побіжний огляд антикорупційних норм і традицій прадавнього Вавилону і Стародавнього Риму дає підстави вважати, що проблематика протидії корупції турбує як правителів так і громадськість в усі часи. Корупція є невід’ємним атрибутом держави і її існування мало залежить від культурних, національних та правових особливостей суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гаммураї стела // Універсальний словник-енциклопедія. 4-те вид. Київ. Тека, 2006.
2. Артур Самойлович Загальна характеристика історичного стану запобігання та протидії корупційним правопорушенням. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019. №5. С. 77-81.
3. Омельченко С.В. Корупція з точки зору різних культур світу. Підприємництво, господарство і право. 2000. № 3. С. 54–57.
4. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14 жовтня 2014р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
5. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні: монографія / В.М. Гаращук, А.О. Мухатаєв; Нац акад. прав. наук України, Ін-т вивч. пробл. злочинності, Служба безпеки України, Ін-т дослідж. пробл. держ. безпеки. Х.: Право, 2010. 143 с.
6. Веклич В.О. Історичний досвід щодо протидії корупції за часів Стародавнього Риму і його значення за умов пострадянського корупційного середовища. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спецвипуск, ч. 1, 2017. С. 3–7.

Мандзик П. І.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ УСТАНОВ

Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, в тому числі в частині реформування системи правосуддя, обумовлюють необхідність вивчення міжнародного досвіду функціонування (управлінської діяльності) судових установ для пошуку способів вирішення наявних у національній системі правосуддя проблем. Дослідження зарубіжного досвіду управлінської діяльності судових установ може бути корисним для удосконалення змісту чинного вітчизняного законодавства та практики його застосування в цій частині.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Президентом України 11.06.1998 року № 615/98, передбачає адаптацію законодавства України до законодавства ЄС та забезпечення прав людини, що передбачає реформування правової системи нашої країни, поступове наближення її до європейських стандартів [1].

Суть законодавчої, виконавчої та судової влади як гілок публічної (державної) влади дістає вияв через діяльність відповідних державних органів, покликаних її реалізувати. Формою реалізації судової влади є правосуддя [2, с. 20, 24]. Поряд з цим, слід розмежовувати правосуддя як форму реалізації судової влади та управлінську діяльність судових установ як форму публічного управління. Процес вирішення правових спорів судом супроводжується здійсненням як процесуальних (власне, правосуддя) так і непроцесуальних дій як суду, так і працівників суду.

Якщо ж зосередити увагу саме на судових установах, то Д. М. Притика, досліджуючи питання діяльності господарських судів в Україні, визначив судові управління як сукупність управлінських впливів, спрямованих на забезпечення необхідного рівня роботи судів, належне функціонування органів правосуддя [3, с. 20-22].

Відтак, можемо визначити, що управлінська діяльність судових установ – це дії, що здійснюються уповноваженими особами судової установи (органу) в межах, порядку та способів, передбачених законодавством, з метою забезпечення роботи судової установи (органу) та належного організаційного забезпечення правосуддя.

Залежно від мети управлінської діяльності судових установ ми можемо виокремити такі їх напрямки: 1) локальне чи галузеве нормативно-правове забезпечення; 2) добір суддів та працівників судів (кадрова політика); 3) організація робочого простору та часу суддів з метою належного здійснення правосуддя; 4) інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне та фінансове забезпечення здійснення правосуддя; 5) інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне та фінансове забезпечення судових установ.

Слід відзначити, що процес правосуддя як певного порядку вирішення юридично значущих спорів здійснюється процесуальними та непроцесуальними (організаційними) діями як судді, так і працівників суду, що проявляється у відповідній управлінській діяльності судів як органів судової влади.

Науковець А.М. Хливнюк визначила три основні моделі побудови механізму організаційного забезпечення управлінської діяльності органів судової влади. За першою моделлю виконання зазначених функцій здійснюється Міністерством юстиції або ж іншим органом виконавчої влади (Німеччина, Франція, Італія, Фінляндія, Естонія). Друга являє собою змішану модель (Великобританія, Швеція, Данія, Ірландія, Угорщина), за якої зазначені функції делеговано органам виконавчої влади та судовим радам. За третьою моделі (США, Канада, Казахстан, Вірменія, Узбекистан) судові адміністрування відокремлене від виконавчої влади [4, с. 171].

Так, в Німеччині, Франції, Італії, Бельгії організаційне забезпечення діяльності судової влади здійснюють відповідні міністерства юстиції, а в США, Канаді, Нідерландах та інших країнах для цього створено окремі органи.

Поряд з цим, у Великобританії діє змішана модель організаційного забезпечення управлінської діяльності судових установ, головною ланкою якої є старший суддя - лорд-канцлер, який поєднує у собі судову, виконавчу та законодавчу владу. Лорд-канцлер по суті є главою судової системи країни, виступає в ролі верховного судді, відіграє важливу роль при обговоренні законопроектів у парламенті [5, с. 29].

При цьому, питання судового управління у Великобританії віднесено до компетенції Служби судів та трибуналів (HM Courts & Tribunals Service), яка є органом виконавчої влади, що функціонує в межах Міністерства юстиції та є відповідальною за управлінську діяльність кримінальних, цивільних та сімейних судів та трибуналів в Англії та Уельсі, та здійснює забезпечення функціонування системи правосуддя [6].

Але навіть компромісні варіанти участі органів виконавчої та судової влади критикуються європейськими вченими. Участь органу виконавчої влади у визначенні цілей і завдань для судових органів суперечить конституційно закріпленому принципу незалежності суддів. При цьому, система судового управління, в якій визначальну роль гратимуть показники розгляду справ призведе до того, що увага суддів буде сконцентована в основному на кількості справ й на дотриманні встановлених строків, а не на всебічному та повному вирішенні справи по суті [7, с.176].

Також, у багатьох інших державах функціонують системи судової влади з широкими самостійними повноваженнями. Наприклад, у Швеції функціонує Рада суддів, яка як незалежний суб'єкт публічної адміністрації здійснює розробку бюджету судової влади та його пропорційного розподілення серед судових устанав держави [4, с. 12-13].

На противагу моделям, в яких організаційне забезпечення управлінської діяльності судової системи не відокремлене від органів виконавчої влади, в деяких державах функціонує система управлінської діяльності органів судової системи, яка реалізовується відокремлено від органів виконавчої влади.

Наприклад, в Болгарії судова влада також має свій бюджет, який Вища судова рада цієї країни самостійно формує, розподіляє і контролює його видатки. У свою чергу, Литва, враховуючи її територіальний розмір, в плані визначення бюджетів судів пішла ще далі, встановивши, що кожен суд має право на власний бюджет, який окремим рядком прописаний у державному бюджеті, який затверджується парламентом. [8, с. 124].

З аналізу даного зарубіжного досвіду в частині вирішення бюджетних питань саме органом, який є складовою системи правосуддя видається доцільним надання більш широких повноважень органам суддівського самоврядування саме в частині самостійного розподілу бюджетних коштів. Так само, доцільно, щоб сама судова влада могла не просто брати участь у формуванні свого бюджету, а й безпосередньо впливати на його розмір та рівномірний розподіл видатків з урахуванням завантаженості судів.

Так само різноманітні підходи використовуються органами систем правосуддя і в кадрових питаннях.

Наприклад, питання судового управління у Великобританії віднесено до компетенції Служби судів та трибуналів (HM Courts & Tribunals Service) [6]. В Англії та Уельсі судді Суду Корони призначаються королевою за рекомендацією Лорда-канцлера, судді нижчих судів (мирові судді) – Лордом-канцлером [9, с. 110].

У Вищих обласних судах та регіональних судах Німеччини є голова, а також головуючі та інші судді. Водночас, в місцеві суди очолюють одноособові судді. Всі працівники апарату відповідного суду відносяться до державних службовців різних груп [10].

Також, в європейських країнах наявні дві моделі апарату суду, за яких апарат суду здійснює виключно організаційне забезпечення діяльності суду (більшість країн Європейського Союзу, зокрема, Франція, Швейцарія та ін.) або додатково виконання суддівських функцій (Німеччина, Австрія та ін.) [11, с. 19].

Розвиток демократії передбачає право громадян на отримання достатньої інформациї про організацію та результати роботи органів публічної влади. Це ж стосується і судових установ.

Отже, європейський досвід забезпечення адміністративно-правового регулювання управлінської діяльності судових установ демонструє різноманітність її проблем та підходів до їх вирішення. Європейський досвід функціонування системи правосуддя містить в собі докази існування різноманітних судових органів й установ та принципів їх функціонування залежно від етнічних, регіональних, географічних, політичних, соціальних, економічних чинників. Водночас досвід інших країн (навіть позитивний) не може бути підставою для непередуманого копіювання та запозичення без врахування вказаних чинників та відповідної адаптації в Україні. Поряд з цим, розвиток національної системи судових установ не може здійснюватися у відриві від європейської та світової практики та доктринальних підходів.

Список використаних джерел:

1. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Президентом України 11 червня 1998 року № 615/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98>
2. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право: Навчальний посібник. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. за заг. ред. Р. С. Мельника. К. Ваїте, 2014. 376 с.
3. Притика Д. М. Організаційно-правові засади становлення і діяльності господарських судів України: автореф. дис. д-ра юрид. наук.: 12.00.10. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х., 2003. 36 с.
4. Хливнюк А. М. Міжнародний досвід організаційного забезпечення діяльності судів у контексті вивчення правового статусу Державної судової адміністрації. Інформаційний вісник Вищої кваліфікаційної комісії України. 2009. Вип. 3. С. 12-17.

5. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании: Англия, Уэльс, Шотландия. Триада, ЛТД. М. 1996. 157 с.
6. HM Courts & Tribunals Service. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-courts-and-tribunals-service>
7. Aarnio A. Finland. In *L'administration de la justice en Europe et l'évaluation de sa qualité* / A. Aarnio, S. Laukkanen, H. Liljeros, J. Raitio. Paris: Montchrestienp, 2005. 276 p.
8. Репешко П. Судова влада республіки Болгарії. *Право України*. № 12. 1998. С. 124-126.
9. Єгорова В.С. Деякий порівняльний досвід формування суддівського корпусу України і зарубіжних країн. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць*. 2010. № 2 (6). С. 108–113.
10. Gerichtsverfassungsgesetz Ausfertigungsdatum: 12.09.1950. URL: <https://www.gesetze-iminternet.de/gvg/GVG.pdf>
11. Малихіна А.О. Зарубіжний досвід організації та правового забезпечення роботи апарату суду. *Юрист України*. 2014. № 2 (27). С. 18–24.

Мандзій С. В.,

*аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Проблеми міжнародно-правових стандартів забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб піднімалися у працях таких вчених як Г.Ф. Гараєва, І.М. Каліущенко, М.С. Ковтун, І.Г. Козинець, М.І. Малиха, В.І. Михайловський, О.В. Роговенко, О.І. Тіунов, Л.В. Шестак, та інших.

Проте, зважаючи на загальносвітові тенденції до росту цього негативного явища, актуальність, гострота та значимість вказаних питань не втрачає свого науково-практичного значення. Саме тому активізація досліджень у цій сфері є бажаною та потрібною. Безумовно слухним є твердження І.М. Каліущенко, що проблема забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб в Україні виступає частиною загальносвітової проблеми вимушеної внутрішньої міграції, яка

сьогодні набуває загрозливих масштабів. Окреслені тенденції об'єктивно потребують більш чіткого визначення міжнародно-правових стандартів забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, механізму їх впровадження в діяльність міжнародних організацій та практику захисту такої категорії осіб державами, які стоять перед необхідністю вирішення проблем, пов'язаних із вимушеною внутрішньою міграцією [1]. І дійсно, чітке окреслення принципів положень міжнародного права, виступить свого роду дороговказом на шляху побудови забезпечувальних механізмів на рівні нашої держави.

Насамперед необхідно визначитися з розумінням категорії «міжнародно-правові стандарти» в аспекті виявлення ознак цього правового явища. З цього приводу дана категорія розглядається вченими у вузькому та широкому значенні. У широкому розумінні міжнародно-правові стандарти розкриваються більшістю науковців через поняття принципів. Міжнародні стандарти прав людини, пише О.І. Тіунов – це правила, що виражені у виді загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права у сфері прав людини [2]. Цікавим з цього приводу є й твердження Г.Ф. Гараєвої, що у широкому значенні міжнародні правові стандарти можна розглядати в якості своєї моделі, «цивілізаційного орієнтиру для розвитку правової сфери держав» [3]. Зважаючи, що принципи є найбільш загальними вихідними, векторними положеннями, то вираження їх через категорію «модель цивілізаційного орієнтиру» є цілком виправданим. Розуміння міжнародно-правових принципів у вузькому значенні містить більш конкретні ознаки з точки зору конкретизації відповідної категорії прав та суб'єктів. Так, у вузькому сенсі назване поняття означає уніфікований алгоритм дій, які спрямований на забезпечення конкретних прав людини (громадянських, політичних, культурних, тощо) або прав певної категорії осіб (біженці, жінки, діти, та інші) [4]. Останній підхід також має раціональне зерно, оскільки, як буде доведено нижче, вимоги міжнародно-правових актів у сфері забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб дійсно виступають планом дій, яким необхідно керуватися при підготовці відповідних нормативно-правових актів на національному рівні з метою вирішення проблем вимушеного внутрішнього переміщення.

Увага міжнародної спільноти до поняття «внутрішньо переміщена особа» та його використання, як зауважують експерти, була повернута після Другої світової війни. З цього приводу І.Г. Козинець та Л.В. Шестак зазначили, що термін «особи, переміщені всередині країни» почав використовуватись тільки в останнє

десятиліття XX століття, коли міжнародне співтовариство вперше звернулося до цієї проблеми. Спочатку, після Другої світової війни, на міжнародному рівні намагалися створити законодавчі механізми щодо захисту осіб, які рятуючись від переслідувань, перетинали державні кордони [5]. Проте, дійсно, слід погодитись з В.І. Михайловським, який слідом за М.І. Малихою, стверджує, що загальне поняття «переміщена особа» почало широко використовуватися вже під час Другої світової війни, коли близько 10 мільйонів чоловік було залучено до примусової праці або ж вислано з країн звичного місця проживання за расовими, релігійними або політичними міркуваннями, а виникнення проблеми збільшення кількості осіб, вимушених здійснити переміщення в межах країни, та коли міжнародно-правові акти, що забезпечують права та обов'язки людини і громадянина, не повною мірою забезпечували захист вимушеним переселенцям всередині країни [6]. Так, спочатку у грудні 1950 року було утворено Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, яке замінило Адміністрацію допомоги і відновлення Об'єднаних Націй та Міжнародну організацію у справах біженців. Спочатку створена на трьохрічний період інституція у 1954 році отримала мандат на продовження строку своїх повноважень ще на чотири роки.

28 липня 1951 року Конференцією повноважних представників з питання про статус біженців і апатридів, було прийнято Конвенцію про статус біженців. Дана Конференція була скликана відповідно до Резолюції 429 (V) Генеральної Асамблеї від 14 грудня 1950 року [7]. Разом з протоколом 1967 року, Конвенція утворює універсальні правила стосовно біженців, які були змушені покинути свої країни в результаті переслідувань, насильницьких конфліктів, серйозних порушень прав людини або інших форм негативних явищ. Запроваджені механізми залишили поза увагою тих осіб, які були змушені переміщатися всередині країни, не перетинаючи державних кордонів. Вихід з цієї проблеми на міжнародно-правовий рівень гальмувався традиційним уявленням про державний суверенітет. Уряди країн залишали за собою виключне право вирішувати питання, пов'язані зі становищем своїх громадян [8]. З цього приводу О.В. Роговенко зауважує, що тривалий час у міжнародному праві питанню правового регулювання внутрішнього переміщення населення не приділялось належної уваги, а також визначалась його виключна приналежність до внутрішньої компетенції кожної держави. Чинні тоді норми щодо осіб, які вибули за межі своєї держави і шукають міжнародного захисту, певним чином стосувались і внутрішнього переміщення, однак комплексно питання правового

статусу вимушених переселенців на міжнародно-правовому рівні регламентовано не було [9].

У 1972 році Генеральна Асамблея ООН розширила мандат Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, на осіб, переміщених всередині власних країн. На сьогоднішній день ця інституція є основною у сфері забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб.

Усвідомлюючи критичний стан переміщених всередині країни осіб, у 1992 році на прохання Комісії з прав людини, Генеральний секретар ООН призначив представника з питань про переміщених всередині країни осіб [10]. Цим представником став доктор Франсіс М. Денга, який перебуваючи на посаді займався вивченням причин і наслідків переміщень осіб всередині країни, статусу таких осіб з точки зору міжнародного права. Відповідно, була розпочата робота над розробкою керівних принципів у сфері захисту і допомоги переміщеним всередині країни особам.

На п'ятдесят третій сесії в квітні 1997 року Комісія з прав людини прийняла Резолюцію 1997/39, в якій взяла до відома хід підготовки керівних принципів і просила Представника надати звіт з цього питання на п'ятдесят четвертій сесії Комісії з прав людини. Текст Керівних принципів з питання про переміщення осіб всередині країни, було підготовлено у 1998 році. Названі Керівні принципи являють собою ключові міжнародні стандарти по відношенню до внутрішнього переміщення в усьому світі. У них дається визначення внутрішньо переміщеної особи і закріплені права таких осіб на захист і допомогу до і під час переміщення, а також в ході пошуку довгострокових рішень в період після переміщення. Вони покладають на національні органи основну відповідальність за захист внутрішньо переміщених осіб та уточнюють ключові принципи, що стосуються гуманітарної допомоги, яка надається міжнародними і неурядовими органами. Керівні принципи являють собою авторитетний документ, оскільки встановлюють права внутрішньо переміщених осіб, які закріплені у міжнародному праві прав людини і міжнародному гуманітарному праві та визнаються в якості важливої основи для захисту внутрішньо переміщених осіб і надання їм допомоги [11].

Виходячи з аналізу пункту п'ятого Пояснювальних зауважень до Керівних принципів [12], одним із питань, щодо яких в межах мандату Представника Генерального секретаря було досягнуто значного прогресу, стала розробка нормативних меж, які охоплювали усі аспекти переміщення осіб всередині країни. Працюючи у тісній співпраці з групою експертів у сфері міжнародного права, Представник підготував

документ під заголовком «Підбірка і аналіз правових норм», які стосуються потреб і прав переміщених всередині країни осіб, а також відповідних обов'язків і зобов'язань держав та міжнародного співтовариства щодо надання їм захисту і допомоги. Цей документ був наданий Комісії з прав людини Представником Генерального секретаря в 1996 році (E/CN.4/1996/52/Add.2). Зрозуміло, що нормативно-правовим підґрунтям підготовки Керівних принципів з питання про переміщення осіб всередині країни, виступили відповідні міжнародні угоди як універсальні акти міжнародного права, що встановлюють загальні принципові положення в аспекті регламентації прав людини. До названих актів слід віднести Загальну декларацію прав людини, що прийнята Резолюцією 217 А(III) на 183 пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року [13]; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий Резолюцією 2200 А(XXI) на 1496 пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 року [14]; Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права, прийнятий Резолюцією 2200 А(XXI) на 1496 пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 року [15]; Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 року, прийнята Конференцією повноважних представників з питання про статус біженців і апатридів, скликаною відповідно до Резолюції 429 (V) на 325 пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1950 року [16], Конвенція про права дитини, прийнята Резолюцією 44/25 на 61 пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року [17] та інші.

Таким чином, Керівні принципи так чи інакше відображають міжнародні норми і галузі прав людини, а також положення міжнародного гуманітарного права та їм відповідають, слугуючи дороговказом для: Представника Генерального секретаря з питання про переміщених всередині країни осіб, при виконанні його мандату; держав, які зіткнулися з явищем переміщень осіб всередині країни; інших органів влади, груп осіб і окремих осіб у їх відносинах з переміщеними всередині країни особами; міжурядових і неурядових організацій при прийнятті заходів у зв'язку з переміщенням осіб всередині країни [18].

Керівні принципи покликані слугувати дороговказом при плануванні і розробці ефективних заходів, необхідних для того, аби подолати проблему переміщення, прагнучи допомогти національній владі у вирішенні цієї задачі [19].

Як правильно пише М.С. Ковтун, Керівні принципи повинні слугувати базисом для усього пакету законодавчих і підзаконних актів

на рівні окремої держави, регламентуючи правовий статус внутрішньо переміщених осіб, оскільки в них акумульовано головні висновки світової політичної думки відносно даної проблеми [20].

Список використаних джерел:

1. Каліущенко І.М. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх впровадження в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 2. 2016. С. 161.

2. Тиунов О.И. Международное гуманитарное право. М.: Норма Инфра-М, 1999. С. 175.

3. Гараева Г.Ф. Европейские правовые стандарты как фактор гармонизации международного и национального механизма защиты прав человека. Международное и национальное правосудие: теория, история, практика. Материалы Международной научно-практической конференции (20 мая 2010 года). СПб, 2010. С. 210.

4. Каліущенко І.М. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх впровадження в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 2. 2016. С. 162.

5. Козинець І.Г., Шестак Л.В. Міжнародні стандарти захисту та допомоги внутрішньо переміщеним особам. Молодий вчений. № 12 (15). 2014. С. 258.

6. Михайловський В.І. Внутрішньо переміщені особи – особливості національного та міжнародно-правового забезпечення. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 4. 2016. С. 152.

7. Конвенція о статусе беженцев. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/refugees.shtml.

8. Павлів-Самоїл Н.П. Вимушена міграція: міжнародні стандарти внутрішньо переміщених осіб у національному законодавстві. Вісник національного університету «Львівська політехніка» № 24 (6). 2019. С. 37.

9. Роговенко О. В. Аналіз міжнародних правових стандартів та національного законодавства у сфері забезпечення конституційного статусу переміщених осіб. Актуальні проблеми держави і права. Зб. наукових праць. Вип. 82. Одеса: Гельветика, 2019. С. 182.

10. Доклад представителя Генерального секретаря г-на Франсиса М. Денга, представленный во исполнение резолюции 1997/39 Комиссии по правам человека. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPRussian.pdf>.

11. Доклад специального докладчика по вопросу о правах человека внутренне перемещенных лиц. Совет по правам человека 18 июня – 6 июля 2018 г. A/HRC/38/39. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/HRC/38/39>.

12. Доклад специального докладчика по вопросу о правах человека внутренне перемещенных лиц. Совет по правам человека 18 июня – 6 июля 2018 г. A/HRC/38/39. URL: <https://undocs.org/pdf?symbol=ru/A/HRC/38/39>.

13. Загальна декларація прав людини, від 10 грудня 1948 року. Офіційний вісник України від 15.12.2008. 2008. № 93. стор. 89. ст. 3103.

14. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

15. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах, от 16 декабря 1966 года. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/2200%28XXI%29>.

16. Конвенция о статусе беженцев, от 28 июля 1951 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/refugees.shtml.

17. Конвенция о правах ребенка от 20 ноября 1989 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml.

18. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны, от 1998 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/internal_displacement_principles.shtml.

19. К проблеме перемещения внутри страны: параметры ответственности национальных властей. Проект института Брукинса по проблемам лиц, перемещенных внутри страны. 2005. 31 с.

20. Ковтун М. С. Права внутренне перемещенных лиц в Украине: международные стандарты. Сборник статей международной научно-практической конференции. Новополоцк, 2016. С. 195. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/81662958.pdf>.

Медяник В. А.,

здобувач Запорізького національного університету,

кандидат політичних наук

м. Запоріжжя, Україна

ПОНЯТТЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Як відомо з теорії адміністративного адміністративно-правове регулювання суспільних відносин впроваджується завдяки відповідному адміністративно-правовому механізму.

В науці адміністративного права поняття механізму адміністративно-правового регулювання визначають по різному і ця різниця пов'язана з кількістю та змістом елементів, які складають відповідний механізм. Серед науковців єдиного бачення цих елементів не існує. І це не випадково, адже залежно від виду суспільних відносин зміст елементів відповідного механізму буде різний.

Механізм адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики представляє собою сукупність засобів, нормативно-організований, комплексно здійснюваний процес, спрямований на вироблення та реалізацію положень державної соціальної політики за допомогою певного правового інструментарію та засобів.

Механізм адміністративно-правового забезпечення – з одного боку є засобом, інструментом, завдяки якому впроваджується у життя державна соціальна політика (широке розуміння). З іншого боку, він представляє собою сукупність засобів, способів, інструментів та інших елементів практичного втілення у життя положень державної соціальної політики, досягнення її мети та завдань (вузьке розуміння).

Механізм адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики включає в себе органічне поєднання організаційно-управлінських, нормативно-правових, фінансово-економічних, інформаційно-аналітичних складових, які у своїй сукупності включають заходи і засоби завдяки яким здійснюється формування та впровадження у життя державної соціальної політики.

Організаційно-управлінська складова представляє собою систему організаційних (інституційних, структурних та процедурних складових) та управлінських (заходи, засоби, важелі, інструменти, стимули, методи) за допомогою яких здійснюється вплив суб'єктів формування та реалізації державної соціальної політики на соціальну сферу, їх взаємодія та впровадження заходів державної політики.

Формування та впровадження державної соціальної політики відбуваються також завдяки комплексу адміністративно-правового інструментарію, відповідних засобів, способів та прийомів, використання яких дозволяє забезпечити якісне формування, так і впровадження у життя державної соціальної політики. Зрозуміло, що набір цього адміністративно-правового інструментарію буде різних, і це залежатиме як від галузі соціальної сфери, на регулювання якої спрямовано державно-управлінський вплив, так і від адміністративно-правового статусу суб'єктів, що використовують вказаний інструментарій.

Нормативно-правова складова механізму адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики спрямована на

здійснення адміністративно-правового регулювання відносин у сфері формування (підготовки, вироблення, затвердження) та реалізації державної соціальної політики, на визначення адміністративно-правового статусу відповідних суб'єктів правовідносин, процедур, форм і методів їх діяльності і координації дій тощо.

Фінансово-економічну складову механізму адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики можна представити у вигляді сукупності спеціальних, визначених соціально-економічною політикою держави і закріплених на рівні законодавства методів, способів, засобів, які спрямовані на акумулювання, перерозподіл та використання фінансових та інших ресурсів з метою впровадження у життя заходів державної соціальної політики. Важливим інструментом в механізмі адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики є фінансові методи: фінансове планування і прогнозування, фінансове забезпечення, фінансове регулювання, оперативне управління фінансами, фінансовий контроль і аудит.

Інформаційно-аналітичну складову механізму адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики можна визначити як врегульовані нормами адміністративного права послідовні процеси, технології, практичні заходи, комунікації тощо за допомогою яких органи державної влади та місцевого самоврядування цілеспрямовано впливають на стан суспільних відносин, пов'язаних з впровадженням та реалізацією державної соціальної політики, здійснюють інформування громадськості про стан справ в соціальній сфері, формують громадську думку, отримують зворотній зв'язок щодо ефективності державної соціальної політики.

Підсумовуючи вищенаведене слід зазначити, що формування та реалізація державної соціальної політики здійснюється завдяки відповідному механізму, який представляє собою нормативно-організований, комплексно здійснюваний процес, завдяки якому відбувається формування та реалізація державної соціальної політики з використанням певного правового інструментарію та засобів. У широкому розуміння механізм адміністративно-правового забезпечення представляє собою інструмент впровадження у життя державної соціальної політики. У вузькому розуміння він представляє сукупність засобів, способів, інструментів та інших елементів практичного втілення у життя положень державної соціальної політики, досягнення її мети та завдань.

Мельник В. В.,

*доцент кафедри правого забезпечення
підприємницької діяльності і фінансової безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент
м. Харків, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ КОНКРЕТИЗАЦІЇ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ВИПАДКІВ ТА ПОРЯДКУ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ РОБОТОДАВЦЕМ

Важливим напрямком удосконалення трудового законодавства, норми якого регулюють питання відшкодування шкоди, є конкретизація та систематизація випадків та порядку відшкодування шкоди роботодавцем. Систематизація законодавства – це діяльність з удосконаленням законодавства шляхом приведення всіх його чинних нормативно-правових актів певної держави в цілісну, узгоджену та несуперечливу систему. Мета систематизації: забезпечення високої якості законодавства, усунення юридичних помилок, суперечностей, полегшення доступності нормативно-правового матеріалу громадянам [1, с. 165-166].

На сьогодні існує декілька способів досягнення цілей систематизації, а саме: 1) збирання, фіксування в логічній послідовності, зберігання та підтримання нормативно-правових актів в актуальному стані; 2) об'єднання нормативно-правових актів у збірники і зібрання за спільними ознаками; 3) об'єднання декількох нормативно-правових актів, щорегулюють певний вид однакових суспільних відносин, в єдиний нормативно-правовий акт без перероблення їх змісту; 4) створення нового кодифікованого нормативно-правового акта внаслідок суттєвого перероблення змісту чинних нормативно-правових актів однієї галузі (підгалузі, інституту) законодавства [2, с. 314-315].

З огляду на зазначені способи групування та систематизації, нормативно-правового матеріалу, у теорії права виокремлюють такі форми зазначеної систематизації: облік; кодифікація; інкорпорація; консолідація [3, с. 220]. Сьогодні багато правників наголошує на проведенні нової кодифікації трудового законодавства. Кодифікація являє собою форму систематизації законодавства, при якій відбувається підготовка і прийняття нових актів (типу кодексів), у яких містяться як норми колишніх актів, що виправдали себе, так і нові нормативні розпорядження. На відміну від інших форм систематизації,

кодифікація передбачає докорінну переробку діючих нормативних актів, це спосіб якісного упорядкування законодавства, забезпечення його узгодженості і компактності, а також звільнення системи законодавства від застарілих норм. Кодифікація спрямована на те, щоб змістовно усунути протиріччя між правовими нормами. Кодифікація — це форма удосконалення законодавства і її результатом є новий за формою і змістом законодавчий акт (кодекс, положення, статут), що заміняє нормативні акти по тому питанню, що раніше діяли [4, с. 149]. О. О. Білоус та інші дослідники переконані, що результатом «широкої» кодифікації у сфері трудового права буде досить об'ємний закон, перевагами якого будуть виступати: комплексне регулювання трудових правовідносин, усунення наявності дублюючих норм, що повторюються в кодифікованих актах та спеціальних законах; зведення до мінімуму прогалин у правовому регулюванні; зручність у правозастосуванні як для фахівців-юристів, так і для громадян, можливість знайти вирішення власної проблеми за допомогою звернення до єдиного акта, внаслідок чого підвищиться «трудова» правова культура населення; як наслідок – зміцнення законності та позитивної правової поведінки всіх суб'єктів суспільних відносин, обмеження потенційно недобросовісних дій роботодавців чи суддів через усунення можливості апелювати до положень не відомого загалу відомчого або вкрай застарілого законодавства [5]. На сьогодні існує декілька проектів нового Трудового кодексу України, і у деяких із них зроблені спроби систематизувати норми трудового права про відповідальність роботодавця. Так, наприклад, у законопроекті № 1658 від 27.12.2014 питанням відповідальності присвячена окрема глава, натомість, наприклад, у проекті Закону України «Про працю», про відповідальність роботодавця йдеться тільки у розрізі порушення строків розрахунку із працівником, а також у випадку проявів дискримінації з боку роботодавця по відношенню до найманого працівника. Втім навіть у тих законопроектах, де норми про відповідальність роботодавця згруповані та виокремлені в окремий структурний підрозділ відповідного законодавчого акту, якість нормативно-правового оформлення відшкодування шкоди роботодавцем викликає зауваження. Зокрема особливу увагу слід звернути на те, що ані у чинному КЗпП, ані у існуючих проектах Трудового кодексу України, не приділено суттєвої уваги питанням відшкодування моральної. Як правило формулювання зводяться до того, що найманий працівник за наявності відповідних підстав може стягнути з роботодавця моральну шкоду. Однак самого механізму реалізації такої форми захисту та відновлення прав працівників не

закріплено. Натомість нормотворець обмежується або вказівкою про те, що таке відшкодування здійснюється у порядку передбаченому законом (як у чинному КЗпП), або відсилкою до цивільного законодавства (як у законопроекті № 1658 від 27.12.2014). Відсутність належної правової регламентації у галузі трудових відносин механізму відшкодування моральної шкоди часто призводить до того, що завдану моральну шкоду не сприймають власне, як шкоду, а тому просто її ігнорують. Відтак, в умовах сьогодення відшкодування моральної шкоди у трудовому законодавстві не виконує своєї першочергової функції – захисту й відновлення порушених прав працівників [6]. Правники наголошують, що відшкодування моральної шкоди є одним із способів захисту трудових прав працівників, гарантованих законодавством. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди має самостійне юридичне значення, адже не має на меті відновлення порушеного права працівника, а компенсує завдану моральну шкоду у вигляді певної грошової суми, розмір якої визначається від тяжкості та обсягів моральних страждань, вимушених змін, які позначились на якості життя працівника [7, с. 99; 8, с. 98]. Е. В. Бабенко справедливо підкреслює, що оскільки відшкодування моральної шкоди є одним зі способів захисту трудових прав працівників, а також зважаючи на те, що останніми роками збільшилася кількість незаконно звільнених працівників через економічні й воєнні труднощі в житті країни, актуальним сьогодні є питання визначення основних засад відшкодування моральної шкоди працівнику в разі такого звільнення, зокрема окреслення умови вказаного відшкодування; встановлення того, як саме визначається розмір такого відшкодування [8, с. 98].

Таким чином, необхідність систематизації законодавства про відшкодування шкоди роботодавцем обумовлена тим, що у чинному КЗпП України відсутній окремий розділ, присвячений відповідальності роботодавця. Натомість норми, що так чи інакше визначають засади відшкодування шкоди останнім, розкидані по всьому тексту Кодексу (ст.ст. 22, 117, 173, 235-237-1 та ін.). Очевидно що такою ситуацією не сприяє ані зручності використання правових норм, ані зміцненню гарантій захисту прав і законних інтернів найманих працівників.

Список використаних джерел:

1. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
2. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин,

Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.

3. Теорія держави і права : підручник / [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.

4. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. К.: МАУП, 2003. 240 с.

5. Білоус О. О. Кодифікація трудового законодавства України: стан та перспективи розвитку. *Право і Безпека*. 2011. № 5. С. 168-172. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_5_39

6. Коломійчук. В. Деліктні зобов'язання та моральна шкода у трудових правовідносинах // Юридичний інтернет ресурс «Протокол». URL: https://protocol.ua/ru/deliktni_zobov_yazannya_ta_moralna_shkoda_u_trudovih_pravovidnosinah/

7. Оніщенко О. В. Проблеми компенсації моральної шкоди при порушенні трудових прав. *Юридичний вісник*. Повітряне і космічне право. - 2016. № 3. С. 99-105.

8. Відшкодування моральної шкоди працівнику в разі незаконного звільнення. *Юридичний науковий електронний журнал*, № 2/2019, С.98-101.

Мельниченко А. М.,

здобувач Відкритого міжнародного університету

розвитку людини «Україна»

м. Київ, Україна

НОРМОТВОРЧИСТЬ, ЯК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ФОРМА ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Аналіз наукових поглядів вчених дає змогу констатувати, що під адміністративними формами протидії організованим злочинностям необхідно розуміти зовнішній прояв практичної діяльності уповноважених органів державної влади (та їх посадових осіб), яка спрямована на те, щоб ефективно та якісно протидіяти досліджуваному у роботі негативному соціальному явищу. Варто відзначити, що в науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення відповідного

кола форм, однак при цьому беззаперечним є той факт, що однією із ключових серед них є нормотворчість.

Розкриваючи зміст вказаних вище форм, перш за все, слід приділити увагу нормотворчості (нормотворчій діяльності). Нормотворча діяльність, пише І.М.Вороніна, – це особлива форма діяльності компетентних суб'єктів нормотворчості з підготовки, розробки, прийняття та офіційного оприлюднення норм права, яка заснована на пізнанні об'єктивних соціальних потреб та інтересів суспільства. Нормотворчість вимагає вивчення розвитку реальних зв'язків між різними явищами, що беруть участь у формуванні права і здійснюють перехід від матеріальних факторів до свідомості та від неї – до правових норм. В свою чергу аксіологічний вимір надає можливості щодо нового розуміння змісту нормотворчої діяльності, котра спрямована на створення умов для реалізації національних так і всезагальних інтересів [0, с.14-15]. Ю.М.Перерва вважає, що нормотворчість – це провідний, творчий напрям діяльності держави, що включає в себе комплексну, юридично неформалізовану оцінку правових потреб суспільства і наступне створення правових актів уповноваженими суб'єктами в рамках організаційно оформлених процедур, які охоплюють підготовку, прийняття й оприлюднення цих актів [2].

Відповідно до точки зору Т.В. Курусь, нормотворчість – це особлива форма діяльності компетентних суб'єктів нормотворчості з підготовки, розробки, прийняття та офіційного оприлюднення норм права, яка заснована на пізнанні об'єктивних соціальних потреб та інтересів суспільства [3, с. 9]. До ключових ознак нормотворчості вчений відносить такі: здійснюється уповноваженими суб'єктами: а) державою, її органами (парламентом, урядом, міністерствами, місцевими адміністраціями тощо); б) громадянським суспільством (народом), його організаціями; є формою владної вольової діяльності уповноважених суб'єктів, яка включає в себе вивчення, узагальнення і систематизацію типових конкретних правовідносин, що виникають у суспільстві; є не диктатом волі уповноважених суб'єктів, а процедурою формулювання норм, котрі властиві соціальним відносинам, стали типовими діями їх учасників; виражається у санкціонуванні існуючих чи встановленні нових, зміні чи призупиненні чинних і скасуванні застарілих правових норм на підставах, передбачених законом; набуває завершення в письмовому акті-документі, що називається нормативно-правовим актом (законом) [3, с. 10].

Варто навести точку зору О.Ф. Скакун, яка пише, що нормотворчість – це офіційна діяльність уповноважених суб'єктів

держави та громадянського суспільства по встановленню, зміні, призупиненню і скасуванню правових норм, їх систематизації. Головне призначення нормотворчості – формулювання нових правових норм, котрі притаманні соціальним відносинам, тобто моделювання суспільних відносин, які з позицій держави або громадянського суспільства є припустимими чи необхідними. Зміна чинних і скасування застарілих правових норм сприяють утвердженню нових норм, і вони входять до складу нормотворчості [4, с. 311]. Вченою було виокремлено наступні характерні нормотворчості: 1) здійснюється уповноваженими суб'єктами: (державою, громадянським суспільством); 2) є формою владної вольової діяльності уповноважених суб'єктів, яка включає в себе вивчення, узагальнення і систематизацію типових конкретних правовідносин, що виникають у суспільстві; є процедурою формулювання норм, котрі властиві соціальним відносинам; 3) виражається у санкціонуванні існуючих чи встановленні нових, зміні чи призупиненні чинних і скасуванні застарілих правових норм на підставах, передбачених законом; 4) набуває завершення в письмовому акті-документі, що називається нормативно-правовим актом; 5) здійснюється відповідно до правового регламенту [4, с. 312].

Досить розгорнуто зміст нормотворчості розкриває О.В. Петришин. Вчений вказує, що вона представляє собою діяльність уповноважених на це суб'єктів з розроблення, розгляду, прийняття та офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, яка здійснюється за визначеною процедурою [5].

1. Нормотворчість є етапом правоутворення. Під час нормотворчості в нормативно-правових актах мають закріплюватися норми права, які є результатом узагальнення найбільш важливих повторювальних суспільних відносин, а також засобом витіснення шкідливої суспільної практики.

2. Нормотворчість є правовою формою діяльності публічної влади поряд із правозастосуванням, тлумаченням права, контрольно-наглядовою та установчою діяльністю. Тому нормотворча діяльність урегульована правом і є юридично значущою, тобто породжує правові наслідки. Основна відмінність нормотворчості від інших правових форм діяльності полягає в тому, що її метою є створення, зміна або скасування норм права.

3. Результатом нормотворчої діяльності є нормативно-правові акти, за допомогою яких формально закріплюють норми права. Загальним результатом нормотворчості є законодавство як джерело права.

4. Нормотворчість здійснюється уповноваженими на це суб'єктами – органами і носіями публічної влади: органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, народом та територіальними громадами.

5. Нормотворчість здійснюється за певною процедурою, яка регламентується законодавством. Процедурний характер нормотворчої діяльності (тобто її здійснення в установленому порядку) зменшує вірогідність свавілля та помилкових рішень, забезпечує створення справедливих та ефективних норм права. Додержання процедури розгляду, прийняття та набрання чинності нормативно-правовими актами є однією з умов легальності нормотворчого процесу [5].

Таким чином, нормотворчість в першу чергу слід тлумачити як діяльність, яка реалізується уповноваженими на це органами державної влади, та зміст якої полягає у тому, щоб створити нові нормативно-правові акти та/або вдосконалити вже діючі, шляхом внесення в них змін та доповнень у встановленому законом порядку. В рамках представленої проблематики нормотворчість, як адміністративно-правова форма протидії організованій злочинності, має декілька значень: по-перше, саме через нормотворчість створюється нормативно-правова основа для діяльності органів державної влади у зазначеній сфері; по-друге, за її допомогою вбачається можливим оновити діюче законодавство, оперативно адаптувати його до вимог та реалій сьогодення; по-третє, нормотворчість є своєрідним відображенням прагнення законодавця покращити відповідну сферу суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Вороніна І. М. Аксиологічний аспект нормотворчої діяльності / URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/11may2015/02.pdf>
2. Берназюк Я. О. Процедурно-процесуальні аспекти нормотворчої діяльності Президента України: основні тези. *Держава і право*. Вип. 56. 2012. С. 23
3. Курусь Т. В. Співвідношення нормативної діяльності із суміжними правовими поняттями. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2013. № 6-3. Т. 1. С. 9–11
4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. К. : Алерта ; КНУ ; ЦУЛ, 2009. 520 с.
5. Петришин О. В. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Х.: Право, 2014. 368 с.

Миколаєць Д. А.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНИЙ МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Розуміння міжнародного механізму адміністративно-правового регулювання, зокрема відносин у сфері електроенергії є доволі неоднозначним та потребує більш глибокого дослідження. На думку У. З. Коруц, міжнародний механізм реалізації права складається із сукупності засобів організаційного та матеріально-технічного характеру [1, с. 164]. Найперше, спірним є тлумачення механізму, як сукупності, адже вона не передбачає упорядкованості та взаємозалежності елементів, без яких власне неможливою є дія механізму. Крім того, спірним є використання поза правових засобів для реалізації прав суб'єктів відносин у сфері електроенергетики. Звісно, електроенергетика вимагає й регулювання організаційних та технічних її аспектів, однак використання будь-яких методів, засобів все одно має бути встановлена на міжнародному чи національному рівні.

Так, В. В. Новіков наголошує, що міжнародний механізм реалізації складається із взаємопов'язаних компонентів: міжнародного правового механізму та міжнародного організаційно-інституційного механізму [2, с. 53]. Варто підкреслити, що будь-який механізм регулювання відносин у сфері електроенергетики повинен мати правовий характер, а отже виділення його як окремого компоненту буде недоречним. Зі свого боку, інституційний компонент є важливим для забезпечення дотримання міжнародних норм права, проведення роботи із їх актуалізації та моніторингу стану й проблем під час виготовлення, розподілу, постачання й споживання електроенергії.

Отже, зробимо висновок, що міжнародний механізм адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в умовах євроінтеграції України являє собою систему взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, за допомогою яких держави, міжнародні організації та інші суб'єкти міжнародних відносин, узгоджують свої наміри та вирішують питання щодо подальшого розвитку електроенергетики.

Такими взаємопов'язаними та взаємозалежними елементами міжнародного механізму адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики є:

1) міжнародні нормативно-правові акти у сфері електроенергетики;

2) міжнародні суб'єкти управління, регулювання та моніторингу відносин у сфері електроенергетики.

Так, першим виділеним нами елементом міжнародного механізму адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики вважаємо міжнародні нормативно-правові акти. Оскільки до процесу адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики залучено велику кількість суб'єктів, то й акти, що ними видаються мають різну юридичну силу та особливості впливу на сферу електроенергетики. Складність дослідження міжнародних нормативно-правових актів обумовлюється ще й тим, що далеко не всі із них є ратифікованими Україною. Крім того, прийняття таких актів різними міжнародними суб'єктами управління, регулювання та моніторингу відносин у сфері електроенергетики може свідчити про встановлення різних підходів до адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики. Така ситуація не сприяє швидкому розумінню змісту та імплементації міжнародних норм права, до того ж в умовах коли національне електроенергетичне законодавство має проблеми із узгодженістю та однорідністю термінології. Тому, для більш глибокого розкриття змісту та призначення міжнародних норм права необхідно їх розподілити за певним критерієм. Ієрархічні відносини можливі лише в межах актів, прийнятих одним міжнародним суб'єктом влади, коли між собою вони є рівними, а тому застосування критерію владного підпорядкування було б недоречним.

Оскільки, кількість сфер електроенергетики є питанням дискусійним, а їх межі можуть відрізнятися в окремих актах, то найбільш доречним вважаємо використання критерію обсягу територіальної компетенції, за яким пропонуємо виділити міжнародні акти, які є загальними та обов'язковими для всіх держав, незалежно від континенту, та міжнародні акти, дія яких поширюється на держави за географічною ознакою чи за ознакою членства у міжнародній організації. Тож, серед міжнародно-правових актів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики за критерієм територіальності, пропонуємо виділити наступні види:

- міжконтинентальні нормативно-правові акти у сфері електроенергетики, дія яких поширюється на держави, незалежно від їх географічного розташування;

- континентальні нормативно-правові акти у сфері електроенергетики, що поширюються на держави-учасниці регіональних організацій.

Так, міжконтинентальні нормативно-правові акти у сфері електроенергетики є одним із видів міжнародних правових актів у сфері електроенергетики. Як виходить із назви, юридична сила таких актів поширюється на усі держави, що визнали компетенцію певного міжнародного владного суб'єкта та відповідно усі прийнятих ним нормативно-правових актів, незалежно від місця розташування. Основним суб'єктом прийняття міжконтинентальних нормативно-правових актів у сфері електроенергетики є Організація Об'єднаних Націй, як міжнародний владний суб'єкт у функціонуванні якого приймає участь переважна більшість усіх існуючих держав та завданням якого є забезпечення спільних інтересів та рівних прав й можливостей населення незалежно від національної, народної, територіальної чи іншого виду приналежностей.

Ще одним видом міжнародних актів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики, є континентальні нормативно-правові акти. Аналізувати даний вид міжнародних актів пропонуємо через призму актів, які поширюються на країни-учасниці ЄС та є для них обов'язковими, оскільки ряд із них на сьогодні є імplementованими до вітчизняного законодавства, або ж їх імplementація відбувається зараз. В контексті національного адміністративно-правового регулювання, європейські акти та стандарти у сфері електроенергетики в більшій мірі мають програмний характер, адже вказують у яких напрямках слід розвивати законодавство для отримання позитивного результату із розвитку електроенергетики, а також й наблизити євроінтеграцію. Слід зазначити, що на відміну від попереднього виду нормативно-правових актів, європейські є систематизованими та узгодженими між собою, а тому адміністративно-правове регулювання проводиться у комплексі.

Іншим елементом міжнародного механізму адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики є міжнародні суб'єкти управління, регулювання та моніторингу. Слід зазначити, що варіативність міжнародних суб'єктів обумовлена різною територіальною компетенцією, а також різною спеціалізацією. Оскільки, окремі міжнародні суб'єкти здійснюють лише регіональний вплив, наприклад, на країни Африки чи Латинської Америки, то й відповідно їх

дослідження в контексті даної теми та процесу євроінтеграції буде недоречним. Тож, в ході дослідження міжнародних актів та аналізу державного управління в сфері електроенергетики можливо дійти висновку, що до міжнародних суб'єктів управління, регулювання та моніторингу у сфері електроенергетики слід зараховувати:

1. Організацію об'єднаних націй та її структурні відділи;
2. Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ);
3. Міжнародне енергетичне агентство (МЕА);
4. Світова енергетична рада
5. Міжнародне агентство з відновлюваної енергетики (ІРЕНА);
6. Міжнародна електротехнічна комісія;
7. Міжнародна організація зі стандартизації;
8. Європейський комітет з електротехнічної стандартизації (CENELEC).

Отже, на основі проведеного дослідження стає очевидним, що міжнародний механізм адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики об'єднує велику кількість нормативно-правових актів та владних суб'єктів. Хоча їх діяльність має спільні цілі щодо збереження довкілля, сталого розвитку, енергоефективності, міжнародний механізм є значно менш систематизованим та упорядкованим, ніж національний, що зменшує його ефективність та розуміння самим суб'єктів відносин у сфері електроенергетики. Відрізняються й способи впливу на процес виготовлення, розподілу та постачання електроенергії, що може відбуватися через державу або ж безпосередньо на суб'єктів господарювання. Найменш захищеними від час міжнародного адміністративно-правового регулювання так і залишаються кінцеві споживачі, права й інтереси яких так й не були чітко сформованими в міжнародних нормативно-правових актах.

Список використаних джерел:

1. Коруц У. З. Міжнародно-правовий механізм реалізації права на справедливий судовий розгляд. *Актуальні проблеми правознавства*, 2016. Вип. 2. С. 50-55.
2. Новіков В. В., Боровікова В. С. Про механізм реалізації прав і свобод людини. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Вип. 3. С. 45-56.

Невядовський В. О.,

*заступник декана з навчально-методичної роботи факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Харків, Україна*

ДОСВІД ФРАНЦІЇ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ

З огляду на євроінтеграційний курс України, цілком зрозумілим є те, що особливий інтерес для нас становить досвід саме європейських держав і в першу чергу тих, що є членами Європейського Союзу. Так, однією із провідних держав ЄС є Франція. Франція – це як унітарна парламентсько-президентська республіка, яка має найбільшу територію у ЄС та третій показник ВВП у даному Союзі. З точки зору розвитку вищої освіти Франція була та залишається одним із світових та європейських лідерів. Так, згідно рейтингу QS Higher Education System Strength Rankings, який включає країни з найефективнішими системами вищої освіти, Франція посідає 6 місце. Для порівняння Україна за цим рейтингом займала у 2016 році 45 місце, а 2018 – 44 [0].

Означені дані є досить вагомим і переконливим фактором на користь того, що французький досвід у досліджуваній сфері має становити особливий інтерес для України. А. Дурдас наголошує, що саме досвід Франції у сфері управління вищою освітою необхідно активно вивчати Україні. Дослідниця зазначає, що в сучасних умовах розвитку Європи простежується тенденція до інтеграції систем вищої освіти різних країн. Останнє зумовлене реальними змінами, що відбуваються на теренах Європейського освітнього простору, проблемами глобалізації, становленням інформаційного суспільства, посиленням міграційних процесів, мобільності ринку праці, між культурних обмінів та ін.. Прагнення України знайти гідне місце серед європейських країн, зробити власні здобутки культурного і духовного життя складовою частиною загальноєвропейської спадщини зумовлює входження вітчизняної освіти до європейського освітнього простору. У цьому контексті важливим є вивчення досвіду французької вищої школи, яка функціонує в контексті сучасних євроінтеграційних процесів, зберігаючи при цьому національну ідентичність. Розвиваючись під впливом історичних, економічних та соціальних чинників французька вища освіта характеризується низкою особливостей, що вирізняють її серед західноєвропейських країн

[2, с. 132]. О. Г. Пермякова з цього приводу зазначає, що реформування, які відбулися в освітніх системах європейських країн, торкнулися не лише навчальних програм, змісту та структури освіти, а також переосмислення традиційної системи оцінювання знань учнів. Зокрема досвід Франції, країни, яка здійснює пошук нових форм ефективності діагностики відповідно до єдиних європейських стандартів, може бути цікавим та корисним для української освітньої спільноти. Протягом трьох останніх десятиліть практика оцінювання знань в освітній системі Франції суттєво змінювались, з'явилися нові форми оцінювання. У програмах та офіційних інструкціях Міністерства освіти Франції викладені основні вимоги щодо навчання та оцінювання учнівських знань [3].

Ключову роль у сфері освітньої політики у Франції відіграє Міністерство національної освіти, яке: визначає фактичне виділення фінансових коштів на функціонування освітніх установ; розробляє вимоги до випускних іспитів; розробляє навчальні програми; готує дидактичний матеріал; встановлює рівень зарплати персоналу державних навчальних закладів [4, с. 195]. Хоча основний обсяг завдань щодо контролю за якістю освіти, зокрема вищої, у Франції здійснюють спеціально створені для цього суб'єкти. Однак, перш ніж перейти до висвітлення даних суб'єктів, їх становища та діяльності, слід відзначити, що вже багато років дана держава вже політику поєднання централізованого та децентралізованого управління освітою. Так на тлі загальноєвропейських освітніх реформ у 80-х рр. XX ст. у Франції було започатковано адміністративну децентралізацію, яка торкнулась і сфер освіти. Закони про децентралізацію від 1982, 1983 р.р., а також закон 2003 року розширив сферу компетенцій французьких територіальних спільнот на рівні регіонів і департаментів. Прийняті закони розмежували сфери повноважень держави, регіональних муніципальних структур влади на основі принципу субсидіарності, який передбачає взаємодоповнення і зменшує ризик дубляжу функцій щодо управління освітою. Зокрема, відповідно до закону про децентралізацію від 2003 року, зорієнтованому на підвищення ролі регіонів, департаментів та місцевих спільнот в управлінні освітою, були створені нові посередницькі структури на регіональному рівні – Академічні ради з національної освіти (Conseils académiques de l'éducation nationale, CAEN) і Територіальні ради з національної освіти (Conseils territoriaux de l'éducation nationale, CTEN) [2, с. 136].

Основний обсяг роботи щодо здійснення контролю у сфері вищої освіти у Франції відводиться Національній генеральній інспекції управління освітою і науковими дослідженнями (IGAENR) та Вищій раді

з оцінки досліджень та вищої освіти (Hcéres). IGAENR забезпечує нагляд та оцінювання в системі управління освітою на всіх рівнях і в усіх сферах (дошкільній, середній, вищій освіті, науці), зокрема, контролює стан реалізації навчальними закладами державної освітньої політики. Близько 60% місій IGAENR стосуються вищої освіти. Головні інспектори IGAENR розподілені на шість територіальних груп, кожна з яких відповідає за 3-5 освітніх округів (залежно від кількості навчальних закладів). Крім того, в кожній Академії (регіональний орган управління освітою) є інспектори, підпорядковані керівнику цього органу, але діяльність яких координується спеціально призначеним інспектором IGEN. На початку кожного навчального року Міністр освіти надсилає інспекції лист із зазначенням пріоритетних напрямів діяльності (місій), на підставі яких формуються відповідні плани роботи. Упродовж року, залежно від ситуації, до цих планів можуть вноситися необхідні зміни. Крім того, інспекції задіяні у «міжміністерських місіях», що затверджуються Прем'єр-міністром. За результатами реалізації інспекціями визначених місій готуються звіти та доповіді Міністру, який приймає рішення щодо їх оприлюднення. Останнім часом теми доповідей були такими: «Ефективність шкільних реформ», «Результати дослідження про забезпечення наступності у навчанні між початковою школою та коледжем», «Удосконалення керівних працівників навчальних закладів», «Про доцільність використання дотацій на обладнання в школах» тощо [5].

Вища рада з оцінки досліджень та вищої освіти (Hcéres) була сформована в наслідок реорганізації Агенції оцінювання наукових досліджень та вищої освіти (AERES). Дана Агенція була сформована у Франції у 2006 році з метою проведення оцінювання вищих навчальних закладів та наукових установ. Завдання AERES полягали у перевірці і оцінюванні якості, стратегій, що розробляються освітянами та дослідницькими інституціями. Міністерство національної освіти один раз на чотири роки укладає з вищим навчальним закладом нову угоду, що у свою чергу вимагає від вишу проходження перед цим процедури акредитації, що і здійснювалася AERES [2, с. 136].

Також необхідно відзначити, що Франція приділяє значну увагу не лише моніторингу якості навчання на національному рівні, але приділяє значну увагу міжнародним моніторинговим проектам. Підтвердженням цього є участь Франції в міжнародних дослідженнях PISA, PIRLS, TIMSS, TRANSITION, SOCRATES, LINGUA, ERASMUS, PETRA та інших з оцінювання якості знань тих, хто навчається. Участь у вищевказаних міжнародних дослідницьких проектах дає можливість отримувати об'єктивну інформацію про рівень освіти будь-якої країни-учасниці згаданого

проекту, а також визначити рівень національної освіти серед країн, які беруть участь в даному моніторинговому дослідженні [3].

Таким чином, досвід Франції є яскравим свідченням того, що система контролю за якістю вищої освіти є досить ефективною та розвинутою з огляду на це до позитивних моментів, які можуть бути цікавими для вітчизняного слід віднести: по-перше, акредитаційні агентства або фонди у зарубіжних країнах здійснюють акредитацію не лише освітніх програм, але й інституційну акредитацію закладів вищої освіти; по-друге, розповсюдженою є практика обов'язкового залучення іноземних експертів до роботи в комісіях, що здійснюють оцінку якості вищої освіти; по-третє, основний обсяг роботи під час реалізації процедур контролю відбуваються, переважно, дистанційно через відповідні засоби електронної комунікації. Тобто таким чином мінімізується кількість безпосередніх особистих контактів між суб'єктом та об'єктом контролю, що підвищує об'єктивність, неупередженість та прозорість такого контролю

Список використаних джерел:

1. Україна ввійшла до ТОП-50 рейтингу держав за якістю вищої освіти / Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні за кордоном // URL: <http://vnz.org.ua/statti/9231-top-50-rejtyng-jakist-vyschoyi-osvity>
2. Дурдас А. Вища освіта Франції в контексті сучасних євроінтеграційних процесів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2017. Вип. 1-2. С.132-138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2017_1-2_24
3. Пермякова О. Г. Моніторинг якості освіти Франції у контексті міжнародних досліджень. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Серія: Педагогіка і психологія: зб. статей. Ялта, 2005, с. 245-250
4. Бабічев А. В. Зарубіжний досвід із питань управління змінами в системі вищої освіти. *Теорія та практика державного управління*. 2017. Вип. 2. С. 192-200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2017_2_31
5. Міжнародний досвід у сфері освіти: Франція / Державна служба якості освіти України // URL: <http://sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/hovyny/288-vyvchaiemo-mizhнародnyi-dosvid-u-sferi-osvity-frantsiia?template=accessibility>

Некрасова Н. І.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПРИНЦИПИ МЕДИЧНОГО ПРАВА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У МЕДИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Говорячи про принципи медичного права, маємо на увазі ключові ідеї, основоположні засади та закономірності, відповідно до яких здійснюється регулювальний вплив медичного права на суспільні відносини, що становлять предмет медичного права. Від якісно сформульованих принципів багато в чому залежить реалізація регулювального впливу норм медичного права, адже принципи в подальшому реалізуються у правотворчій, правозастосовній чи правозахисній діяльності. Сьогоднішній стан розвитку правового регулювання медичної діяльності (поряд із такими загальними принципами, як демократизм, верховенство права, законність, гласність тощо) дозволяє виокремити спеціальні принципи медичного права України [1].

Визначальний принцип, який має бути покладений в основу вітчизняної моделі охорони здоров'я, стосується розуміння «блага»/«товару» у сфері охорони здоров'я та соціальної сутності медичної послуги (медичного обслуговування) для суспільства, що зумовлює наявність та обсяг обов'язку держави контролювати систему охорони здоров'я. Орієнтація України на формування ринкового й соціального суспільства зумовлює неприйнятність концепцій медичних послуг як виключно публічного чи приватного блага та потребу розуміння вітчизняною охороною здоров'я медичних послуг як приватного блага (за договорами оплатних медичних послуг) і квазіприватного блага (за договорами про медичне обслуговування програм медичних гарантій), придбання або відчуження яких здійснюється за правилами цивільного обігу під контролем держави та зі встановленими нею обмеженнями. Загальне розуміння медичних послуг як приватного або квазіприватного блага і фінансування (переважно за бюджетні кошти) витрат у сфері охорони здоров'я за програмами медичних гарантій за правилами соціального страхування зумовлює соціально-страховий тип вітчизняної моделі охорони здоров'я, заснованої на всеосяжному страхуванні здоров'я, а також неприйнятність для України виключно державної чи ринкової (приватної) системи охорони здоров'я. Доцільно впровадити до

спеціальних законів у сфері охорони здоров'я положення про систему принципів права охорони здоров'я та єдиний охороноздоровчий (медичний) простір, універсальне розуміння медичних послуг як приватного або квазіприватного блага та зумовлені цим механізми фінансування і види медичної допомоги (зокрема за програмами медичних гарантій), організаційні форми та правові титули на майно суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я [2].

Виявлено, що принципи адміністративного права у сфері публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення поділяються на загальні засади правознавства (принцип верховенства права), загальні принципи публічного адміністрування (зв'язаності публічної адміністрації законом і підконтрольної їй суду), основні принципи охорони здоров'я та спеціальні принципи, що використовуються виключно чи насамперед як засадничі положення, на яких будується адміністративна діяльність спеціальних суб'єктів публічної адміністрації.

Звертаючись до первинного принципу адміністративного права – верховенства права, підкреслюємо його універсальність щодо первинності права перед іншими цінностями правознавства, зокрема законом і державою. Рельєфно це простежується в судовій діяльності адміністративного суду, коли оскаржуються рішення суб'єктів владних повноважень, причетних до публічного адміністрування обігу медичних засобів. Це означає, що рішення, ухвалене суб'єктом публічної адміністрації, яке порушує природні права чи інтереси пацієнтів, інших споживачів медичних засобів чи суб'єктів господарювання, має бути скасоване адміністративним судом незалежно від того, чи ухвалене воно поза межами чинного законодавства щодо обігу медичних засобів, чи якщо вони за своєю сутністю є протиправними.

Похідним від принципу верховенства права є принцип зв'язаності публічної адміністрації законом та підконтрольності їй суду. Згідно з ним посадові особи всіх суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють публічне адміністрування обігу медичних засобів, мають діяти виключно у другий спосіб публічного адміністрування, що їм заборонено все крім того, що прямо дозволено законом, – у порядок і спосіб, прямо передбачений законом. А всі інші для них є забороненими та юридично карними. Арбітрами в цій сфері є система адміністративних судів та адміністративні органи, вищі за табелем рангів щодо суб'єкта публічної адміністрації, рішення якого оскаржується.

Певну увагу було приділено специфіці основних принципів охорони здоров'я. Зокрема узагальнено, що дотримання прав і свобод людини та громадянина у сфері охорони здоров'я, гуманістична

спрямованість адміністративної діяльності публічної адміністрації та забезпечення пов'язаних із ними публічних гарантій є засадами, які дозволяють пацієнтам не тільки мати безпечні та якісні медичні засоби, а й отримувати їх безкоштовно для соціально вразливих категорій громадян. Орієнтацію на сучасні європейські стандарти виробництва, європейську систему оцінювання відповідності та реалізації медичних засобів визначено невід'ємною основою реформування аналізованої сфери.

Виявлено й описано спеціальні принципи, а саме принцип об'єктивності встановлення публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення. Згідно з ним таке адміністрування встановлюється виключно в тих випадках, коли забезпечити права пацієнтів та публічний інтерес держави у цій сфері за допомогою норм приватних галузей неможливо. Це має здійснюватися неупереджено за участі суб'єктів громадянського суспільства. До інших спеціальних засад публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення віднесено принципи європейської системи оцінювання відповідності медичних засобів та публічного контролю за суб'єктами господарювання, якщо щодо цього доведена об'єктивна потреба.

Отже, нами було виявлено й узагальнено принципи публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення як засади загального права (принцип верховенства права), загальні принципи публічного адміністрування (зв'язаності публічної адміністрації законом та підконтрольної їй суду), основні принципи охорони здоров'я та спеціальні принципи, які використовуються виключно чи в першу чергу як основоположні чинники, на яких будується адміністративна діяльність спеціальних суб'єктів публічної адміністрації в процесі забезпечення пацієнтів та інших осіб безпечними та якісними медичними засобами. Зауважимо, що якісно сформульовані принципи є запорукою успіху врегулювання вищезазначених специфічних відносин у медичній галузі.

Список використаних джерел:

1. Стеценко С. Медичне право України. 2021. <https://pravoua.com.ua/files/educational-lectures/Stecenko.pdf>
2. Майданик Р. Реформа вітчизняної моделі охорони здоров'я: якою вона мала б бути? Юридична газета online. 2021. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmaceutika/reforma-vitchiznyanoyi-modeli-ohoroni-zdorovya-yakoyu-vona-mala-b-but.html>

Петухов А. Ю.,

*здобувач Університету сучасних знань
м. Київ, Україна*

НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВЛАДОЮ ТА БІЗНЕСОМ В УКРАЇНІ

Функціонування ринкової моделі спонукає державу виступати в якості головного регулятора взаємовідносин між різними суб'єктами. В умовах крайньої поляризації багатства і бідності важливо утримувати соціальну рівновагу, впроваджувати засоби усунення суспільного емоційного дискомфорту, який виник в результаті несправедливого співвідношення праці і присвоєння її результатів. Для підвищення ефективності функціонування взаємодії держави і бізнесу пропонується змістити акценти із безпосереднього виконання державними органами функцій щодо контролю та перевірки суб'єктів – представників бізнесових структур, які прагнуть вкладати фінансові ресурси у розвиток соціальної сфери на державне стимулювання добродійницьких намірів та прагнень [1, с. 104]. Тому вирішення проблем стабілізації економічного розвитку, запровадження ефективних механізмів розвитку держави та бізнесу, вимагає зміни пріоритетів, нових підходів та політичної волі урядових структур.

Успішність реалізації програми державного регулювання в сфері взаємодії влади з бізнесом залежить від узгодженості владних відносин та інтересів держави і бізнесу. Роль держави полягає у формуванні інституційного та макроекономічного середовища збалансованого розвитку бізнесу. Відносини держави та бізнесу мають будуватися на таких принципах: децентралізації, мотивації, партнерства, відповідальності [2, с. 17]. Як слушно стверджує Жихор О.Б., з яким доцільно погодитися, стратегія визначає напрям, що приводить до кінцевого результату, залишаючи свободу вибору, враховуючи зміни в навколишньому середовищі [3, с. 23]. Тому, адекватне формування цілей розвитку з урахуванням наявного ресурсного забезпечення, визначення пріоритетів і перспектив, потребує запровадження стратегічного підходу до державного регулювання та запровадження ефективних напрямів розвитку взаємодії між державними органами та бізнесом. Саме стратегічний підхід до визначення ефективних напрямів взаємодії орієнтує на осмислення розвитку взаємодії крізь призму головної мети; поєднує цілі взаємодії та бізнесу.

Узагальнюючи, необхідно зазначити, що стратегічний підхід – це процес забезпечення узгодженості дій різних гілок влади шляхом

неперервного взаємного спілкування «згори – вниз» і «знизу – вгору» в межах підпорядкування, відповідальності та звітності [4]. Стратегія розробляється як соціально-економічна програма суб'єктів взаємодії, оскільки якщо виходити з формальної логіки, саме суб'єкти мають виражати інтереси такої взаємодії і реалізовувати можливості соціально-економічного розвитку. Класичним підходом до визначення стратегії є її ототожнення із засобом досягнення цілей підприємства. Так Д. Куїнн також, поділяючи їх погляди, визначав стратегію як план, що інтегрує основні організаційні цілі, політику та дії, які можна об'єднувати в єдине ціле [5]. А. Чандлер розглядав стратегію як визначення основних довгострокових цілей і орієнтирів підприємства, визначення курсу дій і розподіл ресурсів, необхідних для їх досягнення. При цьому основним процесом у виборі та розробці стратегії він визначав раціональне планування [6]. Отже, можна зробити висновок, що за цим підходом стратегія охоплює процес цілеутворення і є засобом координації цілей і ресурсів.

Досліджуючи позицію Шершньової З.Є. та Оборської С.В. бачимо, що останні виділяють дві основні концепції стратегії: філософську та організаційно-управлінську [7]. Філософська – акцентує увагу на визначенні напрямку (вектору) розвитку організації. При цьому стратегія бізнесу розробляється для того, щоб зв'язати внутрішні можливості (потенціал) організації з її зовнішнім середовищем. Стратегія розглядається як філософія, якою має керуватися організація в своїй стратегічній діяльності. Відповідно до іншої – організаційно-управлінської концепції – стратегія пов'язана з конкурентними діями, заходами та методами здійснення стратегічної діяльності організації. Така стратегія в літературі називається «конкурентною стратегією» і розглядається як довгострокові ідеї діяльності організації, спосіб досягнення цілей, який вона визначає для себе, керуючись власними міркуваннями в межах умов, що надає зовнішнє середовище [8].

Таким чином зазначимо, що стратегія – це довгостроковий напрям поведінки певного об'єкта, який стосується його розвитку та методів і способів, що супроводжують його. Стратегія визначає напрям, що приводить до кінцевого результату, полягає в забезпеченні тривалого всебічного прогресу і виходить з усвідомлення причин його виникнення та закономірностей розвитку. Одним з ключових питань стратегічного підходу взаємодії між владою та бізнесом повинно стати запровадження ефективних та довгострокових напрямів розвитку взаємодії, що також дозволить узгодити функції і відповідальність суб'єктів взаємодії з їхніми власними можливостями і наявними

ресурсами. Дотримуючись філософського підходу до визначення поняття «стратегія», робимо висновок, що напрями взаємодії влади та бізнесу – це визначені адміністративно-правовими нормами стратегічні шляхи діяльності суб'єктів взаємодії, спрямовані на досягнення мети взаємодії та швидку реалізацію найважливіших проектів і прискорення розвитку регіонів, одержання прибутку, досягнення позитивних економічних і соціальних результатів як для влади, так і для бізнесу, задоволення суспільних потреб та підвищення рівня економічних та соціальних умов, розвиток бізнесу, створення умов для підвищення конкурентоспроможності державного та приватного секторів економіки.

З огляду на запропоноване визначення, слід зауважити, що напрями взаємодії між владою та бізнесом, направлені в першу чергу на досягнення мети взаємодії та виконання її завдань, які спрямовані на: 1) підвищення рівня соціально-економічного розвитку держави та окремих територій; 2) ефективне управління майном; 3) сприяння розвитку підприємництва; 4) здійснення державної регуляторної політики; 5) забезпечення соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати; 6) збалансованість усіх галузей господарського комплексу; 7) стимулювання розвитку енергетичної промисловості; 8) захист економічних інтересів української економіки; 9) підтримка конкуренції.

Враховуючи надане авторське визначення, можемо виділити характерні ознаки для напрямів взаємодії між владою та бізнесом: 1) мають законодавче вираження, тобто визначенні адміністративно-правовими нормами; 2) конкретно визначені; 3) результатом є досягнення мети взаємодії; 4) виконання завдань взаємодії.

З викладеного, можемо констатувати, що до напрямів взаємодії влади та бізнесу в Україні слід відносити всі заходи, які вчиняються суб'єктами взаємодії, та направлені на досягнення стратегічних цілей та завдань цієї взаємодії. Тому, визначаємо, що напрямими взаємодії влади та бізнесу в Україні є: інвестиційний, ціновий, бюджетний, податковий та антимонопольно-конкурентний напрям.

1. Інвестиційний напрям, тобто сукупність дій із забезпечення умов простого і розширеного відтворення капітальних ресурсів у регіоні або в державі в цілому. Її сутність полягає в забезпеченні відтворення основних фондів виробничих і невиробничих галузей, їх розширенні і модернізації бізнесу [9]. Інвестиційний напрям взаємодії повинен бути спрямований на стимулювання інвестиційної активності підприємств, приватних інвесторів, іноземних інвесторів, що є важливою умовою розвитку бізнесу. Ефективність цього напрямку визначається

системністю, чіткістю та обґрунтованістю пріоритетів, інструментами його реалізації.

2. Бюджетний напрямок є одним із найвпливовіших елементів державної політики, якість її формування та реалізації, визначення напрямів спрямування видатків бюджетів та ефективність їх здійснення на конкретні потреби галузей/секторів економіки, сфер діяльності, які є пріоритетними на певному етапі, має безпосередній вплив на стан розвитку бізнесу, соціального розвитку суспільства. Бюджетна політика має здійснюватися за умови науково-обґрунтованого упорядкування функціональних обов'язків держави, консолідації суспільства, формування та збереження довіри до дій владних структур та у більш широкому контексті – становлення інституту культури та відповідальності у всіх сферах життєдіяльності суспільства (включаючи й бізнес).

3. Цінова політика представляє собою важливий елемент загальної стратегії підприємства, і безпосередньо входить у такий великий її розділ, як ринкова стратегія. Вона з'єднує в собі як стратегічні, так і тактичні аспекти і в найбільш загальному вигляді може бути визначена як діяльність керівництва підприємства по встановленню, підтримці і зміненню цін на продукцію, яка здійснюється в руслі загальної стратегії підприємства і спрямована на досягнення його цілей і задач. Стратегічні аспекти цінової політики включають договірні заходи по встановленню і зміненню цін, які спрямовані на врегулювання діяльності всієї виробничої і товаропровідної мережі підприємства, і підтримку конкурентоспроможності продукції і послуг у співвідношенні з цілями і задачами загальної стратегії фірми [10].

4. Податковий напрямок взаємодії влади та бізнесу – важлива складова системи державного регулювання економіки, механізму управління соціально-економічним розвитком держави, ознака суверенітету країни і водночас умова її незалежності [11]. Податки є складною й надзвичайно впливовою на всі економічні явища та процеси фінансовою категорією. З одного боку, податки – фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту громадян. З іншого боку, податки — знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі, їх мобілізація й використання зачіпає інтереси не тільки кожного підприємця чи громадянина, а й цілих верств населення і соціальних груп.

5. Оцінюючи рівень розвитку конкурентних відносин в Україні, ми схильні поділяти думку С. Реверчука, що в українському суспільстві «культура конкуренції» має низький рівень, основні організаційні засади розвитку конкуренції здійснюються непослідовно, часто суперечливо, за умов наявних деформацій у відносинах власності, відсутність ефективного приватного власника тощо [12]. Тому, досліджуючи вплив партнерських структур на конкурентну структуру економіки України, Бутенко Н.В. пропонує низку заходів щодо формування антимонопольно-конкурентної політики у сфері регулювання партнерських відносин, зокрема активізацію державної політики з питань підвищення національної конкуренто-спроможності та формування в Україні сприятливого бізнес-клімату; унеможливлення зосередження активів в офшорних компаніях; обов'язкова ідентифікація кінцевих власників бізнес-структур; визначення рівня монополізації ринку в загальнонаціональному, регіональному чи місцевому масштабі; переведення активів природних монополій у державну власність з подальшим акціонуванням серед міноритарних інвесторів.

Підсумовуючи викладене, слід звернути увагу, що перспективи подальшого розвитку напрямків взаємодії влади та бізнесу – це відновлення та запровадження не тільки економічної основи ефективного розвитку держави та бізнесу, а й механізмів, які перебувають із нею у функціональних і причинно-наслідкових зв'язках. Зазначене означає те, що дієві напрями взаємодії влади та бізнесу повинні виконувати конкретні та пріоритетні функції, наслідком яких повинно стати досягнення мети, задля якої створюється така взаємодія та виконання її завдань.

Список використаних джерел:

1. Матяж С. В. Особливості взаємодії держави і бізнесу у сфері вирішення соціально-економічних проблем в Україні. Соц.-ек. Проблеми сучас. періоду України, 2014, Вип. 2(106). С. 104-111.
2. Держава та регіони: від патерналізму до партнерства: аналіт. доповідь / С. О. Біла, О. В. Шевченко [та ін.]. К.: НІСД, 2010. 64 с.
3. Жихор О. Б. Модель державного регулювання розвитку регіону: стратегічні, тактичні та операційні напрями. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 1(16). С. 21-25.
4. Груба Г. І. Ефективність дії сучасних механізмів державного регулювання регіонального розвитку [Електронне наукове видання].

Державне управління: удосконалення та розвиток. – URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=281>.

5. Минцберг Г., Куинн Дж. Стратегический процесс/пер. с англ. Под ред. Ю. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.

6. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність. Київ: КНТЕУ, 2002. – 301 с.

7. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Стратегічне управління. Київ: КНЕУ, 1999. – 384 с.

8. Кравченко О. В. Поняття стратегії розвитку підприємства. https://biem.sumdu.edu.ua/images/stories/docs/K_BOA/kravchenko_023.pdf

9. Гриценко Л. Л. Державна інвестиційна політика: сутність, цілі та завдання. URL: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/15.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/15.pdf)

10. Цінова політика підприємства: процес формування. https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/22045/

11. Податкова політика держави підручник За загальною редакцією професора К. І. Швабія. URL: http://ndi-fp.nusta.edu.ua/files/doc/2019_TAX_POLICY.pdf

12. Реверчук С. К., Сива Т. В., Реверчук Л. С. Основи теорії економічної конкуренції : навч. посіб. К. : Знання, 2007. – 271 с.

Пінчук В. В.,

ад'юнкту Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ПРОТОКОЛ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ФОРМА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ДІЛЬНИЧНИМ ОФІЦЕРОМ ПОЛІЦІЇ

В адміністративно-юрисдикційній діяльності дільничних офіцерів поліції Національної поліції України формою документального виразу її здійснення є складання протоколів про адміністративне правопорушення, котре й свідчить про факт реагування на вчинене правопорушення й засвідчує нормативно прийняте дільничним рішенням. Слід також звернути увагу на те, що не всі процедури складання відповідних протоколів носять виключно суб'єктивний характер (тобто можуть складатись тільки дільничними офіцерами поліції). Тому нами пропонується в даному підрозділі дослідити

процедуру складання протоколів про адміністративне правопорушення дільничними офіцерами поліції.

М. Бездольний, досліджуючи форми виразу рішень органів державної влади у взаємовідносинах із особами зазначає, що протокол є процесуальним документом, який офіційно засвідчує факт неправомірних дій, за які передбачена адміністративна відповідальність, та основним джерелом доказів, а тому він має бути оформлений належним чином [1, с. 3]. Наведена позиція цілком відображає положення законодавства, серед іншого й про те, що неналежним чином складений протокол, або такий протокол, що складено неналежним суб'єктом не має юридичної сили та засвідчує виключно неправомірність дій працівника поліції чи іншого представника органів державної влади.

Водночас, вітчизняне законодавство (зокрема статті 45 та 46 Кодексу адміністративного судочинства та стаття 251 Кодексу України про адміністративні правопорушення не дають визначення поняття протоколу, що на нашу думку суттєво ускладнює застосування даної категорії як у наукових колах так і в практичній діяльності органів правопорядку загалом і дільничних офіцерів поліції Національної поліції України, зокрема.

І. Куян звертає увагу на те, що протокол про адміністративне правопорушення, являє собою спосіб фіксації неправомірного діяння, яке має ознаки адміністративного правопорушення, за певних умов, тобто у разі встановлення фактичних даних, передбачених статтею 251 Кодексу України про адміністративні правопорушення є документом, що має доказове значення у справі. Наприклад, вчений також приводить позицію про відсутність визначення поняття протоколу про адміністративне правопорушення і в Юридичній енциклопедії, виданій Національною академією наук України [2, с. 176-177].

Ми вважаємо, що обумовлена криміногенною ситуацією в державі обстановка, що сприяє системному здійсненню Національною поліцією України та іншими органами правопорядку своїх адміністративно-юрисдикційних повноважень, що мають кінцевим результатом складання протоколу про адміністративне правопорушення (наприклад, дільничним офіцером поліції) та відсутність визначення поняття протоколу про адміністративне правопорушення в законодавстві України є взаємопов'язаними проблемами, що потребують наукового опрацювання та визначення.

Крім цього, статтею 256 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлюються вимоги до змісту протоколу про адміністративні правопорушення, а саме: «У протоколі про

адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, прізвище викривача (за його письмовою згодою), якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі» [3].

Із наведеного стає зрозумілим, що зміст протоколу про адміністративне правопорушення, що складається серед інших також дільничним офіцером поліції має свої елементи та чіткі вимоги, оскільки відображена в ньому інформація безпосередньо демонструє обставини, факт події, що відбулась, прізвища, ім'я та по-батькові всіх осіб учасників, їх адреси проживання та контакті дані, а також їх показання щодо ситуації яка склалася.

Крім цього, на нашу думку, враховуючи загальні структурні елементи змісту відповідного документу та необхідність зазначення особливостей його складення дільничними офіцерами поліції загалом і всіма хто має право складати відповідні документи, зокрема на нашу думку логічним є створення не лише типового бланку такого документа, а й визначення його поняття.

Список використаних джерел:

1. Бездольний М. Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2009. 197 с.
2. Куян І. А. Протокол про адміністративні правопорушення. Юридична енциклопедія. К.: Вид-во «Українська енциклопедія», 2003. Т. 5. С. 176–177.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984, № 51, стаття 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>.

Притолок Н. М.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПОНЯТТЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї ЯК ПРЕДМЕТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Сім'я – це особливий суспільний механізм, що передбачає стосунки між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, родиною, які пов'язані не лише спільністю побуту, але й засновані на взаємній моральній відповідальності і взаємоповазі. Разом з тим, в умовах економічної, соціальної кризи, руйнуванні моральних цінностей, інститут сім'ї також зазнає згубних впливів і може перетворитись в осередок насильства. Загальновідомо, що основною ланкою суспільства є сім'я. В ній закладаються основи буття людини, а також її духовні, світоглядні, моральні якості. Від благополуччя родини багато в чому залежить моральний стан суспільства. Нажаль, для чималої кількості наших співгромадян природне бажання знайти сімейний спокій залишається нездійсненою мрією [5].

Права і свободи людини і громадянина є однією з найважливіших соціальних цінностей і головним об'єктом більшості адміністративно-правових відносин. Кожній людині має бути забезпечена можливість користуватися основними правами і свободами. Держава зобов'язана гарантувати реальне здійснення цих прав і свобод усіма доступними їй засобами. Але трапляються випадки, коли ці права порушуються як у родині, так і в суспільстві. Автори зазначають, що сім'я як осередок суспільства, без підтримки держави та її інституцій, не завжди спроможна виконувати свої головні функції, зокрема щодо забезпечення належного добробуту та виховання дітей [2].

Стрельченко О. Г. та Сущенко А. О. у своїй праці, зазначають, що саме насильство в сім'ї є актуальною проблемою сьогодення, бо воно є серйозним порушенням прав людини та родини, які держава має відстоювати та захищати. Серед них, наприклад, право на життя і фізичну недоторканність, право не бути об'єктом знущань або жорстокого, нелюдського чи принизливого поводження, а також право на здоровий і безпечний розвиток тощо [3].

Як соціальне явище, насильство в сім'ї проявляється в різних формах та сферах життєдіяльності суспільства, як у публічній, так і в приватній. Жертвами насильства в сім'ї стають люди будь-якого віку,

рівня освіти, соціального статусу, статі. Найбільш вразливими від насильства в сім'ї є жінки і діти. Насильство в сім'ї завдає шкоди як жертві, так і її родині, зокрема призводить до розладів фізичного і психічного здоров'я, моральних і матеріальних втрат, виступає однією із передумов вчинення інших кримінальних злочинів, зокрема, вбивств, спричинення тілесних ушкоджень, завдання каліцтва, формування насильницького менталітету нації, породжує дитячу безпритульність та бездоглядність [4].

Відповідно до Академічного тлумачного словника, поняття «насильство» слід розуміти, як застосування фізичної сили до когонебудь та/або примусовий вплив на когось, щось [6].

На наш погляд, під поняттям «насильство» слід розуміти умисне діяння до фізичної особи, що завдає їй фізичного та психологічного болю, страждань, травм, задля вчинення психологічного впливу, досягнення особистих цілей, отримання вигоди чи з інших причин, порушуючи таким способом людську недоторканість та свободу.

У вітчизняному законодавстві міститься визначення «домашнього насильства». Так, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [7]. Економічне насильство - форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру [7]. Психологічне насильство - форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [7]. Сексуальне насильство - форма

домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності [7]. Фізичне насильство - форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру [7].

На думку Євсюкової М.В., насильство в сім'ї – це грубе порушення прав людини, від якого страждають діти, жінки та чоловіки. Зважаючи на той факт, що в переважній більшості жертвами насильства в сім'ї є жінки, міжнародне співтовариство перш за все розглядає цей феномен як форму насильства щодо жінок і відповідно спрямовує свої дії на подолання цього явища [1].

На наш погляд, насильство в сім'ї – це підвид насильства, що виділяється сферою вчинення (у конкретній сім'ї) та полягає у завданні психологічного, фізичного та/або сексуального болю, страждань, травм, впливу, загрожуючи таким чином здоров'ю та життю постраждалої особи, що в цілому, як негативне явище, дискредитує сім'ю як соціальний інститут.

На підставі вищезазначеного, можна виділити наступні ознаки притаманні насильству в сім'ї, як предмету адміністративного права:

- 1) за своєю суттю є процесом завдання психологічного, фізичного та/або сексуального болю, страждань, травм, впливу;
- 2) реалізується в конкретній сім'ї;
- 3) правовідносини щодо запобігання та протидія насильству в сім'ї є об'єктом адміністративно-правового регулювання;
- 4) запобігання та протидія насильству в сім'ї є одним із напрямків адміністративної діяльності відповідних уповноважених суб'єктів;
- 5) є негативним явищем суспільства, що дискредитує сім'ю як соціальний інститут;
- 6) в разі недостатньо ефективного запобігання насильству в сім'ї це явище набуває циклічного характеру.

Список використаних джерел:

1. Євсюкова М. В. насильство в сім'ї як порушення прав, закріплених у конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: огляд рішень європейського суду з прав людини. Форум права. 2011.
2. Стрельченко О. Г., Шевченко Л. В. Співвідношення понять «домашнє насильство» та «насильство в сім'ї»: порівняльно-правовий аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2018.
3. Стрельченко О. Г., Сущенко А. О. Сутність адміністративно-правової протидії насильству в сім'ї на Україні. Учёные записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Т. 27 (66). 2014. № 1. С. 138–145.
4. Бандурка І. О. Кримінально-правова характеристика насильства в сім'ї. Європейські перспективи № 8, 2013.
5. Косенко С. С. Насильство в сім'ї, його види та мотиви. Серія 18. Економіка і право. Випуск 28. 2015.
6. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. С. 495.
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 5. Ст. 35.

Сидоренко Н. С.,

*доцент кафедри управління та адміністрування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат наук з державного управління, доцент
м. Дніпро, Україна*

**ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА**

Кримінологічна діяльність будь яких правоохоронних органів, зокрема й тих, що відносяться до кримінального судочинства, має свої певні рівні. Тому при розробці дієвої стратегії кримінологічної діяльності цих органів необхідно визначитись із вищезазваною категорією.

У цьому контексті ми згодні з думкою Ф.А. Лопушанського, що важливість дослідження базової діяльності на різних рівнях має значення, як теоретичне, так і практичне, оскільки кожному рівню притаманні свої завдання, суб'єкти діяльності й об'єкти кримінологічного впливу та, відповідно, форми і засоби діяльності [1, с. 23-24].

Наприклад, А.Е. Жалинський та М.В. Костицький виділяють два рівні, на яких може здійснюватися така діяльність, а саме: адміністративно-територіальний та соціальний [2, с. 23].

Однак, на думку О.С. Іщука, «така класифікація не є повною, оскільки рівні можна визначити і за іншими критеріями, наприклад: за суб'єктно-функціональним, предметно-об'єктним, цільовим призначенням, правовим, організаційним» [3, с. 34]. При чому такі критерії можуть поєднуватись між собою.

Так, на думку Г.М. Мінковського у межах системи протидії злочинності, залежно від моменту початку кримінологічної діяльності та її об'єктно-функціональної ознаки можна виділити чотири рівні: 1) усунення слабких ланок і диспропорцій системи суспільного виховання, що ускладнюють формування соціально корисних якостей та уможливають розвиток антигромадської позиції особи; 2) протидія негативним соціальним впливам та їх ліквідація; 3) припинення розпочатого формування антигромадської позиції (яка втілюється у вчиненні правопорушень), щоб відвернути перетворення її на злочин (вплив на певних осіб або певні контингенти, усунення обставин, що негативно впливають на особу в мікросередовищі); 4) заходи профілактики, пов'язані зі вчиненими злочинами, для запобігання новим [4, с. 18-20]. Проте у даному випадку, мова йде не про рівні діяльності, а про види або етапи, оскільки вчений визначив чотири різних за змістом видів діяльності.

Тоді як поняття «рівень», зокрема, означає: «1. Умовна горизонтальна лінія або площина, що служить межею висоти, яку має або на якій міститься хто-, що-небудь. 2. Ступінь якості, величина і т. ін., досягнуті у чому-небудь» [5]. Тобто можна сказати, що при визначенні рівнів мова йде не про різнопорядкові величини чи предмети, а про предмети схожі між собою, але такі, що вирізняються за розмірами впливу на певне явище.

У такому разі, ближчою до істини є класифікація рівнів кримінологічної діяльності, яку пропонує Ю.М. Антонян беручи за основу виділення рівнів такої діяльності категорії загального, особливого та окремого, а саме, як запобігання злочинності в цілому,

профілактику окремих видів або груп кримінальних правопорушень і профілактику конкретних кримінальних правопорушень [6, с. 34].

Проте О. С. Іщук вважає, що така класифікація «не дає чіткої відповіді на запитання щодо можливості розподілу відповідних заходів за цілями та завданнями реалізації» [3, с. 35]. Однак позитивною рисою класифікації Ю. М. Антоняна є те, що вона слугує орієнтиром для класифікацій за різними підставами.

І тому пропонуючи рівні кримінологічної діяльності органів прокуратури О. С. Іщук фактично спирається саме на неї, тобто трьохрівневу систему класифікації.

Так, дослідивши у свої публікації 2015 року «Пріоритети та рівні кримінологічної діяльності органів прокуратури» такі рівні за груповим суб'єктом діяльності вчений виділяє «три основних рівня її здійснення: перший – діяльність на рівні великих соціальних груп; другий – на рівні малих; третій – на рівні окремої особи» [3, с. 36-37]. Проте, у даному випадку вчений можливо переплутав «суб'єкта» діяльності з «об'єктом» діяльності. Оскільки суб'єктами кримінологічної діяльності виступають самі органи прокуратури, тобто і загалом органи кримінального судочинства, а об'єктом – злочинці та особи схильні до вчинення злочинних діянь, а також окремі групи таких осіб різних розмірів та масштабів діяльності. Така помилка підтверджується, зокрема, тим, що у авторефераті своєї дисертації О. С. Іщук, що було оприлюднено роком пізніше, вже не згадує такий критерій класифікації, тоді як два наступні згадує, однак під дещо іншими назвами та з певними доповненнями.

Так, спочатку вчений виділяє у кримінологічній діяльності органів прокуратури за суб'єктно-функціональним змістом «такі підструктури: на рівні суспільства в цілому — діяльність всієї системи органів прокуратури; на рівні певних груп населення – діяльність окремих структурних підрозділів прокуратури; на рівні окремих осіб – діяльність структурних підрозділів або конкретних працівників прокуратури» [3, с. 37]. А у авторефераті дисертації О. С. Іщук стверджує, що схожий за змістом поділ рівнів, виділяється за масштабом та спрямованістю, а саме: 1) діяльність всієї системи органів прокуратури на рівні суспільства в цілому, 2) діяльність органів та підрозділів прокуратури на рівні окремих соціальних груп, 3) діяльність конкретних працівників цих органів та підрозділів на індивідуальному рівні [7, с. 13]. У цьому вбачається еволюція поглядів вченого, який поєднав у другій класифікації рівнів кримінологічної діяльності органів прокуратури класифікацію за суб'єктно-функціональним змістом та за груповим об'єктом діяльності, що у принципі є логічним кроком. Водночас, слід зазначити, що дві вищенаведені класифікації мають право на окреме існування.

Нарешті, третю класифікацію здійснено за об'єктно-функціональною ознакою, за якою «кримінологічна діяльність органів прокуратури характеризується також трьома рівнями диференціації кримінологічного впливу: на загальному рівні об'єктом впливу відповідної системи є злочинна діяльність як системний прояв множинності окремих злочинних актів; на рівні особливого – сукупність злочинних проявів певного виду або злочинна діяльність певної соціальної (маргінальної) групи; на рівні окремого – злочинний акт конкретного індивіда як форма прояву девіантної поведінки» [3, с. 37]. У авторефераті дисертації О. С. Ішук аналогічну класифікацію виділяє за «якістю об'єкту кримінологічного впливу органів прокуратури» та зазначає, що «відповідна діяльність також характеризується трьома рівнями диференціації: на загальному рівні об'єктом впливу є злочинність як система; на рівні особливого – злочинність певного виду; на рівні окремого – злочинний акт конкретного індивіда» [7, с. 13]. В принципі, ця третя класифікація багато у чому за своїм змістом схожа з першою класифікацією, як назвав її вчений «з позиції виділення групового суб'єкта діяльності» [3, с. 36]. Крім того, така класифікація за змістом є складовою класифікації «за масштабом та спрямованістю», тобто фактично змішаною об'єктно-суб'єктною класифікацією.

Отже, проаналізувавши погляди О. С. Ішука можна стверджувати, що фактично вчений здійснив класифікацію рівнів кримінологічної діяльності органів прокуратури за трьома підставами: за об'єктом кримінологічної діяльності, за суб'єктом кримінологічної діяльності та змішану (об'єктно-суб'єктну) класифікацію.

На нашу думку, всі три вищезазначені класифікації рівнів кримінологічної діяльності органів прокуратури можна застосовувати і для характеристики такої діяльності всіх органів кримінального судочинства.

Так, за об'єктом кримінологічної діяльності можна виділити кримінологічну діяльність органів кримінального судочинства: 1) на загальному рівні, як вплив на всю систему злочинності та сукупно на всіх злочинців; 2) вплив на особливого рівні на злочинність окремого виду або злочинців окремої групи; 3) вплив на конкретні акти злочинної поведінки або конкретних злочинців на індивідуальному рівні.

За суб'єктом кримінологічної діяльності рівні кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства можна поділити на: 1) діяльність всієї системи органів кримінального судочинства на загальнодержавному рівні, 2) діяльність органів та підрозділів кримінального судочинства на регіональному (обласному) рівні;

3) діяльність органів та підрозділів кримінального судочинства на місцевому (муніципальному) рівні 3) індивідуальна діяльність окремих працівників органів кримінального судочинства.

Виділення саме муніципального рівня кримінологічної діяльності можна обґрунтувати тим, що він є похідним від такого ж рівня кримінологічної безпеки, а останній «дозволяє надати завершений вигляд багаторівневій системі безпеки. Оскільки місцеве самоврядування – набагато більш близька до населення форма організації суспільства, ніж державна влада, що дозволяє враховувати специфіку кожного місцевого співтовариства, в тому числі і в галузі кримінологічної безпеки. Основні заходи щодо забезпечення безпеки населення і території повинні проводитися і проводяться на практиці саме в межах муніципального утворення, на рівні, найбільш наближеному до населення з його життєво важливими інтересами»[8, с. 255]. Тобто саме на цьому рівні кримінологічної діяльності органи кримінального судочинства здатні найефективніше здійснювати одне із головних завдань забезпечення кримінологічної безпеки, а саме запобігання злочинності.

І, нарешті, за об'єктно-суб'єктивним критерієм можна виділити наступні рівні кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства: 1) вплив на всю систему злочинності та сукупно на всіх злочинців системи органів кримінального судочинства на загальнодержавному рівні; 2) вплив на особливому рівні на злочинність окремого виду або злочинців окремої групи органів та підрозділів кримінального судочинства на регіональному (обласному) та/або місцевому (муніципальному) рівні; 3) вплив на конкретні акти злочинної поведінки або конкретних злочинців окремих працівників органів кримінального судочинства на індивідуальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Лопушанский Ф.А. Следственная профилактика преступлений: опыт, проблемы, решения. К., 1980. 212 с.
2. Жалинский А.Э., Костицкий М.В. Эффективность профилактики преступлений и криминологическая информация. Львов: Атлас, 1980. 216 с.
3. Ішук О.С. Пріоритети та рівні кримінологічної діяльності органів прокуратури. *Митна справа*. 2015. №4. С.31-37.
4. Миньковский Г.М. Предмет криминологической профилактики преступлений и некоторые проблемы ее зффективности. *Вопросы борьбы с преступностью*. М.: Юрид. лит, 1972. Вып. 17. С. 18-20.

5. Рівень: Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/rivenj>.

6. Антонян Ю.М. О понятии профилактики преступлений. *Вопросы борьбы с преступностью*. М.: Юрид. лит., 1977. Вып. 26. С. 30-36.

7. Іщук О.С. Теоретико-методологічні та практичні засади кримінологічної діяльності органів прокуратури України.: автореф. дис... доктор. юрид. наук: 12.00.08. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2016. 30 с.

Симоненко О. Ю.,

*здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЛІ ПРОКУРОРА ЯК СУБ'ЄКТА ДОКАЗУВАННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Більшість наукових досліджень присвячені діяльності прокурора при застосуванні окремих заходів забезпечення кримінального провадження (далі – ЗЗКП), або лише запобіжних заходів, в той час як концептуальні напрямки участі прокурора в доказуванні при вирішенні цих питань розглядалися лише в загальному контексті, що і обумовлює актуальність обраної теми.

Системний аналіз положень КПК України дозволяє виокремити декілька груп повноважень прокурора при застосуванні ЗЗКП: самостійне ініціювання обрання, зміни чи скасування ЗЗКП шляхом подання клопотання слідчому судді, суду; погодження відповідного клопотання слідчого; участь у судовому засіданні щодо його розгляду; виконання ухвал слідчого судді, суду про застосування деяких ЗЗКП; контроль за виконанням запобіжних заходів; апеляційне оскарження рішень слідчого судді. Втім, у частині другій ст. 36 КПК України закріплене лише загальне повноваження прокурора погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК України, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання, при цьому жодних конкретних повноважень щодо нагляду за додержанням законності при застосуванні ЗЗКП вказана стаття не містить.

Варто також відмітити, що законодавець, регламентуючи порядки застосування окремих ЗЗКП відступає як від правила про погодження прокурором клопотання слідчого до слідчого судді, так і від правила про самостійне складання прокурором клопотання.

Грунтуючись на положеннях ст.ст. 132, 176 КПК України, достатньо важко зробити однозначний висновок щодо того, що саме є предметом нагляду при погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування ЗЗКП. Не висвітлюється цей аспект і в наказі Генеральної прокуратури «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 19 грудня 2012 року [1]. З одного боку, цілком зрозумілим є те, що інститут погодження є своєрідним процесуальним «фільтром», що має на меті не допустити до розгляду слідчим суддею ті клопотання, що не мають судової перспективи, тобто будуть повернені для усунення недоліків або залишені без задоволення. Водночас, питання щодо підстав для відмови у погодженні практично не врегульовано нормативно, що залишає значний простір для дискреції при здійсненні прокурором відповідних повноважень. Зазначена проблема набуває особливої гостроти з огляду на положення частини третьої ст. 40 КПК України, яка передбачає можливість слідчого у випадках відмови прокурора у погодженні клопотання до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня. Відтак, дискусійним уявляється також і предмет такого «вивчення» у разі, якщо до керівника органу досудового розслідування надійде клопотання, відхилене процесуальним керівником [2, с. 143].

Ураховуючи, що у подальшому прокурор має нести тягар доказування необхідності застосування ЗЗКП, вважаємо, що під час погодження клопотання слідчого до слідчого судді про застосування ЗЗКП перевіріці мають підлягати: 1) відповідність клопотання вимогам до їх форми та змісту, що встановлені КПК України для кожного ЗЗКП окремо; 2) наявність умов та підстав застосування ЗЗКП певного виду. Наприклад, чи дозволяє кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється або обвинувачується особа застосувати відповідний ЗЗКП (відсторонення від посади може бути здійснено щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину, за виключенням осіб, що є службовими особами правоохоронних органів; домашній арешт може бути застосовано до особи, яка підозрюється або

обвинувачується у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі; від кваліфікації кримінального правопорушення залежить визначення розміру застави тощо); 3) наявність належних та допустимих доказів, що підтверджують наявність фактичних обставин, які мають значення для вирішення питання про застосування ЗЗКП, сукупність яких, на думку прокурора, є достатньою для переконання слідчого судді, суду у необхідності застосування ЗЗКП. Відтак, вивчаючи клопотання, прокурор має здійснити оцінку достатності підстав для звернення до слідчого судді із відповідним клопотанням [3, с. 50].

Під час розгляду слідчим суддею, судом клопотання про застосування ЗЗКП на прокурора покладається тягар доказування наявності обставин, що свідчать про необхідність його задоволення. КПК України передбачено, що слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні запобіжного заходу, якщо слідчий, прокурор не доведе, що встановлені під час розгляду клопотання про застосування запобіжних заходів обставини, є достатніми для переконання, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів, передбачених частиною першою ст. 176 КПК України, не може запобігти доведеним під час розгляду ризику або ризикам. У той же час, у випадку, якщо прокурор не надасть достатньо доказів на підтвердження цієї фактичної обставини, закон надає можливість слідчому судді та суду обрати більш м'який запобіжний захід, ніж той, який зазначений у клопотанні, а також покласти на підозрюваного, обвинуваченого обов'язки, передбачені частиною п'ятою ст. 194 КПК України, необхідність покладення яких встановлена з наведеного прокурором обґрунтування клопотання [4, с. 18]. Аналіз судових рішень, розміщених в Єдиному реєстрі судових рішень [5] дозволяє дійти висновку, що прокури стикаються із проблемами у пошуку належних доказів для встановлення недостатності запобігання ризикам шляхом застосування менш суворого запобіжного заходу як самостійної фактичної обставини, що тягне за собою залишення клопотань без задоволення.

Отже, комплексний аналіз положень КПК України, галузевого наказу Генеральної прокуратури, положень Закону України «Про прокуратуру» дозволяє стверджувати про наявність двох напрямів участі прокурора в механізмі застосування ЗЗКП – самостійне складання або погодження відповідного клопотання слідчого до слідчого судді (оцінка достатності підстав для звернення) та доведення необхідності застосування певного ЗЗКП під час розгляду клопотання слідчим суддею або судом (несення тягара доказування).

Список використаних джерел:

1. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні [Електронний ресурс]: Наказ Генеральної прокуратури України від 19 груд. 2012 р. № 4гн. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/rada/show/v_004900-12.
2. Завтур В. А. Прокурор як суб'єкт доказування при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. №3. С. 140-146
3. Єні О. Діяльність прокурора при підготовці клопотань про застосування запобіжних заходів. *Вісник прокуратури*. 2016. № 5. С. 50-59.
4. Гультай П. М. Прокурорський нагляд за додержанням законів при застосуванні запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.
5. Ухвала слідчого судді Рівненського міського суду Рівненської області від 18 лип. 2013 р. (Справа № 569/13188/13-к). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/50002749>.

Спільник С. І.,

*Класичний приватний університет,
кандидат філософських наук, доцент
м. Київ, України*

**ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Термін «об'єкт» в академічному тлумачному словнику української мови трактується у таких значеннях: 1) пізнавана дійсність, що існує поза свідомістю людини і незалежно від неї; 2) явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага і т. ін.; 3) предмет наукового і т. ін. дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції [1].

До схожих висновків доходить А.П. Закалюк, яким стверджується що об'єктом діяльності за загальним визначенням може бути явище, процес, особа, прояви їхньої активності щодо яких спрямовується вказана діяльність. Як наголошує вчений, у практичній діяльності в якості об'єктів, що потребують першочергової запобіжної дії,

насамперед слід виділити детермінуючий комплекс першої безпосередньої ланки детермінації. У ньому перше місце для запобіжного впливу має бути відведено особистості особи, зокрема анти суспільним елементам її свідомості, перед усім тим, які досягли суспільної небезпечності, стали підґрунтям вчинків, що свідчать про криміногенну орієнтацію та формування кримінальної мотивації. Наступними за потребою запобіжної дії мають бути визначені як її об'єкти елементи детермінуючого комплексу другої черги (порядку). Серед них більше уваги щодо здійснення запобіжної діяльності має бути приділено тим, які виконують роль причин другого порядку [2, с. 332-333].

У кримінологічному значенні, як стверджує В. В. Голіна, об'єкт запобіжного діяння – це окремі негативні явища і процеси реальної дійсності матеріального і духовного характеру (або їх сукупність), різні за генезою, сферою, формами та інтенсивністю проявів, які взаємодіючи з властивостями особистості, призводять до виникнення на загальному та індивідуальному рівнях протиправної, утому числі кримінальної, мотивації, наміру, прийняття рішення на вчинення злочинів та їх реалізацію. Поняття об'єкта, наголошує дослідник, слабо піддається науковій формалізації, але очевидно, що об'єкт (об'єкти) запобіжного впливу відносяться до категорії кримінологічної детермінації [3, с. 151].

Об'єктом індивідуального запобігання злочину, як стверджують В.С. Березняк та С.В. Корогод, є: поведінка та спосіб життя осіб з високою імовірністю вчинення злочину; соціальні елементи їх особистості, які відображають антисуспільну спрямованість; соціальне значущі при формуванні і реалізації останньої деякі психофізичні особливості індивідів; несприятливі умови оточуючого таку особу середовища та життєвого укладу; інші довготривалі діючі обставини, які визначають криміногенну ситуацію і полегшують вчинення злочину [4, с. 10].

Із зазначеного вище слідує, що первинним об'єктом кримінологічної діяльності ДКВС України є правосвідомість та правова поведінка засуджених та персоналу органів та установ ДКВС України.

Правова поведінка людини, як зауважують М. І. Панов та Л. М. Герасіна, досить тісно пов'язана з її правосвідомістю, яка поряд з іншими факторами впливає на вчинки особи, спрямовуючи їх у правове чи не правове річище. З погляду на правову поведінку можна судити про рівень суб'єктивного сприйняття та опанування людьми права як регулятора суспільних відносин. У процесі здійснення більшості актів правової поведінки, таким чином, відбувається фактична реалізація

того чи іншого типу (різновиду) правосвідомості особистості. Структура правової поведінки, на переконання дослідників, багатоелементна і містить чотири складових: суб'єкт, об'єкт, суб'єктивну й об'єктивну сторони.

Вченими виокремлено наступні основні моделі правової поведінки: 1) правомірна — соціально корисна поведінка, що відповідає правовим приписам; 2) протиправна (правопорушення) — соціально небезпечна, шкідлива поведінка, яка порушує (свідомо чи несвідомо) вимоги норм права; 3) зловживання правом — соціально шкідлива поведінка, проте яка здійснюється в межах чинної норми закону; 4) об'єктивно протиправна поведінка, що не заподіює шкоди, але фактично здійснюється з порушенням законодавства [5, с. 67, 72-74].

До об'єкту кримінологічної діяльності ДКВС України слід віднести і детермінанти вчинення кримінальних правопорушень.

До найбільш значущих причин і умов учинення засудженим у місцях несвободи нового злочину, відносять: низький рівень психологічної готовності засуджених до відбування покарання, до життя у новому статусі «засудженого» та дотримання правообмежень, зумовлених призначенням кримінального покарання; відсутність розробленої системи адаптації цієї категорії засуджених; уміння засуджених вдало приховувати свої справжні погляди та наміри під час відбування покарання; необ'єктивність підходу адміністрації установи виконання покарань щодо призначення засудженим більш м'якого виду кримінального покарання у порядку, передбаченому ст. 82 КК України; недоліки у проведенні оперативних і профілактичних заходів щодо дотримання засудженими встановленого порядку відбування призначеного виду кримінального покарання; недоліки у здійсненні заходів запобігання злочинності серед засуджених у місцях несвободи; внутрішньої психологічної готовності та належних умінь у проведенні соціально-виховної роботи з досліджуваною категорією засуджених [6, с. 16-17].

До детермінант, що сприяють вчиненню злочинів персоналом виправних і виховних колоній України, В.І. Руденком пропонує віднести такі три типи: а) детермінанти соціально-економічного, політичного, організаційно-управлінського, нормативно-правового, соціально-психологічного змісту, що зумовлюють вчинення злочинів у сфері виконання покарань із боку персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України; б) детермінанти переважно соціально-економічного, а також відповідного йому соціально-психологічного, культурологічного, морально-естетичного змісту, що значною мірою

продуковані чинниками першої групи, насамперед матеріальними негарздами й соціальними викривленнями, які зумовлюють корисливу мотивацію; в) детермінанти соціального та індивідуального психологічного характеру, що відображають негативне, нігілістичне, виразно індивідуалістичне ставлення до інших людей, цінності їхнього життя, а також до правових і моральних норм, які мають забезпечувати їх реалізацію та захист [7, с. 95-96].

Переконані, що поведінка потенційних жертв кримінальних правопорушень, які знаходяться в місцях несвободи, також охоплюється поняттям об'єкт кримінологічної діяльності ДКВС України.

Жертва злочину у місцях несвободи, як наголошує А. І. Богатирьов, засуджена особа чоловічої або жіночої статі, віком 25–35 років, яка відбуває покарання у виправній колонії або у виправному центрі Міністерства юстиції України ,за вчинення кримінального правопорушення, негативно ставиться до порядку і умов відбування покарання, перебуває у ворожих відносинах з іншими засудженими та персоналом і сама провокує вчинення відносно неї злочину. Стосовно блага жертви, на які було спрямовано злочинне посягання, то ними є: життя – 61,1 %; здоров'я – 38,9 % [8, с. 18].

Отже, осмислення всього вище зазначеного дає підстави стверджувати, що об'єктами кримінологічної діяльності ДКВС України є соціально-правові явища на які спрямована така діяльність. До них, зокрема, належать: 1) правосвідомість та правова поведінка засуджених; 2) правосвідомість та правова поведінка персоналу органів та установ ДКВС України; 3) детермінанти вчинення кримінальних правопорушень в місцях несвободи; 4) поведінка потенційних жертв кримінальних правопорушень, що знаходяться в місцях несвободи.

Список використаних джерел:

1. Об'єкт. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/ob.jekt>
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Кн.1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 424 с.
3. Голіна В. В. Кримінологічна профілактика злочинності: поняття, специфіка, структура, об'єкт запобіжного впливу. *Проблеми законності*. 2015. Випуск 130. С. 145-154.

4. Березняк В. С., Корогод С. В. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Кримінологія та профілактика злочинів». Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 36 с.

5. Панов М. І., Герасіна Л. М. Правова поведінка і правосвідомість: проблеми співвідношення та взаємозв'язку. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: монографія. Харків: Право, 2009. 352 с.

6. Богатирьов А. І. Злочинність серед засуджених у місцях несвободи: кримінологічна характеристика та запобігання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Ірпінь, 2020. 39 с.

7. Руденко В. І. Про деякі детермінанти мотиваційного характеру, що сприяють вчиненню злочинів персоналом виправних і виховних колоній України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 48. Том 2. С. 95-98.

8. Богатирьов А. І. Злочинність серед засуджених у місцях несвободи: кримінологічна характеристика та запобігання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Ірпінь, 2020. 39 с.

Торопчин С. О.,

*аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Найбільш важливими завданнями початкового етапу є такі: 1) орієнтування особи, що проводить розслідування, в усіх обставинах тієї події, яку йому належить розслідувати, з'ясування фактів, які повинні бути досліджені у кримінальному провадженні, отримання вихідних даних з метою розгорнутого планування розслідування; 2) збирання та фіксація доказів, які упродовж невеликого проміжку часу можуть бути втрачені; 3) встановлення місцеперебування особи-зниклого. А вже під час наступного етапу розслідування здійснюється збирання, перевірка та оцінка доказів з метою повного встановлення усіх обставин кримінального провадження [2, с. 333].

Узагальнення та аналіз слідчої практики засвідчив, що найчастіше джерелами інформації про вчинення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом є такі:

- заяви та повідомлення громадян чи юридичних осіб;
- повідомлення Держфінмоніторингу;
- повідомлення від інших суб'єктів державного фінансового моніторингу [3];
- повідомлення державних регуляторних органів (Державної податкової служби України, Держфінінспекції, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та ін.) за результатами проведення планових і позапланових документальних перевірок (ревізій);
- повідомлення від суб'єктів первинного фінансового моніторингу за результатами дослідження (аналізу) фінансових операцій. Суб'єктами державного фінансового моніторингу є Національний банк України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України та спеціально уповноважений орган [4];
- результати проведення оперативно-розшукових заходів оперативними підрозділами Національної поліції України, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;
- матеріали кримінальних проваджень.

На початковому етапі розслідування злочину, передбаченого ст. 209 КК України, після внесення відомостей до ЄРДР до притягнення особи до кримінальної відповідальності (повідомлення особі про підозру), слідчому необхідно провести наступні дії:

1) ініціювати відповідно до ст. 27 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» зупинення фінансових операцій, які містять ознаки відмивання коштів або особу включено до переліку осіб, пов'язаних із терористичною діяльністю (від 5 до 14 робочих днів);

– витребувати відповідно до ч. 5 ст. 40, ч. 2 ст. 93 КПК від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речей, документів (дані податкового обліку щодо діяльності юридичної чи фізичної особи;

інформація з банківських установ про рух коштів по рахунках за конкретний період; копії документів, на підставі яких перераховувалися кошти тощо), інші відомості, висновки експертів, акти ревізій та перевірок;

– отримати відповідно до ч. 8 ст. 95 КПК пояснення в учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою;

– звернутись за погодженням з прокурором до слідчого судді з клопотанням про тимчасовий доступ до предметів і документів (ч. 1 ст. 160 КПК), зокрема які містять охоронювану законом таємницю (ст. 162 КПК), з можливістю ознайомитися з ними, зробити їх копії та, в разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, вилучити їх (одержати інформацію в банківських установах про рух коштів по рахунках за конкретний період, а також копії документів, на підставі яких перераховувалися кошти). Допоміжною інформацією для встановлення фактів легалізації (відмивання) доходів є дані: бюро технічної інвентаризації – про придбання (реалізацію) нерухомості (будинків, квартир, гаражів); відділів реєстрації транспортних засобів та автомагазинів – про придбання транспортних засобів; телефонних станцій (компаній мобільного зв'язку) – про придбання і використання мобільних і стаціонарних (квартирних) телефонів; нотаріальних контор – про посвідчення угод, завірення документів; банківських установ – про наявність коштів на рахунках та їх рух; митниць – дані про переміщення осіб і товарів через митний кордон; комісії з цінних паперів – про придбання акцій тощо;

– призначити відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 40 КПК ревізії та комплексні перевірки фінансової діяльності суб'єктів господарювання (фінансових установ), які використанні у схемах відмивання коштів;

– провести (доручити проведення оперативним підрозділам) слідчі (розшукові) дії: допит (ст. 224 КПК), пред'явлення особи чи речей для впізнання (ст. 228, 229), проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 233), обшук (ст. 225), огляд (ст. 237), слідчий експеримент (ст. 240), освідування особи (ст. 241), призначення експертизи (ст. 242) та негласні слідчі (розшукові) дії (ст. ст. 258–276 КПК) в установленому КПК порядку [5; 6; 7; 8].

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р.

2. Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики: учеб. пособ. Волгоград: ВСШ МВД РФ, 1993. 200 с.

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та

фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон від 6 груд. 2019 р. № 361-ІХ.

4. Халін О. В. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 244 с.

5. Журавель В. А. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : наук.-практ. посіб. Х., 2005. 312 с.

6. Лисенко В. В. Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом. Особливості початкового етапу розслідування. Прокуратура. Людина. Держава. 2005. № 2 (44). С. 62–70.

7. Волобуєв А. Ф. Розслідування і попередження розкрадань майна у сфері підприємництва: навч. посіб. / за ред. проф. О.М. Бандурки. Харків: Рубікон, 2000. 272 с.

8. Чернявський С. С., Користін О. Є. Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : навч. посіб. К., 2010. 256 с

Федорчук О. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК

Злочини проти власності, пов'язані з незаконним обертанням чужого майна на користь винного чи інших осіб, відносяться до корисливої злочинності й становлять основний масив так званої загально-кримінальної в Україні. За масштабами і темпами поширення в суспільстві вони традиційно посідають перше місце (понад 60 %) у структурі всієї злочинності, а тому значною мірою визначають криміногенну ситуацію в державі в цілому, демонструють стан майнової й особистої безпеки в ній [1].

У статтях 13 та 41 Конституції України проголошено, що кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, а держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання. Аналогічне положення проголошено й у ст. 1 Протоколу № 1 до Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини.

Профілактика злочинності повинна мати пріоритет перед каральною політикою держави, таку думку висловив ще Платон у IV ст. до н. е. Однак її практичне втілення відбулося порівняно недавно. Правову аргументацію ця думка дістала у працях юристів класичної школи кримінального права у XVIII ст., які заклали основу нової політики у протидії злочинності. Сутність цієї політики висловлена у такій тезі: «мудрий законодавець запобіжить злочину, щоб не бути змушеним карати за нього». І тому, ми вважаємо, що попередження вчинення злочинів завжди було, є і буде ефективним напрямом боротьби зі злочинністю [2].

Виходячи зі специфіки кишенькових крадіжок, слід виділити та розглянути загальні та індивідуальні профілактичні міри, що здійснюються органами та підрозділами Національної поліції України. Міри загальної профілактики направлені на виявлення, усунення та нейтралізацію причин та умов, які сприяють вчиненню окремих видів злочинів. Вони повинні забезпечуватись, перш за все, комплексними планами профілактики правопорушень, що розробляються органами та підрозділами Національної поліції України сумісно з органами місцевого самоврядування у відповідності з планами соціального розвитку району, міста тощо.

Їх, у свою чергу, можна поділити на організаційні, інформаційно-аналітичні та ті, що безпосередньо впливають на криміногенні фактори [3, с. 230]. На думку деяких вчених, міри організаційного характеру складають основу всієї попереджувальної діяльності [3; 4]. І ми цілком згодні з даною позицією. Перш за все, ця діяльність забезпечується комплексними планами профілактики правопорушень, що розробляються органами та підрозділами Національної поліції України у відповідності з планами соціального розвитку відповідного регіону. Вибір найбільш оптимальних та дієвих заходів загальної профілактики кишенькових крадіжок залежить від інформаційно-аналітичної бази. Якщо в цілому в боротьбі зі злочинністю та по окремих видах проводяться кримінологічні та соціологічні дослідження, дані яких, згодом, беруться за основу при прийнятті управлінських рішень, то стосовно кишенькових крадіжок майже всі органи та підрозділи Національної поліції обмежуються лише статистичною звітністю, що і зумовлює, у сукупності з іншими причинами, суб'єктивний характер, самий низький рівень попередження кишенькових крадіжок [3, с. 231].

Необхідно звернути увагу на те, що кишенькові крадіжки відбуваються, в першу чергу, на міському пасажирському транспорті, ринках, у великих магазинах, біля кас кінотеатрів, на вокзалах, в

приміських електричках. Злочинці вишукують серед оточуючих тих, у кого можуть бути при собі гроші та інші цінності, миттєво виділяючи в натовпі потенційних жертв. Ще вони оглядають сумки, портфелі, вивчають зовнішні ознаки кишень. Дуже часто злодії перевіряють уважність наміченої жертви: для цього штучно створюється «шттовханина» [5].

З метою отримання необхідної інформації відповідні підрозділи Національної поліції України, залежно від поставленої мети, використовують об'єктивні джерела інформації, які слід розділити на дві групи. Перша група, складають джерела, інформація з яких поступає в органи та підрозділи Національної поліції: заяви та повідомлення від громадян про злочин, повідомлення громадськості та посадових осіб, повідомлення в засобах масової інформації. До другої групи відносять джерела інформації, збір яких залежить від працівників поліції: матеріали кримінальних проваджень, відмовні матеріали, дані, отримані в ході проведення оперативно-розшукових дій. Вся зібрана інформація повинна бути ретельно вивчена і систематизована, що дозволить: володіти відомостями про результати проведених заходів; мати дані, що характеризують контингент крадіїв та особливості їх злочинної діяльності; своєчасно вживати певні заходи по усуненню криміногенних факторів, які сприяють злочинній діяльності крадіїв; приймати своєчасні заходи з усунення причин та умов вчинення кишенькових крадіжок.

До таких заходів, наприклад, можна віднести повідомлення адміністрації підприємств, установ та організацій про ті недоліки, які сприяють кишеньковим крадіжкам. Це здійснюється шляхом направлення подання слідчого та органом Національної поліції в цілому. В першому випадку відображається інформація, яка стосується причин та умов конкретного злочину, у іншому – відображає результати узагальнених даних. Індивідуальна профілактика направлена на попередження, пов'язане з усуненням причин та умов негативного формування особистості, на подолання стійких антисоціальних поглядів, звичок тощо. Для кишенькових злодіїв характерно останнє. Як у першому, так і в другому випадку заходи індивідуальної профілактики можна поділити на: 1) забезпечення виявлення, здійснення обліку криміногенних осіб; 2) ті, що сприяють подоланню негативних антигромадських нахилів, звичок і потреб. Практичний досвід боротьби з кишеньковими крадіжками свідчить про те, що схильних до вчинення вказаних злочинів, слід виявляти з числа: раніше судимих за вчинення кишенькових крадіжок; судимих за інші майнові злочини; наркоманів, алкоголіків та осіб,

які систематично зловживають спиртними напоями; жебраків; тих, що займаються азартними іграми; «проблемних» підлітків [3, с. 231-232].

Таким чином, ураховуючи зазначене вище, треба звернути увагу на те, що постраждати від кишенькової крадіжки може кожен. Утім найбільше ризикують громадяни, які грають на мобільних телефонах, читають книги, перебувають у стані сп'яніння. Отже, у повсякденному житті потрібно дотримуватись декількох правил. Передусім потрібно відмовитися від звички тримати все в гаманці (більшість громадян тримають там не тільки гроші, а й кредитні карточки, паспорти, права, ключі від квартири). Найкращий варіант – мати різні гаманці для великих і дрібних купюр. По-друге, варто брати з собою лише ту суму грошей, яка необхідна для покупок. По-третє, гаманець потрібно носити у внутрішніх кишенях одягу, які застібаються на блискавку чи «липучку». По-четверте, ніколи не кладіть гаманець чи сумку у візок для покупок – вас можуть відволікти, а їх викрасти. По-п'яте, у багатолюдних місцях бажано регулярно перевіряти наявність гаманця у кишені, а проходячи крізь юрбу – притиснути його рукою до тіла [6].

Список використаних джерел:

1. Головкін Б. М. Кримінологічний аналіз злочинів проти власності. Теорія і практика правознавства. 2013. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_48.
2. Телійчук В. Г. Оперативно-розшукове запобігання розбійним нападам. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 435-441.
3. Фецин М. А. Попередження кишенькових крадіжок як складова забезпечення охорони права власності державою. Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми України в період євроінтеграції: збірник тез VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 листопада 2018 р.). Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ, 2018. С. 230-234.
4. Кобзар О. Ф., Чаплинський К. О. Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок: навч. посіб. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 161с.
5. Карманные кражи или как противодействовать карманникам. URL: <https://altapress.ru/proisshestvija/story/karmannie-krazhi-ili-kak-protivodeystvovat-karmannikam-40543>.
6. Пряхін Є. В. Кишенькові крадіжки: криміналістична характеристика URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyku/nvsy/01_2012/12pyevkkh.pdf

Хоменко О. М.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

МІСЦЕ ПРОКУРАТУРИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Ефективність функціонування системи суб'єктів сектору безпеки і оборони напряду залежить від того, наскільки повно й якісно визначено правовий статус окремих з її структурних елементів, а також налагоджені взаємозв'язки між ними. Ось чому визначення сутності системи суб'єктів сектору безпеки й оборони, характеристика окремих з них, має вирішальне значення в контексті якісної її побудови, усунення наявних недоліків і прогалин в її функціонуванні. При цьому окрему увагу слід звернути на недоліки в її побудові, що пов'язані з не включенням на законодавчому рівні до її складу окремих з суб'єктів безпеки й оборони, серед яких, в першу чергу, слід відмітити органи прокуратури.

До системи суб'єктів сектору безпеки і оборони входить значна кількість органів державної влади. При цьому більшість з таких суб'єктів може бути розглянута в аспекті їх наділення правовим статусом правоохоронного органу. При цьому окремі з таких органів, які не вказані в ч. 2 ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України» як складові системи сектору безпеки і оборони, все ж таки можуть здійснювати функції таких суб'єктів з огляду на приписи вказаної правової норми відносно того, що інші державні органи та органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони [1]. Разом із тим, вважаємо, що окремі з правоохоронних органів названих вище, з огляду на їх функціональне призначення, а також ті завдання, які вони виконують у своїй повсякденній діяльності, мають набути повноцінного статусу суб'єктів сектору безпеки і оборони.

Зокрема, мова має йти про прокуратуру України, яка відповідно до приписів ст. 131-1 Конституції України здійснює: підтримання публічного обвинувачення в суді; організацію та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними й іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [2]. Відповідно до приписів

ч. 1 ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [3]. При цьому, як цілком слушно відмічають на сторінках фахової літератури, потрібно визнати дуже важливе значення прокуратури для функціонування влади, її своєрідне включення у процес державного управління [4, с. 304]. Також слід підкреслити той факт, що окремі функціональні напрями діяльності прокуратури України дійсно свідчать про її належність до системи суб'єктів сектору безпеки і оборони.

Про особливе місце прокуратури в системі суб'єктів сектору безпеки і оборони стверджує хоча б аналіз структури Офісу Генерального прокуратури. Зокрема, мова може йти про Спеціалізовану прокуратуру в сфері нагляду за кримінальними провадженнями про військові злочини та у сфері оборонно-промислового комплексу, Департамент процесуального керівництва в особливо важливих кримінальних провадженнях, Департамент нагляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту [5], тощо. Цілком слушно з цього приводу відмічає Л.Р. Грицаєнко, вказуючи на те, що прокуратура в результаті специфіки своєї діяльності та структури спроможна (і вона реально це робить) поєднувати діяльність контролюючих органів: місцевих, регіональних і центральних. Вона здатна також певною мірою поєднувати діяльність органів виконавчої влади – місцевих та регіональних. Тим більше, що вона здійснює нагляд за виконанням усіх законів, що діють на території України [4, с. 304]. А тому окремі напрями наглядової діяльності прокуратури України в повній мірі пов'язані із здійсненням функцій суб'єкта сектору безпеки і оборони.

Так, наприклад, відповідно до приписів наказу Генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30 вересня 2021 року № 5097 з урахуванням спеціалізації, визначеної наказами Генерального прокурора, нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування слід забезпечувати слідчими та дізнавачами органів досудового розслідування кримінальних правопорушень: проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення); вчинених під час виконання обов'язків військової служби військовослужбовцями, військовозобов'язаними (у тому числі резервістами, добровольцями Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальної громади) під час проходження військових зборів [6], тощо.

Отже, система суб'єктів сектору безпеки і оборони на сьогодні не отримала свого остаточного формування. Як свідчить аналіз законодавчих приписів, можна назвати значну кількість суб'єктів сектору безпеки і оборони, більшість з яких слід розглядати в якості правоохоронних органів. Проте наведений перелік суб'єктів сектору безпеки і оборони потребує деяких корегувань з огляду на декілька причин, однією з яких є те, що законодавець не включає до складу системи суб'єктів сектору безпеки і оборони прокуратуру України. Таке становище, з огляду на її функціональне призначення, є недопустимим. Тому законодавча регламентації системи суб'єктів сектору безпеки і оборони потребує доопрацювання, що може бути здійснено шляхом змін і доповнень до Закону України «Про національну безпеку».

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
2. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про прокуратуру: закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
4. Грицаєнко Л. Р. Конституційно-правовий статус прокуратури України: Підручник. К.: БІНОВАТОР, 2007. 544 с.
5. Про затвердження структури Офісу Генерального прокурора: наказ Генерального прокурора України від 21.12.2019 № 99-шц.
6. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Генерального прокурора України від 30.09.2021 № 309. *Офіційний вісник України*. 2021. № 80. Ст. 5097.

Чижмарь Ю. В.,

доктор юридичних наук, доцент

м. Київ, Україна

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ
ВІДНОСИН В УКРАЇНІ**

В Україні відбувається активний процес уніфікації національного й міжнародного трудового права. Суспільні трудові правовідносини регулюються двома самостійними, взаємодіючими системами. При

здійсненні правового регулювання всього спектра багатогранних суспільних відносин у сфері праці часто виникають певні проблеми, що стосуються як міжнародного, так і вітчизняного трудового права, вирішення яких потребує обґрунтованого теоретичного дослідження.

Проблемам і прогалинам національного трудового законодавства присвячено наукові пошуки таких авторів, як А.В. Базилюк, О.Ю. Білоус, М.Т. Білуха, Д.П. Богиня, К.І. Дмитрієва, В.В. Жернаков, В.М. Зеленський, А.В. Калина, А.М. Колот, В.Л. Костюк, А.М. Кузьмінський, С.С. Лукаш, Д.С. Овсянко, М.Я. Остап'юк, К.О. Попченко, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, О.М. Уманський, Ю.В. Чижмарь, Б.О. Шумляєв, О.М. Ярошенко та багато інших.

Конституцією України передбачено право на працю. Воно означає можливість заробляти собі на життя працею, яку людина вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Держава має створювати необхідні умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантувати рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовувати програми для професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Відповідно, правове регулювання виникнення трудових відносин, тобто прийняття на роботу, здійснюється на основі Конституції України, норм Кодексу законів про працю України, законів України «Про зайнятість населення», «Про колективні договори і угоди», «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» та ряду інших законів, які регламентують працю в окремих сферах суспільної діяльності. Правове регулювання прийняття на роботу здійснюється також постановами Кабінету Міністрів України, указами Президента України та іншими підзаконними актами центральних органів виконавчої влади.

На сьогодні трудові відносини регулює Кодекс законів про працю України, який приймався ще у 1971 році [1]. Величезну кількість наукових праць присвячено пропозиціям щодо можливих шляхів проведення реформи трудового законодавства, адже очевидно, що Кодекс законів про працю України не відповідає вимогам сучасних трудових відносин.

Прийняття Трудового кодексу України розглядається не просто як необхідність, а як «вимога часу», враховуючи усі зміни системи суспільних відносин, що відбуваються в Україні, які, безумовно, торкаються і сфери праці [2, с. 150].

Суспільні відносини найманої праці, тобто відносини, що виникають на підставі укладення трудового договору між працівником і роботодавцем, за яким працівник наймається для виконання відповідної роботи за певну плату, яка визначена цим договором, називають трудовими відносинами.

Проект ТКУ, на відміну від діючого КЗпП, передбачає укладання трудового договору тільки в письмовій формі; в ньому передбачено вичерпний перелік обов'язкових умов трудового договору, зокрема, місце роботи, час початку дії трудового договору, тривалість строкового договору та підстави його укладання, трудова функція працівника, умови оплати праці, режим праці та відпочинку у випадку, якщо він відрізняється від загальних встановлених у даного роботодавця правил, охорона праці, тощо [3].

Проте Кодекс законів про працю України не є єдиним нормативно-правовим актом, яким урегулюються трудові правовідносини в нашій державі і який було прийнято за радянських часів, адже в Україні до сьогодні продовжують застосовуватись деякі законодавчі акти колишнього Союзу РСР або їх певні положення (деякі з них були прийняті в 1930, 1933, 1974 роках). Наприклад, досі питання виконання надомної роботи урегулюється Положенням про умови праці надомників, затвердженим Постановою Госкомпраці СРСР та Секретаріату ВЦРПС від 29 вересня 1981 року № 275/17-99 [4].

Під час практичного застосування норм таких нормативно-правових актів спостерігаються негативні тенденції правове регулювання трудових правовідносин. Причиною їх є те, що норми таких законів, положень розроблялись в умовах інших економіко-соціальних умов і це може негативно відобразитись на захисті прав найманого працівника, оскільки зараз вони не відповідають новим вимогам та стандартам у сфері праці.

Окрім того, наявність великої кількості нормативно-правових актів, які регламентують трудову діяльність призводить в кінцевому підсумку до колізій та суперечностей, які виникають під час врегулювання трудових спорів та звернення осіб за захистом своїх прав та інтересів. Крім того низка таких законів, які були прийняті давно та не переглядались до цього моменту, не відповідають сучасним потребам, та є застарілими.

Для вирішення вказаної проблеми потрібно утвердження єдиного нормативно-правового акту, який би поєднав у собі усі вище зазначені закони та містив би положення, які регулювали б усі сфери трудової діяльності.

Ще однією проблемою правового регулювання трудових правовідносин в Україні, є те, що положення міжнародно-правових

актів, які встановлюють міжнародні стандарти праці, не є складовою частиною національного законодавства України, і тому відповідних дієвих механізмів захисту прав та інтересів осіб, яких вони стосуються, не передбачено чинним правовим регулюванням трудових правовідносин. Зокрема, як відзначає Ю.В. Чижмарь, відповідні акти міжнародного права мають таку конструкцію, яка робить їх застосування щодо конкретних трудових правовідносин у конкретній державі ускладненою, незважаючи на те, що їх змістом встановлено певні права та забезпечено інтереси відповідних суб'єктів трудових правовідносин [5, с. 39].

Як впливає із праць вітчизняних науковців, усунення прогалин правового регулювання трудових правовідносин має здійснюватися через нормотворчу діяльність шляхом внесення змін і доповнень у закони, видання нових, досконаліших юридичних актів чи створення юридичного прецеденту, або укладання нормативного договору [6, с. 50]

Подолання прогалин правового регулювання трудових правовідносин здійснюється в процесі правозастосовної діяльності за допомогою аналогії закону. В основі аналогії закону (*analogia legis*) лежить вирішення справи (за наявності прогалини в законодавстві) на основі юридичної норми, що регулює подібні («аналогічні») суспільні відносини [7, с. 179].

Серед недоліків правового регулювання трудових правовідносин також необхідно зазначити невідповідність окремих норм Кодексу законів про працю України положенням Конституції України, що потребує його перегляду та прийняття нового нормативно-правового акту Трудового кодексу України, який відповідатиме основним принципам, які визначені в Основному законі, а також положенням міжнародних нормативно-правових актів.

Отже, провівши аналіз проблем правового регулювання трудових відносин в Україні слід зазначити, що спостерігається повна або часткова відсутність законодавчої регламентації окремих сфер трудової діяльності.

Вказане спричиняє необхідність перегляду чинних нормативно-правових актів у сфері праці, та приведення їх у відповідність із міжнародними актами, та сучасними потребами практики.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971.

2. Лукаш С. С. Проблеми й прогалини в трудовому законодавстві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 53. Т. 1. С. 148-151.

3. Трудовий кодекс України: проект Закону України від 08.11.2019 № 2410-1.

4. Про затвердження Положення про умови праці надомників : Постанова Госкомпраці СРСР та Секретаріату ВЦРПС від 29.09.1981 № 275/17-99.

5. Чижмарь Ю. В. Проблеми й прогалини в національному та міжнародному трудовому праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 34(2). С. 38-41.

6. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1. С. 44-56.

7. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. 10-те вид., допов. Львів : Край, 2008. 224 с.

Шаховніна М. О.,

здобувач ПВНЗ «Університет сучасних знань»

м. Київ, Україна

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ ЛІКУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Лікувальна діяльність характеризується низкою ознак: 1) вона включає не тільки акти дії, а й акти бездіяльності (у фізичному сенсі). Таким, наприклад, можна визнати спеціальне утримання від впливу на організм пацієнта під час курсу незаконної медикаментозної лікувальної діяльності. Разом з тим будь-який акт поведінки, що утворює лікувальну діяльність, незалежно від своєї фізичної природи (дія або бездіяльність) в юридичному сенсі є активною поведінкою - дією, оскільки суб'єкт займається лікуванням, тобто здійснює систему актів поведінки, об'єднаних єдиною метою лікування. Прагнути до досягнення поставленої мети - лікування пацієнта - шляхом невиконання покладеного на суб'єкта обов'язку неможливо; 2) лікувальна діяльність - це завжди процес, а не "одноразовий" поведінковий акт, який являє собою складну систему окремих дій, кожна з яких відрізняється як своєю специфікою, так і власною (проміжною) метою. Проте загалом кожна з них спрямована на попередження і усунення патологічних процесів

(лікування і реабілітацію); 3) для того щоб незаконна діяльність особи була визнана лікувальною і підпадала під ознаки злочину, передбаченого ст. 138 КК, необхідно, щоб вона полягала у впливі на причини і перебіг патологічних процесів в організмі пацієнта з метою їх усунення (лікування) і/або відновлення порушеної функції (реабілітація); 4) діяння, передбачене ст. 138 КК, сформульоване в законі як злочин з матеріальним складом, тобто та або інша форма лікувального впливу набуває ознак об'єктивної сторони незаконної лікувальної діяльності лише з того моменту, коли лікувальне втручання об'єктивувалося в негативному результаті, описаному в законі терміном “тяжкі наслідки для хворого”.

Поняття “тяжкі наслідки для хворого” означає спричинення шкоди тільки життю і здоров'ю людини. Проведене дослідження дозволило дійти висновку, що це поняття припускає заподіяння смерті, тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній особі і середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом або більше особам. Лікувальна діяльність визнається незаконною лише за умов, коли вона здійснюється: а) без спеціального дозволу; б) особою, яка не має належної медичної освіти [1].

При цьому слід зазначити, що з урахуванням дещо суперечливого механізму регулювання медичної діяльності в сфері народної медицини, використовуваний в ст. 138 КК термін “спеціальний дозвіл” (залежно від ситуації і суб'єкта незаконної лікувальної діяльності) може мати різне значення, а саме свідчити про відсутність: а) або ліцензії на медичну практику, яка необхідна для лікарів, інших представників медичного персоналу, а також цілителів; б) або документу, який підтверджує, що цілитель має необхідний рівень освіти для здійснення діяльності у сфері народної і нетрадиційної медицини, — кваліфікаційного документу цілителя.

Обов'язковою умовою незаконності лікувальної діяльності є здійснення такої діяльності суб'єктом, який не має належної медичної освіти. Належною медичною освітою слід вважати сукупність знань, які відповідно до чинного законодавства надають право на заняття лікувальною діяльністю певного виду. Відтак, суб'єктами незаконної лікувальної діяльності можуть бути особи: а) які взагалі не мають медичної освіти; б) які мають медичну освіту, але здійснюють медичну діяльність не відповідно до одержаної спеціальності і (або) рівня підготовки. Слід сказати, що ефективність норми Особливої частини Кримінального кодексу визначається перш за все практикою її застосування, іншими словами — кількістю порушених кримінальних справ за певною статтею. На жаль офіційна статистика вказує лише на декілька справ за останні 10 років [2].

Однак таке становище визначається не відсутністю проблеми як такої, а високим ступенем латентності даних злочинних діянь. Проведене нами опитування працівників правоохоронних органів, медиків та громадян дозволило встановити основні причини високого ступеня латентності цього злочину. Це по-перше відсутність відповідних заяв від самих потерпілих та їх родичів.

По-друге, це специфіка самої діяльності — досить часто негативний результат виглядає як закономірний наслідок перебігу тяжкої хвороби, фактично відсутній ефективний інструментарій встановлення причинного зв'язку між негативним діями винної особи і наслідком. Зокрема це стосується так званих “народних цілителів”.

Отже, незаконну лікувальну діяльність часто путають з шахрайськими діями, які можуть полягати в тому, що винний нібито здійснює лікування пацієнта, що вживані ним методики обов'язково вилікують від певного захворювання, що у пацієнта взагалі є це захворювання і відносно інших фактів, безпосередньо пов'язаних з лікуванням і профілактикою, відповідно до чого пацієнт повинен заплатити за ці послуги. У той же час сутність лікувальної діяльності полягає в дії на причини і перебіг патологічних процесів в організмі з метою їх усунення і/або відновлення порушеної функції (лікування і реабілітація). Тому будь-які дії, не спрямовані на усунення захворювання або на реабілітацію, не можуть бути визнані лікувальними. За наявності необхідних умов, така діяльність може розглядатися як різновид медичної діяльності, наприклад, це показово відносно раніше розглянутого нами абортів. У зв'язку з цим, якщо особа, здійснюючи які-небудь дії, які зовні схожі з лікувальними, (огляд, консультація, надання “лікарського” засобу), проте фактично не спрямовані на лікування захворювань, переслідує мету ввести пацієнта в оману і таким чином заволодіти його майном під виглядом оплати за таке “лікування”, є наявними тільки ознаки шахрайства, що не вимагають додаткової кваліфікації за ст. 138 КК.

Список використаних джерел:

1. Вирок Індустріального РС м. Дніпропетровськ від 02.09.2013 № 33646797 URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/33646797>.
2. Байда А. Незаконна лікувальна діяльність та шахрайство у сфері медичного обслуговування. *Вісник прокуратури*. 2010. Вип. 12. С 82-87.

Шумейко Т. А.,
*докторант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Принципами формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні є комплекс базових (засадничих) ідей, що сукупно сприяють законному, оптимальному й ефективному формуванню та реалізації державної політики у вказаній сфері в державі, що є правовою, демократичною та соціальною. Іншими словами, принципи формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї сприяють здійсненню відповідних процесів за об'єктивними та основоположними правилами, що не допускають суб'єктам права формувати державну політику та реалізувати її на шкоду індивіду, суспільству та державі.

Серед вказаних засадничих ідей виняткове значення мають особливі принципи формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї, які сукупно деталізують загальноправові засадничі ідеї (принципи верховенства права, людиноцентризму, справедливості та правової рівності, законності, невідворотності юридичної відповідальності) у відповідності до фактичних потреб зазначеної сфери. Приймаючи до уваги сутність формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в нашій державі, можемо дійти висновку, що до відповідних особливих принципів слід відносити такі засадничі ідеї:

1) принцип забезпечення ефективності захисту людиною її життя та здоров'я (життя та здоров'я інших людей) шляхом володіння та користування зброєю. Цей принцип означає, що державна політика у вказаній сфері повинна формуватися та реалізовуватись таким чином, щоби громадяни України у фактичній дійсності не зазнавали несправедливих утисків в питаннях самозахисту свого життя та здоров'я, а ті з них, хто володіють зброєю, не використовували її неналежним чином, не обумовлюючи таким чином наслідки суспільно шкідливого чи суспільно небезпечного характеру, що позначаються на безпеці інших громадян;

2) принцип недопущення виникнення та існування суспільно небезпечних і суспільно шкідливих процесів (відносин) у сфері обігу зброї. Виокремлений принцип означає, що досліджувана державна політика повинна формуватися і реалізовуватись, приймаючи до уваги рамки суспільно небезпечного та суспільно шкідливого діяння, пов'язаного із зброєю. Іншими словами, здійснення дій (бездіяльності), прийняття рішень (чи відмова в їх прийнятті) повноважними суб'єктами повинно враховувати кримінально-правовий режим заборони незаконного обігу зброї, а також цивільно-правовий режим обігу зброї, що є похідними від адміністративно-правового режиму обігу зброї в Україні;

3) принцип контрольованості, створення та підтримки функціонування адміністративно-правового механізму формування і реалізації державної політики у сфері обігу зброї в державі. Зазначений принцип передбачає створення та забезпечення функціонування відповідного правового механізму, що становить концептуально-ідеологічну, нормативно-правову, інституційну основу для державної політики в сфері обігу зброї. У цьому контексті йде мова про адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні, що є юридичною конструкцією, якою окреслюється заснована на нормах чинного законодавства взаємоузгоджена система нормативно-правових, інституційних, правозастосовних й організаційних форм і засобів, які сукупно, цілісно та послідовно впливають на суб'єктів, відносини та процеси в сфері обігу зброї, виконуючи таким чином завдання формування та реалізації державної політики у відповідній сфері. Отже, можемо дійти думки, що відповідний адміністративно-правовий механізм вимагає (з урахуванням вимог ч. 2 ст. 19 Конституції України) здійснення управлінських дій (прийняття рішень) та утримання від вчинення таких дій (прийняття рішень) суб'єктами формування та/або реалізації державної політики у сфері обігу зброї, контролювання за діяльністю цих суб'єктів державної влади, а так само – здійснення нагляду за невлadними суб'єктами, що беруть участь в процесах (відносинах) в зазначеній сфері;

4) принцип уможливлення формування Музейного фонду України озброєнням, яке має культурну цінність. У відповідності до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про музеї та музейну справу» від 29 червня 1995 року № 249/95-ВР під поняттям «Музейний фонд України» розуміється «сукупність окремих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, які постійно зберігаються на території України, незалежно від їх походження та форм власності, а також

музейних предметів і музейних колекцій, що знаходяться за межами України і є власністю України або відповідно до міжнародних договорів підлягають поверненню в Україну». Згідно до абзаців 2 і 10 ч. 1 ст. 1 культурними цінностями є «об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України», зокрема «різноманітні види зброї, що має художню, історичну, етнографічну та наукову цінність». Крізь призму вказаних норм законодавства, можемо дійти думки, що розглядуваний принцип вимагає, щоби формування та реалізація державної політики у сфері обігу зброї не створювала невиправданих перешкод для наповнення Музейного Фонду України зброєю, яка має культурну цінність (також характеризується певною історичною цінністю), а зброя, що є складовою цього Фонду, не потрапляла в обіг, який призведе до неналежного використання цієї зброї (її знищення);

5) принцип адаптації законодавства про обіг зброї в Україні до законодавства про обіг зброї в державах-членах Європейського Союзу. Адаптацією законодавства (в окресленому значенні) є «процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*» [1, с. 276]. Провідна вітчизняна юрист-адміністративіст Т. М. Серєда зазначає, що в процесі критичного аналізу підходів до розуміння цілей адаптації права України до права ЄС, можна виокремити такі цілі адаптації: «набуття членства в ЄС; проведення адміністративної, якісної судової реформи, утвердження верховенства права та демократизації суспільних процесів; сприяння доступу українських підприємств на ринок ЄС; залучення іноземних інвестицій; усунення небажаних наслідків розширення ЄС тощо» [2, с. 55]. У контексті цього принципу вимагається, щоби в процесі формування відповідної державної політики правове регулювання обігу зброї в Україні сприяло створенню правового режиму обігу зброї, що враховуватиме позитивний досвід формування та реалізації державної політики у вказаній сфері держав-членів ЄС. Вказане має значення з огляду на той факт, що створення та функціонування цього Союзу передбачає високі стандарти безпеки людини, суспільства та держав (й самого ЄС) й тому, до Євросоюзу можуть долучитись держави, приєднання яких: не обумовлюватиме зниження таких стандартів; не сприятиме збільшенню безпекових ризиків для Союзу та усіх чи окремих його держав-членів.

Відтак, приймаючи до уваги викладене, можемо дійти висновку, що за своєю соціально-правовою значимістю особливі принципи формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в

Україні цілісно спрямовані на забезпечення якісного (ефективного, раціонального, передбачуваного, бажаного) перебігу процесів та відносин у сфері обігу зброї в державі, здійснення управлінської діяльності суб'єктів формування та/або реалізації державної політики в зазначеній сфері, в процесі чого забезпечується вирішення завдань й досягається мета досліджуваного явища. Безумовне дотримання суб'єктами державної політики у відповідній сфері вказаних принципів сприяє тому, щоби в практичній дійсності об'єктивувалась мета здійснення цієї державної політики та належним чином функціонував адміністративно-правовий механізм її формування та реалізації, а відтак – зростав авторитет державних органів, продовжувався розвиток України в якості держави, котра є правовою державою, спроможною в перспективі набути членства в ЄС та в Організації північноатлантичного договору.

Список використаних джерел:

1. Гришак С. В. Теоретичні основи адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Форум права*. 2012. № 4. С. 273–277.
2. Середа Т. М. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 1 (3). С. 50-56.

Щурик М. О.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

**НАПРЯМКИ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Одним з найважливіших і складних, багатограних і комплексних явищ суспільно-політичного життя країни є національна безпека. Особливо гостро питання безпеки постало сьогодні, коли в Україні запроваджено воєнний стан. Забезпечення національної безпеки є головною функцією державної політики. В свою чергу державна політика у сфері національної безпеки спрямовується на забезпечення воєнної, політичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної, соціальної безпеки. Це є основними її напрямками, проте цей перелік не є вичерпним.

Поговоримо про кожний з вищезазначених напрямків окремо. Так, воєнна безпека розглядається законодавцем як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз [1]. Що стосується суб'єктів її забезпечення, то до них слід віднести воєнні організації та правоохоронні органи, у яких передбачена військова служба.

Під забезпеченням політичної безпеки слід розуміти комплекс заходів, направлений на належне функціонування правових норм та відповідних інститутів безпеки з метою гарантування захисту політичного суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності та конституційного ладу держави [2, с. 73]. Окрім вищезначеного, політична безпека має розповсюджуватись на захист політичних прав, свобод та інтересів як громадян так і суспільства.

Що стосується державної безпеки, то її визначення міститься у положеннях Закону України «Про національну безпеку України», під якою законодавець розуміє захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [3]. Слід зазначити, що це перше законодавче роз'яснення цієї категорії, проте воно містить певну неточність, а саме відсутність тлумачення дефініції «загрози невоєнного характеру».

Під інформаційною безпекою слід розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [4]. Інформаційна безпека як напрямок державної політики у сфері забезпечення національної безпеки має створювати систему протидії інформаційним загрозам, захисту власного інформаційного простору, інформаційної інфраструктури, та інформаційних ресурсів держави.

На наш погляд серед численної кількості поглядів на тлумачення терміну «економічна безпека» найбільш вдалою є позиція Т.М. Гордієнко. Так, під забезпеченням економічної безпеки слід розуміти комплекс заходів направлений на динамічний розвиток економіки, захист економічних і життєвих інтересів країни та соціальний захист громадян» [5, с. 128]. Економічна безпека має значний вплив на національну безпеку, оскільки саме від неї залежить

стабільне й ефективне функціонування держави, а також її майбутній розвиток.

Під екологічною безпекою законодавець розуміє такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей[6]. Окрім цього задля належного забезпечення екологічної безпеки необхідно застосовувати не тільки заходи, направлені на превенцію, а й ті, що мають допомогти ліквідувати наслідки загрозливого стану.

І останній напрямок державної політики у сфері національної безпеки, який ми пропонуємо окреслити у рамках цього дослідження, це забезпечення соціальної безпеки. У загальному розумінні соціальна безпека – є гарантованим законодавством станом, у якому життєво важливі інтереси, права і свободи громадян, окремих соціальних груп, суспільства і держави захищені від зовнішніх і внутрішніх загроз. Саме від якості забезпечення соціальної безпеки буде залежати рівень життя держави, а вже як наслідок – суспільства в цілому та окремого громадянина.

Підсумовуючи вищевикладене пропонуємо наступний перелік основних завдань державної політики у сфері забезпечення національної безпеки:

1. Розвиток оборонної спроможності держави, яка включає в себе розробку цілісної концепції захисту державних кордонів, суверенітету, територіальної цілісності України, в тому числі й її відновлення у разі анексії певних територій; організація та проведення належної підготовки суб'єктів, в обов'язки яких входить оборона держави.

2. Модернізація політичного устрою, формування нових політичних поглядів; швидке реагування на кризи; забезпечення ефективного політичного і державного управління; налагодження стійкої політичної взаємодії як в середині держави, так і за її межами.

3. Попередження та ліквідація терористичних загроз.

4. Протидія поширенню неправдивої інформації, охорона державної таємниці, належне інформування громадян, захист персональних даних, миттєве реагування на загрози інформаційній безпеці.

5. Розвиток державної системи щодо захисту навколишнього середовища, припинення та ліквідація негативних наслідків у разі виникнення загроз.

6. Вжиття заходів щодо покращення економічного добробуту країни, реагування на загрози економічного характеру, розроблення державних програм, направлених на розвиток економіки держави.

7. Забезпечення стійкої системи соціального захисту та гідного і якісного соціального рівня життя населення.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України : закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Косілова, О.І. Політична безпека в системі національної безпеки України. *Правова інформатика*. Київ, 2011. Вип. 1 С. 72-78.
3. Про національну безпеку України : закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>
5. Гордієнко Т.М. Теоретичні основи взаємообумовленості національної та регіональної економічної безпеки. *Економіка і право*. 2010. № 26. С. 126-132.
6. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

Яра О. С.,

*докторант Науково-дослідного інституту публічного права,
кандидат юридичних наук, професорка
м. Київ, Україна*

ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Наше суспільство і держава переживає період свого оновлення на засадах і стандартах євроатлантичної спільноти. Проте, в процесі здійснення цієї діяльності виникають як певні законодавчі невідповідності, а також і консервативний опір деякої частини науково-педагогічних ортодоксів. Що потребує, як доктринального так і законодавчого подальшого удосконалення адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні.

В юридичній літературі існують певні тенденції до опису елементів вищої юридичної освіти, які встановлюються на думку вчених нормами адміністративного права. Наприклад, професор М. Курко

визначає, що освітня діяльність на території України здійснюється вищими навчальними закладами на підставі ліцензій, які видаються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Обов'язковою умовою видачі ліцензії університетам є наявність у них необхідної матеріально-технічної, науково-методичної та інформаційної бази, бібліотеки, науково-педагогічних кадрів за нормативами, що встановлюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Проаналізувавши декілька доктринальних точок зору, а також національне та міжнародне законодавство ми прийшли до висновків, що елементами адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні:

- мета адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти, як надання студентам галузі знань «право» якісних знань і та інших можливостей у відповідності до європейських стандартів, створення належних умов для творчої праці науково-педагогічних працівників;

- основоположні засади (концепції, доктрин і принципи), адміністративно-правові відносини та адміністративний інструментарій;

- ліцензування та акредитації юридичних спеціальностей, як провідні інструменти адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти;

- інші різноманітні різноманітних правові, організаційно-правові, організаційні, освітньо-виховні та інформаційні заходів суб'єктів публічної адміністрації.

Отже, зміст елементами адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні це сукупність юридичних складових (засад, інструментів, процедур та ін.) та різних рівнів публічного адміністрування що описують на основі норм адміністративного права загальні, спеціальні та специфічні властивості, характерні риси вищої юридичної освіти, в системі публічного адміністрування і вищої вітчизняної освіти з метою адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти є надання студентам галузі знань «право» якісних знань і та інших можливостей у відповідності до європейських стандартів, створення належних умов для творчої праці науково-педагогічних працівників.

Список використаних джерел:

1. Курко М. Адміністративно-правове регулювання вищої освіти в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 40 с.

2. Тикович І. Юридична освіта як елемент правової системи України *Юридичний вісник*. 2016. № 4 (41). С. 54.-58]

3. Іванищук А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні : монографія . Київ ; Херсон : Грінь Д. С., 2015. 434 с.

4. Стандарт вищої освіти України. Рівень вищої освіти - перший (бакалаврський). Ступінь вищої освіти - бакалавр 08 "Право". Галузь знань спеціальність 081 "Право". Затверджено Наказом МОН від 12 грудня 2018 № 1379. Міністерство освіти і науки України. 2018. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>].

5. Миськів Л. Адміністративно-правові засади впровадження інклюзивної освіти в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 36 с.

6. Тикович І. Юридична освіта як елемент правової системи України *Юридичний вісник*. 2016. № 4 (41). С. 54.-58

Яресько Б. В.,

*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ СУДДІВ В УКРАЇНІ

Праця суддів, як будь-який інший вид трудової діяльності, потребує належного нормативно-правового регулювання, що в свою чергу є запорукою забезпечення гарантованих їм законних прав, свобод та інтересів. Так, О.А. Котенко та Н.М. Оніщенко вказують, що правове регулювання – це регламентація суспільних відносин засобами загальнообов'язкових правил поведінки і заснованих на них приписів індивідуального значення, що забезпечується в необхідних випадках державним примусом. Категорія «правове регулювання» виражає динамічну сутність всієї юридичної надбудови, вона характеризує активно-творчу сторону права, відображає процес перетворення його із можливості у дійсність. Правове регулювання – це особлива регламентація суспільних відносин. Вона являє собою систему різноманітних юридичних засобів: норми права, юридичні факти, правові відносини, встановлення – право, дієздатності громадян і правового статусу громадян, визначення компетенції органів держави,

правового положення громадських організацій, юридичних осіб тощо. Процес регулювання, спрямований на широке коло суб'єктів суспільних відносин (держава, нації, організації, органи держави, громадяни, апатриди, біпатриди) [1, с. 3-8]. Досить цікавою є наукова позиція, яку висловлює М. І. Матузов. Науковець вказує, що право як інструмент соціального управління покликане упорядкувати суспільні відносини, забезпечуючи реалізацію позитивних інтересів суб'єктів. Правове регулювання в процесі свого здійснення складається з певних етапів і відповідних елементів, що забезпечують рух інтересів суб'єктів до цінності. Кожен з етапів і юридичних елементів правового регулювання викликається до «життя» в силу конкретних обставин, які відображають логіку правової упорядкованості громадських відносин, особливості впливу правової форми на соціальний зміст [2, с. 90].

Г. М. Калетнік, А. Г. Мазур та О. Г. Кубай вказують, що правове регулювання - це діяльність держави щодо становлення обов'язкових для виконання норм (правил) поведінки суб'єктів влади. Необхідний у цьому разі примус забезпечується розвитком громадської свідомості та силою державної влади. Водночас юридичні норми мають бути зрозумілими людям, належно обґрунтованими, системно організованими і придатними для практичної реалізації [3]. Далі вчені вказують, що державне управління здійснюється на правових засадах - встановлених державою правилах поведінки окремих осіб та їх груп у колективі. Під нормою звичайно розуміють певний, визнаний обов'язковим, порядок, правило. Управлінські відносини регулюються сукупністю політико-соціальних норм і процедур їх реалізації, що забезпечують нормальне функціонування і розвиток систем відповідно до змінних умов їх існування. Усі норми мають однакову кінцеву мету, але їхній зміст, порядок встановлення і впливу на процеси управлінської діяльності, сфера дії та механізм поширення в системі - різні [3].

В. М. Величко у своїх міркуваннях стосовно сутності та змісту правового регулювання дійшов до висновку, що воно представляє собою впорядкування суспільних відносин, їх охорона, закріплення й розвиток за допомогою права. Де до основних ознак правового регулювання слід віднести такі: 1) правове регулювання - різновид соціального регулювання; 2) правове регулювання здійснюється за допомогою норм права; 3) завдяки правому регулюванню відносини між суб'єктами стають більш упорядкованими, оскільки в юридичних нормах державою встановлюється міра можливої й необхідної поведінки, тобто межі дозволеного; 4) правове регулювання має конкретний характер, тому що

завжди пов'язане з реальними відносинами; 5) правове регулювання має цілеспрямований характер, тобто спрямовується на задоволення законних інтересів суб'єктів права; 6) ефективність правового регулювання залежить від того, яким саме правовим способом воно забезпечуватиметься; 7) правове регулювання гарантує доведення норм права до їх виконання [4, с. 117].

Таким чином, правове регулювання праці суддів представляє собою здійснюваний за допомогою норм права регулюючий, координуючий та упорядковуючий вплив на суспільні відносини, які виникають в процесі здійснення трудової діяльності досліджуваною категорією суб'єктів трудового права. На моє переконання, особливості правового регулювання праці суддів полягають у тому, що:

- по-перше, судді володіють особливим трудо-правовим статусом, що в свою чергу обумовлює необхідність застосування специфічного підходу до упорядкування їх трудової діяльності;
- по-друге, дане регулювання здійснюється за допомогою норм загального та спеціального трудового законодавства;
- по-третє, в основі даного регулювання лежить системи принципів, дотримання яких має бути обов'язковим для всіх учасників відповідних правовідносин.

Список використаних джерел:

1. Оніщенко Н. М. Правове регулювання та правовий вплив: поняття, взаємообумовленість та відмінність. *Держава і право*. Вип. 25. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004.
2. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права: Учебное пособие. М: Юристъ, 2004. 512 с.
3. Калетнік Г. М., Мазур А. Г., Кубай О. Г. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник. К.: "Хай-Тек Прес", 2011. 428 с.
4. Величко В.М.. Поняття міжнародно-правового регулювання праці(теоретичний аспект). 2014. № 1. С. 116-119.

Наукове видання

**Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та
прикладних досліджень:**

матеріали міжнародної науково-практичної конференції

(м. Київ, 9-10 лютого 2019 року)

Дизайн обкладинки: Кандиба Т. П.

Підписано до друку 11.02.2019. Формат 60×90/16.
Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 9,88. Наклад 50 прим.

Надруковано у друкарні «ФОП Кандиба Т. П.»
Вул. Незалежності, 16, м. Бровари, 07400
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 5263 від 20.12.2016.
E-mail: diz18@ukr.net
Тел.: 067 231-02-86
099 912-31-22
099 120-25-24